

پژوهشکده شورای نگهبان

نظرات استدلالی شورای نگهبان

عنوان

لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور

شماره مسلسل: ۱۳۹۵۰۱۰۶

تاریخ: ۱۳۹۵/۰۹/۲۲

شناسنامه

عنوان:

نظرات استدلالی شورای نگهبان
لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور

استخراج، تنقیح و تدوین:

شهرام محمدی

بازبین:

امین‌اله زمانی

ناظر علمی:

کاظم کوهی اصفهانی

گروه تدوین نظرات و مبانی آراء شورای نگهبان

شماره مسلسل: ۱۳۹۵۰۱۰۶

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۰۹/۲۲

پژوهشکده شورای نگهبان

فهرست مطالب

۲	.....	مقدمه
۳	.....	درآمد
۴	.....	(مرحله نخست)
۱۲۰	.....	(مرحله دوم)
۱۳۱	.....	نظر نهایی شورای نگهبان

مقدمه

بر اساس اصل (۹۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی به وسیله شورای نگهبان از نظر انطباق با موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت مغایرت برای تجدیدنظر به مجلس بازگردانده می‌شود. همچنین به موجب اصل (۸۵) قانون اساسی مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب اساسنامه‌های دولتی را به دولت واگذار کند که در این صورت اساسنامه‌های مصوب دولت می‌بایست به لحاظ انطباق با شرع و قانون اساسی به تأیید شورای نگهبان برسند. علاوه بر این به موجب اصل (۴) قانون اساسی، کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر این‌ها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است. تفسیر قانون اساسی نیز به موجب اصل (۹۸) قانون اساسی بر عهده شورای نگهبان قرار گرفته است.

در راستای اجرای این اصول، کلیه مصوبات مجلس، اساسنامه‌های دولتی و استفساریه‌ها در جلسات شورای نگهبان مورد بررسی فقهی و حقوقی قرار گرفته و نظر نهایی شورا ابلاغ می‌گردد. با عنایت به تأکیدات رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت اعلام مبانی و استدلالات شورای نگهبان، گروه تدوین پژوهشکده شورای نگهبان، با همکاری اداره تدوین دفتر امور حقوقی شورای نگهبان، اقدام به استخراج استدلالات و مبانی نظری آراء این شورا نموده است. کارشناسان این پژوهشکده، با مطالعه دقیق متن مذاکرات شورای نگهبان - که از سوی معاونت اجرایی ضبط و پیاده‌سازی می‌شود - استدلالات و ظرایف مورد نظر اعضاء را استخراج نموده و با حفظ اصالت، آن‌ها را در قالب یک متن علمی به جامعه حقوقی کشور ارائه می‌نمایند. یقیناً انتشار مبانی اظهارنظرهای شورای نگهبان، موجب آشنایی هرچه بیشتر جامعه علمی و نهادهای تقنینی و اجرایی کشور با فعالیت‌های این شورای حساس و تأثیرگذار شده و همچنین می‌تواند به عنوان متون درسی و پژوهشی در محافل دانشگاهی و حوزوی مورد استفاده قرار گیرد.

لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور

درآمد

رئیس جمهوری اسلامی ایران، در راستای اجرای اصل (۵۲) قانون اساسی، لایحه «بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور» مصوب هیئت وزیران را به موجب نامه‌ی شماره ۱۰۶۹۶۹ مورخ ۱۳۹۳/۹/۱۵ به رئیس مجلس شورای اسلامی تقدیم کرد. این لایحه در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۳/۹/۱۶ اعلام وصول گردید و به صورت یک شوری، جهت بررسی به کمیسیون تلفیق به عنوان کمیسیون اصلی و کلیه‌ی کمیسیون‌های تخصصی و کمیسیون ویژه حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی به عنوان کمیسیون‌های فرعی، ارجاع شد. لایحه‌ی بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور با اصلاحاتی در کمیسیون‌های مزبور و در نهایت در کمیسیون تلفیق به تصویب رسید و گزارش آن به مجلس ارائه شد. مجلس شورای اسلامی نیز در تاریخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۲، مفاد این لایحه را با اصلاحاتی تصویب و طی نامه‌ی شماره ۵۳۵/۸۶۹۲۰ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۳ برای جری مراحل قانونی مقرر در اصل (۹۴) قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال کرد. شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۳، موادی از این مصوبه را مغایر با اصول قانون اساسی، از جمله اصول (۱۵)، (۵۲)، (۵۳) و (۱۱۰) تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۲/۳۸۵۰ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۹ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی برای رفع ایرادهای شورای نگهبان، در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۴ اصلاحاتی را در این مصوبه، اعمال و آن را طی نامه‌ی شماره ۵۳۵/۹۰۱۲۸ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۴ برای اظهار نظر مجدد به شورای نگهبان ارسال کرد. اعضای شورای نگهبان در این مرحله، بدون تشکیل جلسه، پس از بررسی مفاد مواد اصلاحی، ایرادهای پیشین شورا نسبت به این مصوبه را برطرف شده دانستند و نظر خود مبنی بر مغایرت نداشتن مفاد این مصوبه با موازین شرع و قانون اساسی را طی نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۲/۳۹۰۸ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۵ به مجلس شورای اسلامی اعلام کردند.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۳/۱۲/۱۲ (مرحله نخست)
تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۳/۱۲/۱۳ (جلسات صبح و عصر)

ماده واحده- بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور از حیث منابع بالغ بر هشت میلیون و چهارصد و چهل و نه هزار و پانصد و نود و نه میلیارد و هشتصد و چهار میلیون (۸,۴۴۹,۵۹۹,۸۰۴,۰۰۰,۰۰۰) ریال و از حیث مصارف بالغ بر هشت میلیون و چهارصد و چهل و نه هزار و پانصد و نود و نه میلیارد و هشتصد و چهار میلیون (۸,۴۴۹,۵۹۹,۸۰۴,۰۰۰,۰۰۰) ریال به شرح زیر است:

الف- ...

ب- بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از لحاظ درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار بالغ بر پنج میلیون و نهصد و هفتاد هزار و پانصد و نود و شش میلیارد و نهصد و هشتاد و هشت میلیون (۵,۹۷۰,۵۹۶,۹۸۸,۰۰۰,۰۰۰) ریال و از حیث هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها بالغ بر پنج میلیون و نهصد و هفتاد هزار و پانصد و نود و شش میلیارد و نهصد و هشتاد و هشت میلیون (۵,۹۷۰,۵۹۶,۹۸۸,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

به دولت اجازه داده می‌شود نسبت به ابلاغ مبلغ دو میلیون و دویست هزار و سیصد و شصت و هفت میلیارد و یکصد و هفتاد و یک میلیون (۲,۲۰۰,۳۶۷,۱۷۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع عمومی دولت متناسب با مبالغ مصوب اقدام کند. یکصد و شصت و دو هزار و چهارصد و پنجاه میلیارد (۱۶۲,۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال (مابه‌التفاوت سقف ابلاغی تا اعتبار مصوب) به شرح زیر در شش‌ماهه دوم سال ۱۳۹۴ و صرفاً پس از اطمینان از تحقق منابع و متناسب با روند و ارزیابی به خزانه، قابل ابلاغ به مصارف مصوب است:

اعتبارات هزینه‌ای یکصد و هفده هزار میلیارد (۱۱۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سی و پنج هزار میلیارد (۳۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

اعتبارات تملک دارایی‌های مالی ده هزار و چهارصد و پنجاه میلیارد (۱۰,۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی، دو درصد (۰/۲) از محل صادرات نفت خام برای مناطق نفت‌خیز و محروم کشور و اعتبارات موضوع ماده واحده قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقاء سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته مصوب ۱۳۹۳/۷/۳۰^(۱) مشمول کاهش اعتبار نیست.

حداقل معادل سیصد هزار میلیارد (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال باید به طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای اختصاص یابد که در مقطع سه‌ماهه و به تناسب، تخصیص پیدا می‌کند.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با اصل (۵۳) قانون اساسی، همه پرداخت‌ها و تخصیص‌های مالی دولت باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون (= قانون بودجه‌ی سنواتی) و از منابع موجود و محقق، صورت گیرد. با وجود این، در فراز دوم بند (ب) ماده واحده، تخصیص مبلغ یکصد و شصت و دو هزار و چهارصد و پنجاه میلیارد ریال (۱۶۲,۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰) (مابه‌التفاوت سقف ابلاغی تا اعتبار مصوب) از بودجه‌ی

۱. ماده واحده قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته مصوب ۱۳۹۳/۷/۳۰: «ماده واحده- در راستای تحقق اصل چهارم و هشتم (۴۸) قانون اساسی و سیاست‌های کلی و جهت حصول به اهداف چشم‌انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحوی عمل نماید که فاصله شاخص برخورداری شهرستان‌های کمتر از سطح متوسط کشور در شاخص‌های زیر، سالانه حداقل ده درصد (۱۰/۰) به سطح متوسط کشوری نزدیک شود. بدین‌منظور دولت مکلف است سه درصد (۳/۰) از اعتبارات بودجه‌ی عمومی دولت را در قالب ردیف مشخص تحت همین عنوان تعیین کند و طی جدولی که در آن سهم هر استان بر اساس شاخص‌های نرخ بیکاری، آب شرب شهری و روستایی، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، بهسازی روستاها، راه و زیرساخت‌های جاده‌ای، سرانه‌های عمران شهری و درآمد شهرداری‌ها مشخص می‌گردد، در قانون بودجه درج نماید. سهم هر شهرستان برای بهبود شاخص‌های مذکور همراه با دستورالعمل توزیع پروژه‌ها و طرح‌های موارد فوق، همزمان با ابلاغ اعتبارات استانی توسط معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور به استان ابلاغ می‌شود تا با تصویب کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به طرح‌ها و پروژه‌های موضوع شاخص‌های فوق اختصاص یابد.»

سنواتی کشور در شش ماهه‌ی دوم سال ۱۳۹۴ را صرفاً پس از اطمینان از تحقق منابع، قابل ابلاغ به مصارف مصوب دانسته است؛ این در حالی است که اصل (۵۳) قانون اساسی، ناظر بر تخصیص منابع قطعی و موجود دولت است. به عبارت دیگر، درآمدها و هزینه‌های دولت باید در سند بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت و به صورت قطعی پیش‌بینی و در مجلس به تصویب برسد. بنابراین، تعیین مبلغ مزبور و مشروط کردن مصرف آن به تحقق منابع مالی احتمالی در آینده، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

ب) مطابق با اصل (۵۳) قانون اساسی، همه پرداخت‌ها و تخصیص‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب، به موجب قانون (= قانون بودجه‌ی سنواتی) صورت گیرد. بر همین اساس، دولت باید هزینه‌ها و پرداخت‌های خود را بر اساس ردیف‌های اعتباری مشخص، تخصیص و محل مصارف آنها را نیز معلوم و مشخص کند. اما مجلس در بند (ب) این مصوبه، محل مصرف مبلغ یکصد و شصت و دو هزار و چهارصد و پنجاه میلیارد (۱۶۲,۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال را به صورت کلی، «مصارف مصوب» دانسته است. از این جهت، تعیین محل مصرف به صورت کلی و مطلق و عدم تعیین ردیف‌های تخصیصی و میزان و نوع مصرف آن، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

ج) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور، به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود، از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌گردد. مستفاد از این اصل آن است که بودجه‌ی کل کشور به صورت «سالانه» و به موجب «لایحه‌ی بودجه» تخصیص می‌یابد. بر این اساس، حکم مقرر در فراز دوم بند (ب) این مصوبه، که مبلغ یکصد و شصت و دو هزار و چهارصد و پنجاه میلیارد (۱۶۲,۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از بودجه‌ی کشور را تنها در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۴ و صرفاً پس از اطمینان از تحقق منابع آن، قابل ابلاغ به مصارف مصوب دانسته است، مغایر با اصل مذکور به این معنا است که بخشی از بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور پس از گذشت شش ماه و از طریق یک مصوبه‌ی دیگر مجلس، غیر از لایحه‌ی بودجه، تخصیص خواهد یافت که این موضوع با سالانه بودن بودجه‌ی کل کشور و انحصار تخصیص منابع در قانون بودجه و به تبع، اصل (۵۲) قانون اساسی مغایرت دارد.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) آنچه در فراز دوم بند (ب) این مصوبه در خصوص منوط کردن مصرف بخشی از بودجه در شش ماهه‌ی دوم سال به اطمینان از تحقق منابع آن، پیش‌بینی شده است، مغایرتی با اصل (۵۳) قانون اساسی، که بر تخصیص منابع بر اساس قانون بودجه تأکید می‌کند، ندارد؛ زیرا اولاً یکی از ویژگی‌های لوایح بودجه آن است که حداقل تخصیص بخشی از اعتبارات آن به جهت تردید در تأمین و تحقق منابع مالی آنها، مشروط و غیر قطعی است که این موضوع در قوانین بودجه‌ی سال‌های گذشته نیز امری متداول و مرسوم بوده است؛ ثانیاً مشروط نمودن اختصاص مبلغ مزبور به تحقق منابع آن، به نوعی باعث ایجاد انضباط مالی برای دولت و دستگاه‌های مربوطه و حتی‌الامکان مانع از تحقق کسری بودجه در ردیف‌های تعیین‌شده می‌شود؛ زیرا با پیش‌بینی محل مصرف منابع و اعتبارات احتمالی، تکلیف دولت نسبت به آن بخش از درآمدهایی که مازاد بر بودجه‌ی قطعی است، مشخص می‌شود و این‌گونه نیست که دولت بتواند در صورت تحقق منابع احتمالی، هرگونه که بخواهد آن را به مصرف برساند.

ب) در فراز دوم بند (ب) این مصوبه، محل مصرف مبلغ مذکور در آن را «مصارف مصوب» دانسته است. منظور از مصارف مصوب نیز، ردیف‌هایی است که به موجب قانون بودجه مشخص شده است و دولت باید در صورت کسری بودجه، منبع مزبور را بالنسبه در میان ردیف‌های مذکور تقسیم کند و نمی‌تواند بیش از سقف مصوب آن ردیف در بودجه‌ی سنواتی، اعتبار تخصیص دهد، مگر اینکه کلیه‌ی اعتبارات ردیف‌های بودجه‌ی سالانه تخصیص‌یافته باشد تا بتوان به نسبت به همه‌ی ردیف‌ها مبلغی را اضافه کرد. بنابراین، محل مصرف مبلغ مزبور در بند (ب) مشخص و منطبق با قانون بودجه‌ی سالانه است و از این جهت مغایرتی با اصل (۵۳) قانون اساسی که بر تخصیص منابع دولت در قانون و به موجب مصارف مشخص تأکید می‌کند، ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده واحده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱- این قانون با رعایت قوانین و مقررات ذی‌ربط قابل اجرا

می‌باشد و وصول منابع و تعهد و پرداخت از محل مصارف این قانون (در حدود وصولی منابع) صرفاً با رعایت سازوکار موضوع ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰^(۱) و مفاد بندهای (و)، (ز)، (ک)، (ت) و (خ) ماده (۲۲۴) و ماده (۱۷۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵^(۲) لازم‌الرعایه می‌باشد.

۱. ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰: «ماده ۳۰- کلیه اعتبارات جاری و عمرانی که در بودجه عمومی دولت به تصویب می‌رسد بر اساس گزارش‌های اجرایی بودجه و پیشرفت عملیات در دوره‌های معین شده توسط کمیته‌ای مرکب از نمایندگان وزارت دارایی و سازمان تخصیص داده می‌شود. نحوه تخصیص اعتبارات فوق‌الذکر و دوره‌های آن به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت دارایی و سازمان به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.»

۲. بندهای (و)، (ز)، (ک)، (ت) و (خ) ماده (۲۲۴) و ماده (۱۷۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۲۲۴- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود:

الف- ...

و- کلیه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی و کمک‌ها و سایر اعتبارات و ردیف‌های مندرج در جداول قوانین بودجه سنواتی به شرح عناوین و ارقام جداول مذکور فقط در حدود وصولی درآمدها و سایر منابع عمومی به شرح عناوین و ارقام مندرج در جداول مربوط قوانین یادشده بر اساس مفاد موافقتنامه‌های متبادله دستگاه با معاونت و در حدود ابلاغ و تخصیص اعتبار از سوی معاونت، قابل تعهد، پرداخت و هزینه است.

ز- در کلیه موارد قانونی، انجام تعهد و هرگونه پرداخت و کمک مالی توسط دستگاه‌های اجرایی، فقط بر اساس مفاد موافقتنامه و بعد از تخصیص و در حدود آن مجاز است. همچنین در کلیه موارد قانونی هرگونه کمک غیر نقدی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی از جمله عین، منفعت و مشابه آن شامل اموال منقول و غیرمنقول و نیز رد دیون، مطالبات، حقوق و مانند آن در قالب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت مجاز است. نسخه‌ای از این فرم‌ها ضمیمه موافقتنامه اعتبارات هزینه‌ای دستگاه خواهد شد. احکام این بند در خصوص نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی در حدود اعتبارات مندرج در قانون و مابه‌ازا یا معوض آن لازم‌الاجرا است. شرایط موضوع این بند نباید مغایر قانون باشد.

ح- ...

ک- ایجاد و تحمیل هرگونه بار مالی مازاد بر ارقام مندرج در قوانین بودجه سنواتی توسط کلیه دستگاه‌های اجرایی از جمله دستگاه‌های مباشر دولت در موارد مختلف از قبیل خرید تضمینی و هزینه‌های تبعی خرید، جبران زیان، تفاوت قیمت، تنظیم بازار، یارانه نهاده‌ها و غیر آن، ایفاء تعهدات خاص، کالاهای اساسی، جایزه صادراتی و مانند آن که از اعتبارات عمومی استفاده می‌شود، ممنوع است.

→

مسئولیت اجرای این حکم به عهده بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز و مدیران مالی مربوط است. تخلف از این حکم و سایر موارد، تعهد زائد بر اعتبار محسوب و مشمول مجازات مربوط می‌شود.
ل-...

ت- کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها، تغییرات تشکیلات، تغییر ضرایب، جداول حقوقی و طبقه‌بندی مشاغل و افزایش مبنای حقوقی، اعطاء مجوز هر نوع استخدام و به‌کارگیری نیرو و همچنین مصوبات هیئت‌های امنا که متضمن بار مالی برای دولت باشد در صورتی قابل طرح و تصویب و اجرا است که بار مالی ناشی از آن در گذشته محاسبه و در قانون بودجه کل کشور یا منابع داخلی دستگاه اجرایی ذی‌ربط تأمین شده باشد. اقدام دستگاه اجرایی بر خلاف این حکم، تعهد زائد بر اعتبار محسوب می‌شود.
ث-...

خ- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است در طول برنامه، فروش مبالغ ارزی مذکور در احکام و ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی را به‌گونه‌ای انجام دهد که تا تاریخ تصویب ترازنامه سال بعد آن بانک، خالص دارایی‌های خارجی نسبت به پایان سال قبل از این محل افزایش نیابد.
ذ-...

تبصره- اجرای احکام بندهای (و)، (ز)، (ن) و (ذ) در خصوص دانشگاه‌ها، مؤسسات، مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی با رعایت ماده (۲۰) این قانون خواهد بود.
«ماده ۱۷۹- به‌منظور تمرکززدایی و افزایش اختیارات در جهت توسعه و عمران استان‌ها، نظام درآمد- هزینه استانی به شرح زیر ساماندهی می‌گردد:

الف- بودجه سالانه استانی شامل منابع استانی اعم از درآمد استانی، درآمد اختصاصی، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای و سهم از منابع ملی و همچنین مصارف استانی اعم از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی، هرکدام به صورت سرجمع در قوانین بودجه سنواتی درج می‌گردد. توزیع «دستگاه- برنامه» اعتبارات هزینه‌ای و توزیع سرجمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای شهرستان‌ها برعهده شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان است.
تبصره- اعتبار پروژه‌هایی که ماهیت استانی داشته و یا در چند شهرستان قرار می‌گیرند به طور مستقیم و توسط شورا به صورت مجزا تعیین می‌گردد.

ب- سند بودجه سالانه استان که تعهدات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و معاونت را مشخص می‌نماید در قالب قراردادی تنظیم و بین رئیس شورا و معاونت مبادله می‌گردد. قالب قرارداد مذکور و دستورالعمل مربوط توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌شود.

ج- در هر استان، خزانه معین استان وابسته به خزانه‌داری کل و زیر نظر اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌شود. خزانه‌داری کل موظف است برای هر یک از خزانه‌های معین استان یک حساب به عنوان «حساب خزانه‌داری کل» (خزانه معین استان) در مرکز استان افتتاح نماید و در ابتدای هر سال نیز میزان تنخواه‌گردان هر استان را متناسب با اعتبارات مصوب هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آن استان محاسبه و حداکثر تا بیستم فروردین‌ماه به «حساب خزانه‌داری کل» (خزانه معین استان) واریز نماید.

←

کلیه دستگاه‌های اجرایی که تکالیفی برای آنها در این قانون منظور شده است، موظفند گزارش عملکرد خود را در موعد قانونی مقرر به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارائه کنند. سازمان مذکور موظف است گزارش کامل هر یک از تبصره‌ها و اجزاء و جداول و پیوست‌های این قانون را که از دستگاه‌ها دریافت می‌کند، حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از پایان هر شش ماه، برای کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و سایر کمیسیون‌های ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی به صورت کتبی و رسمی ارسال کند.

دیدگاه مغایرت

(الف) این تبصره، وصول منابع و تعهد و پرداخت از محل مصارف قانون بودجه (در حدود وصولی منابع) را صرفاً با رعایت سازوکار موضوع ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰، امکان‌پذیر دانسته است. در ماده‌ی مزبور نیز، حضور نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی در تصمیم‌گیری جهت تخصیص اعتبارات جاری و عمرانی که در بودجه‌ی عمومی دولت به تصویب می‌رسد، ضروری دانسته شده است. این در حالی است که مطابق اصل (۱۲۶) قانون اساسی رئیس‌جمهور مستقیماً مسئولیت امور برنامه و بودجه را بر عهده دارد و می‌تواند در صورت لزوم، این مسئولیت را به دیگری واگذار کند. از این جهت، دخالت سایر دستگاه‌ها و نمایندگان آنان از جمله نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی در تخصیص اعتبارات جاری و عمرانی بودجه، بدون اذن رئیس‌جمهور فاقد وجهت قانونی است و بدین لحاظ، تبصره‌ی (الف)، با اصل (۱۲۶) قانون اساسی مغایرت دارد.

(ب) الزام موجود در این تبصره، مبنی بر رعایت سازوکار موضوع ماده (۳۰) قانون

→

د- به منظور تخصیص اعتبارات استانی در اختیار استان با لحاظ وضعیت تحقق درآمدها، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی ناظر بر بودجه عمومی دولت، کمیته تخصیص اعتبارات استان با مسئولیت استاندار و عضویت معاون برنامه‌ریزی استان و رئیس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌شود. ه- به تناسب واگذاری و اجرای فعالیت‌ها و طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی به استانی، معاونت علاوه بر اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای مذکور در طول سال بخش مربوط از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی ملی با تشخیص معاونت به استان‌ها منتقل می‌شود.»

برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ و مفاد بند (و) ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹، در خصوص وصول منابع و تعهد و پرداخت از محل مصارف قانون بودجه‌ی سال ۱۳۹۴، از جهت تعارض در مرجع تخصیص اعتبارات، واجد اشکال است. توضیح اینکه در ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه، وظیفه‌ی تخصیص کلیه اعتبارات به کمیته‌ای مرکب از نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی داده شده است، در حالی که بر اساس بند (و) ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، این وظیفه مستقلاً به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سپرده شده است. بنابراین، حکم مقرر در تبصره (۱) این مصوبه که رعایت هر دو این قوانین را در خصوص وصول منابع و تعهد و پرداخت از محل مصارف لازم دانسته است، حکمی متعارض است که لازم است این تعارض در خصوص مرجع تخصیص اعتبارات برطرف گردد.

نظر شورای نگهبان

در تبصره (۱)، الزام به حضور نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی در تصمیم‌گیری بر اساس ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه، مغایر اصل (۱۲۶) قانون اساسی شناخته شد. همچنین بین ماده (۳۰) قانون مذکور و ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، از جهت مرجع تخصیص اعتبارات تعارض وجود دارد.

***

تبصره ۲-

الف - ...

ب- سهم صندوق توسعه ملی موضوع بند (ب) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)،^(۱) بیست درصد (۲۰٪) تعیین می‌شود.

۱. بند (ب) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹: (ماده ۱) - ...

در راستای اجرای قسمت اخیر جزء (۱) بند (ح) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران،^(۱) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات گاز طبیعی پس از کسر ارزش گاز طبیعی وارداتی را به حساب صندوق توسعه ملی واریز کند. مبلغ واریزی از ماه یازدهم سال محاسبه و تسویه می‌شود.

→

ب- وزارت نفت از طریق شرکت دولتی اصلی تابعه ذی‌ربط، مکلف است دریافتی‌های حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی اعم از صادرات هر سال و سال‌های قبل به هر صورت را پس از کسر بازپرداخت تعهدات بیع متقابل به عنوان علی‌الحساب پرداخت‌های موضوع این ماده بلافاصله از طریق حساب‌های مورد تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به حساب‌های مربوط در خزانه‌داری کل کشور واریز نماید.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از وجوه حاصله هر ماهه به طور متناسب، سهم وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط (با احتساب بازپرداخت‌های بیع متقابل)، سهم صندوق توسعه ملی و سهم درآمد عمومی دولت را که به موجب قانون تعیین می‌شود، پس از فروش مبالغ ارزی به نرخ‌ی که ضوابط آن را شورای پول و اعتبار مشخص می‌کند به حساب مربوط نزد خزانه‌داری کل کشور و مازاد آن را به حساب ذخیره ارزی واریز نماید. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سهم وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط را به حساب‌های آن شرکت مورد تأیید خزانه‌داری کل کشور در داخل و مورد تأیید آن بانک در خارج از کشور برای پرداخت به پیمانکاران، سازندگان و عرضه‌کنندگان مواد و تجهیزات مربوط به طرف قرارداد و هزینه‌های جاری و تعهدات ارزی شرکت واریز و برای قراردادهای تسهیلات مالی خارجی توثیق نماید.»

۱. جزء (۱) بند (ح) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۸۴- صندوق توسعه ملی که در این ماده «صندوق» نامیده می‌شود با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی تشکیل می‌شود.

صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت. اموال و دارایی‌های این صندوق متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

الف- ...

ح- منابع صندوق:

۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی.

۲- ...»

دیدگاه مغایرت

الف) طبق بند (ب) این تبصره، سهم صندوق توسعه ملی از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی بیست درصد (۲۰٪) تعیین شده است که این موضوع خلاف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و در نتیجه اصل (۱۱۰) قانون اساسی است. توضیح اینکه، صدر مصوبه مزبور بر اساس بند (ب) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، که بانک مرکزی را مکلف نموده از وجوه حاصله از صادرات «نفت خام و میعانات گازی» هر ماهه به طور متناسب، سهم صندوق توسعه ملی را به موجب قانون تعیین کند، سهم صندوق توسعه ملی را از محل مورد اشاره، بیست درصد (۲۰٪) تعیین کرده است. همچنین ذیل مصوبه مزبور در راستای اجرای قسمت اخیر جزء (۱) بند (ح) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، که یکی از منابع صندوق توسعه ملی را وجوه حاصل از صادرات نفت (نفت خام، میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) و به موجب قانون بودجه دانسته است، بانک مرکزی را موظف نموده که بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات گاز طبیعی را پس از کسر ارزش گاز طبیعی وارداتی به حساب صندوق توسعه ملی واریز کند. این در حالی است که اولاً، به موجب بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه^(۱) می‌بایست سالانه، حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی واریز گردد؛ ثانیاً، مطابق بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی^(۲)، سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز با هدف کمک به قطع وابستگی بودجه به نفت، می‌بایست به صورت سالانه افزایش یابد؛ ثالثاً، در قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، بر اساس جزء (۳) بند (ح) ماده (۸۴)^(۳) مقرر شده است که سهم

۱. بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: «۱-۲۲- واریز سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی.»

۲. بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹: «۱۸- افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت.»

۳. جزء (۳) بند (ح) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۸۴-...»

صندوق توسعه‌ی ملی از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) و ارزش صادرات تهاتری این اقلام، هر سال به میزان سه واحد درصد افزایش یابد. بر همین مبنا سهم صندوق توسعه‌ی ملی در نهایت و در سال ۱۳۹۳ با مراعات قواعد مزبور به بیست و شش درصد (۲۶٪) افزایش یافته بود که اصولاً در بودجه‌ی سال ۱۳۹۴ باید به بیست و نه درصد (۲۹٪) افزایش یابد. این در صورتی است که در بند (ب) این تبصره، علاوه بر اینکه افزایشی برای سهم صندوق توسعه‌ی ملی پیش‌بینی نشده، سهم آن از بیست و شش درصد (۲۶٪) در سال ۱۳۹۳ به بیست درصد (۲۰٪) در سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است. بنابراین مصوبه‌ی مزبور، از این حیث بر خلاف بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بوده و به تبع معایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی محسوب می‌گردد؛ زیرا مطابق این بند از اصل (۱۱۰)، تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، جزء وظایف و اختیارات رهبری محسوب می‌شود.

ب) مطابق بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه، ابلاغی ۱۳۸۷، می‌بایست سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات «نفت»، «گاز» و «فرآورده‌های نفتی» به صندوق توسعه‌ی ملی واریز گردد. این در حالی است که در بند (ب) این مصوبه - که موضوع بند (ب) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) نیز می‌شود- صرفاً سهم صندوق توسعه‌ی ملی از صادرات «نفت خام»، «میعانات گازی» و «گاز طبیعی» مورد توجه واقع شده و هیچ اشاره‌ای به «فرآورده‌های نفتی» که در سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه بدان تصریح شده، نگردیده است. بنابراین عدم ذکر اختصاص سهم صندوق

→

ح- منابع صندوق:

- ۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی.
- ۲- حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهاتری اقلام فوق‌الذکر.
- ۳- افزایش سهم واریزی از منابع بندهای (۱) و (۲) هر سال به میزان سه واحد درصد.

۴- «...»

توسعه‌ی ملی از درآمدهای حاصل از صادرات «فرآورده‌های نفتی» در این مصوبه، مغایر با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه و به تبع، مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است که تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران را از وظایف و اختیارات رهبری مقرر کرده است.

ج) جزء پایانی بند (ب) تبصره (۲) این مصوبه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را موظف کرده است که بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات گاز طبیعی را پس از کسر ارزش گاز طبیعی وارداتی به حساب صندوق توسعه‌ی ملی واریز کند، حال آنکه بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه ابلاغی ۱۳۸۷، واریز وجوه حاصل از صادرات گاز طبیعی به حساب صندوق توسعه‌ی ملی را به صورت مطلق ذکر کرده است. بنابراین، از آنجا که واردات و صادرات گاز طبیعی - به جز در خصوص تهاتر- ارتباطی با یکدیگر نداشته تا بتوان چنین قیدی را مطرح نمود، مصوبه‌ی مجلس در خصوص اختصاص سهم صندوق توسعه‌ی ملی پس از کسر گاز وارداتی از حیث اطلاق آن در غیر تهاتر، به واسطه‌ی اینکه منجر به کاهش سهم صندوق توسعه‌ی ملی می‌شود، مغایر بند مزبور از سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه و به تبع آن مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است که تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران را از وظایف و اختیارات رهبری مقرر کرده است.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) با توجه به اینکه حکم مقرر در بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در خصوص افزایش سالانه‌ی سهم صندوق توسعه‌ی ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز، به صورت کلی بوده و نحوه‌ی افزایش و نوع آن مورد پیش‌بینی قرار نگرفته است و همچنین با امعان نظر به این واقعیت که بودجه‌ی سال ۱۳۹۴ در کل، نسبت به بودجه‌ی سال ۱۳۹۳ افزایش یافته و این افزایش در مجموع شامل سهم صندوق توسعه‌ی ملی نیز می‌شود، لذا مفاد بند (ب) این تبصره، که در آن سهم صندوق توسعه‌ی ملی از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی بیست درصد (۲۰٪) تعیین شده نیز، به تناسب افزایش یافته است. بدین جهت بند مزبور، تغایری با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه و در نتیجه بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد. در واقع هدف تدوین‌کنندگان بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد

مقاومتی با مصوبه‌ی مورد بحث که افزایش سالانه‌ی سهم صندوق توسعه‌ی ملی بوده است، محقق شده و مغایرتی از این باب وجود نخواهد داشت.

ب) اگرچه مطابق بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه، می‌بایست سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات «نفت»، «گاز» و «فرآورده‌های نفتی» به صندوق توسعه‌ی ملی واریز شود، اما آنچه در بند (ب) این تبصره، مورد حکم واقع شده، تعیین تکلیف در خصوص سهم صادرات گاز طبیعی است و چون اشاره‌ای به بحث صادرات نفت نشده، عدم ذکر اختصاص سهم صندوق توسعه‌ی ملی از درآمدهای حاصل از صادرات «فرآورده‌های نفتی» در آن، تغییری با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه ندارد. به عبارت دیگر، قانون‌گذار در این بند در مقام حصر منابع تأمین سهم صندوق توسعه‌ی ملی به «صادرات گاز طبیعی» نبوده و از این جهت مفهومی ندارد تا بخواهیم سهم صندوق توسعه‌ی ملی را از «فرآورده‌های نفتی» خارج کنیم. بنابراین، بند (ب) این مصوبه، از این جهت که نافی سهم صندوق توسعه‌ی ملی از فرآورده‌های نفتی نیست، مغایر با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه و به تبع آن بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی نخواهد بود.

دیدگاه ابهام

بر اساس بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه ابلاغی ۱۳۸۷، می‌بایست سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات «نفت»، «گاز» و «فرآورده‌های نفتی» به صندوق توسعه‌ی ملی واریز گردد. در بند (ب) تبصره (۲) این مصوبه نیز صرفاً سهم صندوق توسعه‌ی ملی از صادرات «نفت خام»، «میعانات گازی» و «گاز طبیعی» مورد توجه قرار گرفته است. بر همین اساس، این مصوبه از آن جهت که مشخص نیست آیا موارد مزبور در بند (ب)، شامل «فرآورده‌های نفتی» نیز می‌شود یا خیر، واجد ابهام است. در صورتی که بند مزبور، شامل فرآورده‌های نفتی نشود، مغایر با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه و در نتیجه اصل (۱۱۰) قانون اساسی خواهد بود و در غیر این صورت، مغایرتی با سیاست‌های کلی مزبور و اصل (۱۱۰) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین، باید شمول یا عدم شمول حکم این مصوبه بر فرآورده‌های نفتی به عنوان منبع صندوق توسعه‌ی ملی در این بند روشن شود تا بتوان نسبت به مغایرت یا عدم مغایرت آن با اصل (۱۱۰) قانون اساسی، اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

بند (ب) تبصره (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۲-

الف- ...

ح- واردات و فروش فرآورده‌های نفتی با رعایت کیفیت و استانداردهای عرضه هر فرآورده در کشور در حدود قوانین و مقررات مربوط توسط بخش خصوصی مجاز است. در هر صورت مسئولیت تأمین و تنظیم بازار با در نظر گرفتن تولیدات داخلی و زیرساخت‌های موجود، با وزارت نفت است. عرضه بنزین و نفت‌گاز وارداتی در داخل کشور، بدون یارانه و با احتساب سود متعارف می‌باشد.

دیدگاه مغایرت

اصل (۵۲) قانون اساسی اشعار می‌دارد که بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌شود. مفهوم بودجه در قانون اساسی نیز ناظر بر تعیین هزینه‌ها و درآمدهای سالانه‌ی دولت و تخصیص اعتبارات در ردیف‌های مصوب است. این در حالی است که آنچه در بند (ح) در خصوص مجاز دانستن واردات و فروش فرآورده‌های نفتی توسط بخش خصوصی مقرر شده، اساساً ارتباطی با ماهیت و مفهوم بودجه و درآمد و هزینه‌ی سالانه‌ی دولت ندارد، بلکه صرفاً ناظر بر تبیین دائمی بخشی از مقررات است. بر این اساس، تصویب بند (ح) در ضمن قانون بودجه‌ی کل کشور، از این جهت که ماهیت آن بودجه‌ای نیست، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت‌گرفته در بند (ح) در خصوص مجاز دانستن واردات و فروش فرآورده‌های نفتی توسط بخش خصوصی، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا گنجاندن حکم مزبور در قانون بودجه به معنای آن است که مدت اعتبار این حکم، فقط یک سال (در طول اجرای قانون بودجه‌ی سال ۱۳۹۴) است و دائمی

محسوب نمی‌شود تا بخواهیم آن را مغایر با ماهیت سالانه بودن قانون بودجه بدانیم. بنابراین، بند مزبور از این حیث مغایرتی با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (ح) تبصره (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره ۲-

الف - ...

ی- شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران مکلف است نسبت به نوسازی و توسعه شبکه خطوط لوله انتقال نفت خام و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی و تأمین منابع مالی سهم دولت در توسعه پالایشگاه‌ها و زیرساخت‌های تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع فرآورده اقدام کند و منابع مورد نیاز را از محل افزایش پنج درصد (۵٪) به قیمت هر لیتر فرآورده‌های نفتی تأمین و پس از واریز به خزانه‌داری کل کشور تا سقف پانزده هزار میلیارد (۱۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به مصرف برساند. این منابع جزء درآمد شرکت محسوب نمی‌شود و مشمول مالیات با نرخ صفر می‌باشد.

دیدگاه ابهام

استفاده از عنوان «شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران» در بند (ی) تبصره (۲)، به واسطه‌ی عدم تصویب اساسنامه‌ی شرکتی با این نام و نامشخص بودن وضعیت حقوقی و قانونی و همچنین روابط مالی این شرکت با دولت، واجد ابهام است. در صورتی که ماهیت شرکت مذکور، غیردولتی باشد، تعیین رابطه‌ی مالی آن با خزانه‌داری کل کشور، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی است که در خصوص نحوه‌ی دریافت‌ها و پرداخت‌های «دولت» تعیین تکلیف کرده است. از این رو باید ماهیت شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران مشخص شود تا بتوان نسبت به رابطه‌ی مالی آن با دولت و مغایرت یا عدم مغایرت این مصوبه با اصل (۵۳) اساسی اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

بند (ح) تبصره (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره ۲-

الف- ...

ک- در اجرای ماده (۱۵) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، منابع موضوع این ماده با احتساب باقی مانده مبالغ بند (ق) تبصره (۲)^(۱) و بند (ه) تبصره (۱۱)^(۱)

۱. بند (ق) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۶: «تبصره ۲-...

الف- ...

ق- در سال ۱۳۹۳ اجازه داده می شود:

۱- وزارت نفت از طریق شرکت های دولتی تابعه ذی ربط برای اجرای طرح های نفت و گاز از جمله افزایش ظرفیت تولید نفت خام و گاز با اولویت مخازن مشترک و افزایش ظرفیت پالایش نفت خام و میعانات گازی و محصولات پتروشیمی، رشد صادرات فرآورده های نفتی و جلوگیری از سوختن گازهای همراه نفت و جایگزینی گاز داخلی یا وارداتی به جای فرآورده های نفتی ذی ربط تا سقف یکصد میلیارد (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار به صورت ارزی یا معادل ریالی آن با رعایت قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی اقدام به سرمایه گذاری به روش بیع متقابل، ساخت، بهره برداری و تحویل (BOT) و یا روش های موضوع بند (ب) ماده (۲۱۴) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران با تضمین خرید محصول، اجازه به فروش داخلی یا صادرات برای بلندمدت (حداقل ده سال) قرارداد منعقد و یا مجوزهای لازم را برای سرمایه گذاری صادر نماید و همچنین به منظور اجرای طرح های بهینه سازی، کاهش گازهای گلخانه ای و کاهش مصرف انرژی در بخش های مختلف از جمله صنعت (با اولویت صنایع انرژی بر) و حمل و نقل عمومی و ریلی درون و برون شهری، ساختمان، توسعه استفاده از انرژی های تجدید پذیر، گسترش استفاده از CNG (با اولویت شهرهای بزرگ و مسیر راه های اصلی بین شهری) و تولید خودروهای کم مصرف، به وزارت نفت اجازه داده می شود با رعایت قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با متقاضیان و سرمایه گذاران بخش خصوصی و عمومی با اولویت استفاده از تجهیزات ساخت داخل، قرارداد منعقد نماید.

توجیه فنی و اقتصادی و زیست محیطی، زمان بندی اجرا و بازپرداخت و سقف تعهد دولت در هر یک از طرح ها با پیشنهاد وزارت نفت به تصویب شورای اقتصاد می رسد.

تعهد بازپرداخت اصل سرمایه گذاری های موضوع این بند به عهده دولت بوده و شرکت ملی نفت ایران منابع ناشی از صادرات سوخت صرفه جویی حاصل شده (نفت خام معادل) را در هر پروژه پس از اعلام وزارت نفت در سال های سررسید به سرمایه گذار پرداخت و همزمان به حساب بدهکار دولت (خزانه داری کل کشور) منظور و تسویه حساب می نماید.

به شرکت های تابعه و وابسته وزارت نفت اجازه داده می شود با رعایت قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با سرمایه گذار بخش غیردولتی مشارکت نمایند.

قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور تا سقف پنجاه میلیارد
 دلار و پانصد هزار میلیارد

→

طرح‌های موضوع این بند تا سقف تعهد دولت تا پانصد میلیون (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار یا معادل ریالی آن به تأیید وزیر نفت و بیش از آن با پیشنهاد وزیر نفت به تأیید شورای اقتصاد می‌رسد.

۲- قیمت نفت خام و میعانات گازی برای واحدهای جدید پالایش و یا توسعه کمی واحدهای موجود غیر دولتی در داخل بین نود درصد (۹۰٪) تا نود و پنج درصد (۹۵٪) قیمت صادراتی تحویل روی کشتی (فوب) خلیج فارس بر اساس دستورالعملی که توسط وزارت نفت اعلام می‌شود برای حداقل ده سال پس از بهره‌برداری تعیین می‌گردد.

۳- قیمت پایه خوراک گاز واحدهای پتروشیمی در چهارچوب قانون هدفمندکردن یارانه‌ها به‌گونه‌ای تعیین می‌گردد که از سیزده (۱۳) سنت در هر متر مکعب کمتر نشود. همچنین به منظور تحریک و تشویق واحدهای پتروشیمی و فعالان اقتصادی به توسعه سرمایه‌گذاری در صنایع تکمیلی و پایین‌دست و اشتغال‌زایی بیشتر با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته و رعایت مکان‌یابی وزارت نفت، قیمت خوراک گاز را به صورت پلکانی به‌گونه‌ای تخفیف دهد که نرخ بازده داخلی ارزی سرمایه‌گذار تا سی درصد (۳۰٪) باشد. آیین‌نامه اجرایی تخفیف پلکانی بر اساس شاخص‌های ترکیبی فوق ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت نفت تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۱. بند (ه) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۶: «تبصره ۱۱- ... الف- ...

ه- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود:

۱- به منظور اجرای طرح‌های افزایش بازدهی نیروگاه‌ها با اولویت نصب بخش بخار در نیروگاه‌های چرخه (سیکل) ترکیبی، توسعه استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، کاهش تلفات، بهینه‌سازی و صرفه‌جویی در مصرف سوخت مایع، جایگزینی مصرف برق به جای گاز یا فرآورده‌های نفتی در مناطقی که توجیه اقتصادی دارد و افزایش سهم صادرات برق تا سقف یکصد و بیست هزار میلیارد (۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به روش بیع متقابل، با سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی و عمومی با اولویت استفاده از تجهیزات ساخت داخل قرارداد منعقد نماید. دولت مکلف است در قبال این تعهد، سوخت صرفه‌جویی شده یا معادل آن نفت خام را با محاسبه میزان صرفه‌جویی حاصله در مدت حداکثر دو سال به سرمایه‌گذاران تحویل نماید.

۲- برای اجرای طرح‌های آب و فاضلاب، بهینه‌سازی و صرفه‌جویی مصرف آب، مهار و بهره‌برداری از آب‌های مشترک و مرزی، اجرای طرح‌های جمع‌آوری و دفع بهداشتی فاضلاب و طرح‌هایی که به مدیریت تقاضای آب می‌انجامد و زهکشی اراضی کشاورزی، تا سقف ده میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار یا معادل ریالی آن به روش بیع متقابل یا ساخت و بهره‌برداری و تحویل (BOT) و سایر روش‌های مشابه موضوع بند (ب) ماده (۲۱۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و تضمین خرید آب با سرمایه‌گذار خصوصی یا تعاونی قرارداد منعقد یا مجوز صادر نماید.»

(۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تعیین می‌شود.

همچنین در راستای اجرای مفاد بند (الف) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)^(۱) موضوع مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط در سال ۱۳۹۴ موظف است موافقتنامه‌های طرح‌های سرمایه‌ای مربوط را با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مبادله کند.

دیدگاه مغایرت

(الف) این بند به «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» استناد کرده است، در حالی که شورای نگهبان پیش‌تر، مصوبه‌ی مذکور را واجد ایراد شرعی و قانون اساسی دانسته است و تاکنون، مجلس شورای اسلامی اصلاحات لازم جهت رفع مغایرت با قانون اساسی و شرع را انجام نداده است تا به تأیید نهایی شورای نگهبان برسد. لذا اساساً مصوبه‌ی مزبور، در حال حاضر مراحل قانونی را به منظور اخذ تأییدیه‌ی شورای نگهبان و امضاء رئیس جمهور و انتشار در روزنامه رسمی طی نکرده است تا اطلاق «قانون» به آن صحیح باشد.

(ب) ماده (۱۵) مصوبه‌ی مجلس در خصوص لایحه‌ی رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور از جهات مختلف، با ایراد شرعی و قانون اساسی شورای

۱. بند (الف) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴: «ماده ۱-»

الف- به منظور تعیین رابطه مالی و نحوه تسویه حساب بین دولت (خزانه‌داری کل کشور) و وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذی‌ربط، معادل سهمی از ارزش نفت (نفت خام، میعانات گازی و خالص گاز طبیعی) صادراتی و مبالغ حاصل از فروش داخلی که در قوانین بودجه سنواتی تعیین می‌گردد، به عنوان سهم آن شرکت بابت کلیه مصارف سرمایه‌ای و هزینه‌های شرکت مزبور از جمله بازپرداخت بدهی و تعهدات شامل تعهدات سرمایه‌ای و بیع متقابل و جبران خسارات زیست‌محیطی و آلودگی‌های ناشی از فعالیت‌های نفتی خالص درآمد و هزینه‌های ناشی از عملیات صادرات با احتساب هزینه‌های حمل و بیمه (سیف) تعیین می‌شود. این سهم، از نظر مالیاتی با نرخ صفر محاسبه می‌شود. وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذی‌ربط موظف است از محل سهم خود از درصدهای مذکور و سایر منابع، قراردادهای لازم را با شرکت‌های عملیاتی تولید نفت و گاز بر اساس قیمت تمام‌شده و در چهارچوب بودجه عملیاتی پس از مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور منعقد نماید.»

نگهبان مواجه شد^(۱) که این ایرادها هنوز برطرف نشده است. بنابراین، استناد به این

۱. شورای نگهبان در بند (۴) نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۳۸۱۱ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۶ در خصوص ماده (۱۵) لایحه رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی، بدین شرح اظهار نظر کرد: «۴- در ماده (۱۵)، در مواردی که معادل فارسی واژگانی نظیر «سوآپ» و... وجود دارد ذکر گردد و آلاً مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی می‌باشد. همچنین اطلاق ماده در خصوص تأمین منابع مالی خارجی پس از انقضای تاریخ مذکور در بند (الف) ماده (۸۲) قانون برنامه پنجم توسعه مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، خلاف موازین شرع شناخته شد. به علاوه تبصره (۳) این ماده، از جهت عدم رعایت اصل عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجادشده دولت، مغایر اصل (۱۱۲) قانون اساسی است. مضافاً بر این، تصویب آیین‌نامه اجرایی بند الحاقی به این ماده از سوی شورای اقتصاد، مغایر اصل (۱۳۸) قانون اساسی شناخته شد.» گفتنی است ماده (۱۵) مصوبه‌ی فوق‌الذکر که مورد ایراد شورا واقع شد، چنین مقرر کرده بود: «ماده ۱۵- به وزارتخانه‌های نفت و نیرو و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه و وابسته به آنها حسب مورد اجازه داده می‌شود تا با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و تا سقف مبالغی که با پیشنهاد وزارتخانه‌های مربوطه در قوانین بودجه سنواتی درج می‌شود با استفاده از انواع روش‌های سرمایه‌گذاری از جمله بیع متقابل، ساخت، بهره‌برداری و تحویل (B.O.T) تأمین منابع مالی، ساخت و بهره‌برداری، طرح و ساخت کلید در دست، ساخت، بهره‌برداری و مالکیت و سایر روش‌های مصرح در قوانین و مقررات در موارد زیر که به افزایش تولید یا ارتقای کیفیت یا صرفه‌جویی در مصرف کالا یا خدمت یا زمان یا بهبود محیط زیست می‌انجامد با سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان خارجی و بخش غیردولتی داخلی، با اولویت بخش خصوصی و یا تعاونی حسب مورد قرارداد رازی یا ریالی منعقد و یا مجوز سرمایه‌گذاری برای آنان صادر کنند. در مواردی که سرمایه‌گذاری یا اقدامات بخش‌های خارجی و عمومی غیردولتی، خصوصی یا تعاونی داخلی به تولید یا ارتقای کیفیت یا صرفه‌جویی در کالا یا خدمت یا زمان یا بهبود کیفیت محیط زیست بیانجامد وزارتخانه‌های مذکور و سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه و وابسته به آنها مجازند در صورت نیاز منافع حاصله را حسب مورد به قیمت‌های صادراتی یا وارداتی (برای سوخت) با نرخ ارز بازار آزاد و برای سایر موارد با قیمت‌های غیر یارانه‌ای با عقد قرارداد از آنها خریداری یا اصل و سود سرمایه‌گذاری را طبق قرارداد منعقد به آنها پرداخت کنند و در صورت تمایل، سرمایه‌گذار می‌تواند نسبت به فروش آنها در داخل یا خارج اقدام نماید.

الف- ...

تبصره ۳- تعهد باز پرداخت اصل و سود سرمایه‌گذاری طرح‌های موضوع این ماده در مواردی که عواید و منابع حاصل از اجرای آنها به حساب درآمد عمومی واریز می‌شود و یا به صرفه‌جویی در مصرف سوخت و کاهش هزینه‌های عمومی می‌انجامد در سقف و ترتیبی که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد به عهده دولت است و وزارت نفت موظف است منابع ناشی از افزایش تولید یا صرفه‌جویی نفت خام، میعانات گازی و گاز و فرآورده‌های نفتی را از محل افزایش درآمد یا کاهش واردات حسب مورد به قیمت‌های صادراتی و وارداتی (برای سوخت) و در سایر موارد به قیمت‌های غیر یارانه‌ای به صورت

ماده در بند (ک) تبصره (۲) و مقرر نمودن برخی احکام در اجرای آن، به تبع ایرادهای وارد بر ماده (۱۵)، واجد اشکال شرعی و مغایرت با اصول قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

استناد به قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در بند (ک) تبصره (۲)، به دلیل اینکه مصوبه‌ی مزبور در کل به تصویب مجلس رسیده و مواد متعدد آن نیز از طرف شورای نگهبان تأیید شده است، فاقد اشکال است. به بیان دیگر استناد به آن در اینجا با این فرض صورت گرفته که ایرادهای شورای نگهبان بر طرف و اشکالات مطروحه اصلاح می‌شود. لذا چنین استنادی مغایرتی با اصول قانون اساسی نخواهد داشت.

نظر شورای نگهبان

از آنجا که در موارد متعدد در این مصوبه، از جمله بند (ک) تبصره (۲)، به قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور استناد شده است که هنوز مصوبه مرقوم به تصویب نهایی نرسیده و اساساً اطلاق «قانون» به آن نمی‌شود، اشکال دارد. همچنین ماده (۱۵) این مصوبه نیز مورد ایراد این شورا قرار گرفته است؛ قبل از رفع اشکال مذکور، استناد به آن ایراد دارد.

***

تبصره ۲-

الف- ...

ن- افزایش درآمد حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی نسبت به درآمد پیش‌بینی شده در ردیف‌های شماره ۲۱۰۱۰۱ و ۲۱۰۱۰۹ جدول شماره (۵) این قانون، مازاد منابع ارزی تا سقف

→

مستقیم یا از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط طبق قرارداد به سرمایه‌گذار که به روش‌های رقابتی انتخاب گردیده پرداخت کند و همزمان به حساب بدهکار دولت (خزانه‌داری کل کشور) منظور و تسویه حساب کند.

تبصره ۴- ...»

یکصد و پنجاه هزار میلیارد (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال پس از کسر سهم شرکت دولتی تابعه ذی ربط وزارت نفت، صندوق توسعه ملی و دو درصد (۲٪) توسعه مناطق نفت خیز و گاز خیز و مناطق محروم، به ردیف درآمدی شماره ۲۱۰۱۱۰ جدول شماره (۵) این قانون واریز و مازاد بر آن پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی به حساب ذخیره ارزی واریز می گردد.

دیدگاه مغایرت

مطابق بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه ابلاغی ۱۳۸۷، می‌بایست سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات «نفت»، «گاز» و «فرآورده‌های نفتی» به صندوق توسعه ملی واریز گردد. بند (ن) تبصره (۲)، کسر سهم صندوق توسعه ملی را تنها از افزایش درآمد حاصل از صادرات «نفت خام» و «میعانات گازی» مورد پیش‌بینی قرار داده است و در آن به کسر سهم صندوق توسعه ملی از «فرآورده‌های نفتی» اشاره‌ای نکرده است. بنابراین، بند مزبور، به دلیل تضییق دامنه‌ی شمول بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، مغایر با این سیاست‌ها و به تبع مغایر با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است که بر تعیین سیاست‌های کلی نظام توسط مقام رهبری تأکید می‌کند.

دیدگاه ابهام

بر اساس بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه ابلاغی ۱۳۸۷، می‌بایست سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی واریز گردد. در بند (ن) تبصره (۲)، صرفاً کسر سهم صندوق توسعه ملی را از صادرات «نفت خام» و «میعانات گازی» مورد توجه قرار داده است. بنابراین با توجه به اینکه مشخص نیست آیا «نفت خام» و «میعانات گازی» در بند (ن) تبصره (۲) این لایحه، شامل «فرآورده‌های نفتی» نیز می‌شود یا خیر؟ واجد ابهام است. در صورتی که بند مزبور، شامل فرآورده‌های نفتی نشود، مغایر با بند (۱-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه و در نتیجه اصل (۱۱۰) قانون اساسی خواهد بود و در غیر این صورت، چنین مغایرتی نخواهد بود. بنابراین، باید شمول یا عدم شمول حکم این مصوبه بر فرآورده‌های نفتی به عنوان منبع صندوق توسعه ملی در بند (ن) روشن شود تا بتوان نسبت به مغایرت یا عدم

مغایرت آن با اصل (۱۱۰) قانون اساسی اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

بند (ن) این تبصره [= تبصره (۲)]، از این حیث که روشن نیست آیا از فرآورده‌های نفتی صادراتی، سهم صندوق توسعه ملی اخذ می‌گردد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

***

تبصره ۲-

الف- ...

س- به وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط و وزارت نیرو اجازه داده می‌شود نسبت به تأسیس شرکت گاز استان البرز و شرکت آب و فاضلاب روستایی این استان اقدام کند.

دیدگاه مغایرت

اصل (۵۲) قانون اساسی مقرر کرده است که بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌شود. مفهوم و ماهیت بودجه در قانون اساسی نیز ناظر بر تعیین هزینه‌ها و درآمدهای سالانه‌ی دولت و تخصیص اعتبارات در ردیف‌های مصوب است. بر این اساس، اعطای مجوز به دولت جهت تأسیس شرکت گاز استان البرز و شرکت آب و فاضلاب روستایی این استان، در بند (س) تبصره (۲)، که یک حکم کلی و دائمی است، ارتباطی با هزینه و درآمدهای دولت و مفهوم و ماهیت بودجه ندارد. در واقع این موضوع باید از طریق قوانین عادی و به صورت دائمی به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. بنابراین، تصویب بند مزبور، که ماهیت بودجه‌ای ندارد، در لایحه بودجه‌ی سنواتی، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

از آنجا که بند (س) و بند الحاقی (۷) این تبصره [= تبصره (۲)]، ماهیت بودجه‌ای ندارند، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی شناخته شدند.

***

تبصره ۲-

الف- ...

ع- وزارت نفت مکلف است از محل درآمد حاصل از فروش فرآورده‌های نفتی کشف‌شده اعم از قاچاق یا عرضه خارج از شبکه به ازای کشف و تحویل هر لیتر مواد کشف‌شده نفتی قابل توزیع در شبکه رسمی مصرف به نرخ زمان کشف پس از کسر ده درصد (۱۰٪) هزینه بالاسری (پس از واریز به حساب خزانه‌داری کل کشور) تا سقف ده هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کند تا هشت هزار میلیارد (۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال آن بر اساس طرح توزیع ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات و مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، جهت تقویت بنیه دفاعی و امنیتی اختصاص یابد. ستاد کل نیروهای مسلح می‌تواند تا ده درصد (۱۰٪) از وجوه حاصله را به یگان کاشف و کاشفین اعم از دفاعی و امنیتی اختصاص دهد. تا سقف دو هزار میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع این بند در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد تا به منظور تأمین هزینه‌های سوخت و آب و برق واحدهای آموزشی و پرورشی و پردیس‌های استانی مراکز تربیت معلم «دانشگاه فرهنگیان» هزینه نماید.

در صورتی که احکام نهایی فرآورده‌های نفتی کشف‌شده در مراجع رسیدگی، مبنی بر برائت متهم یا متهمان از اتهام وارده باشد، اعتبار لازم جهت استرداد بهای فرآورده‌های فروخته‌شده حسب اظهار مالک و تأیید مرجع رسیدگی‌کننده در همان سال توسط ستاد کل نیروهای مسلح از حساب مذکور تأمین می‌شود.

دستورالعمل اجرایی این بند توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با همکاری وزارتخانه‌های نفت و امور اقتصادی و دارایی، ستاد کل نیروهای مسلح و ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با موازین شرع، مالکیت اشخاص محترم بوده و کسی نمی‌تواند در اموال دیگران دخل و تصرف کند. صدر بند (ع)، وزارت نفت را ملزم به هزینه‌کرد درآمد حاصل از فروش فرآورده‌های نفتی کشف‌شده کرده است و این اجازه را داده است که وزارت نفت اموال دیگران را بدون اجازه‌ی آنان و بدون محکومیت قطعی از سوی مراجع قضایی صالح بفروشد و در آنها دخل و تصرف کند. در واقع لازم است که در فرآورده‌های نفتی کشف‌شده تا زمان تعیین تکلیف آن در مراجع صالح، تصرف نشود و چنانچه نگهداری آن مشکل باشد پس از فروش، وجه آن در حساب خاصی نگهداری شود تا در فرض برائت متهم یا متهمان از اتهام انتسابی، به آنها بازگردانده شود. بنابراین، بند مزبور از این جهت که مغایر اصل سلطه و مالکیت اشخاص است، با موازین شرعی مغایرت دارد.

ب) مطابق اصل (۳۶) قانون اساسی، حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد. همچنین بر اساس اصل (۴۷) قانون اساسی مالکیت اشخاص که از راه مشروع باشد، محترم است. این در حالی است که به موجب بند (ع)، وزارت نفت مکلف شده است که قبل از رسیدگی قضایی و نهایی شدن مجرمیت متهمان، اموال کشف‌شده از آنان را به فروش رسانده و هزینه‌کند که این فروش و هزینه‌کرد خود نوعی مجازات محسوب می‌شود. بنابراین، حکم بند مزبور، از این جهت که بدون حکم و از طریق غیر از دادگاه صالح، مالکیت اشخاص را نقض و به نوعی مجازات را بر آنها اعمال می‌کند، مغایر با اصل قانونی بودن مجازات، موضوع اصل (۳۶) و محترم بودن مالکیت افراد موضوع اصل (۴۷) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در صدر بند (ع) تبصره (۲) در خصوص فروش فرآورده‌های نفتی کشف‌شده و الزام وزارت نفت به هزینه‌کرد درآمد حاصله قبل از رسیدگی مراجع قضایی و صدور حکم قطعی، از این جهت است که مأموران متصدی کشف این اقلام با فرض قاچاق بودن یا عرضه‌ی آنها خارج از شبکه‌ی رسمی، اقدام به توقیف و مصادره‌ی آنها نموده‌اند. در این موارد، به نوعی فرض بر این است که غیرقانونی بودن این اموال یقینی

است، ضمن اینکه در ذیل بند مزبور نیز با پیش‌بینی امکان استرداد وجوه به صاحبان اموال در صورت صدور احکام نهایی مبنی بر برائت متهم یا متهمان از اتهام وارده، به نوعی حقوق متهمان و صاحبان این اموال در این خصوص تضمین شده است. بنابراین، بند مزبور مغایرتی با موازین شرعی و اصول (۳۶) و (۴۷) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

صدر بند (ع) این تبصره [= تبصره (۲)] نیز با توجه به اینکه تصرف در اموال دیگران بدون اجازه آنان شرعاً جایز نیست، اشکال دارد. لذا لازم است که در فرآورده‌های نفتی کشف‌شده تا زمان تعیین تکلیف آن، تصرف نشود و چنانچه نگهداری آن مشکل باشد پس از فروش، وجه آن در حساب خاصی نگهداری تا در فرض برائت متهم یا متهمان به آنها بازگردانده شود. همچنین این قسمت از بند مرقوم، مغایر اصول (۳۶) و (۴۷) قانون اساسی شناخته شد.

* * *

تبصره ۲- ...

بند الحاقی ۱- ...

بند الحاقی ۲- به صندوق توسعه ملی اجازه داده می‌شود به منظور پرداخت تسهیلات برای اجرای طرح‌های توسعه‌ای در میادین مشترک نفتی و گازی که به تصویب شورای اقتصاد رسیده مبلغ چهار میلیارد و هشتصد میلیون (۴,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار در بانک‌ها سپرده‌گذاری نماید.

این تسهیلات با معرفی شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت توسط بانک‌های عامل به سازندگان و پیمانکاران خصوصی و تعاونی طرف قرارداد با این شرکت پرداخت می‌شود.

دیدگاه مغایرت

حکم مقرر در این بند مبنی بر اعطای مجوز به صندوق توسعه ملی جهت سپرده‌گذاری مبلغ چهار میلیارد و هشتصد میلیون (۴,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار در بانک‌ها، با هدف تأسیس این صندوق مبنی بر تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منابع تأمین بودجه عمومی به منابع و سرمایه‌های زاینده‌ی اقتصادی که در بند

(۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم ابلاغی ۱۳۸۷ مورد تأکید قرار گرفته است، همخوانی ندارد. کما اینکه بند (۱۸) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی ۱۳۹۲ نیز بر لزوم افزایش سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت اشاره دارد. بنابراین بند مزبور، از این جهت که با روح حاکم بر سیاست‌های کلی ابلاغی مقام رهبری و هدف تأسیس صندوق توسعه ملی مطابقت ندارد، واجد اشکال و مغایر با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

آنچه در این بند، مبنی بر اعطای مجوز به صندوق توسعه ملی جهت سپرده‌گذاری مبلغ چهار میلیارد و هشتصد میلیون (۴,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار در بانک‌ها مورد پیش‌بینی قرار گرفته، در واقع به منظور پرداخت تسهیلات برای اجرای طرح‌های توسعه‌ای در میادین مشترک نفتی و گازی بوده که این هدف کاملاً با اهداف و مصارف صندوق که در بند (ط) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه^(۱) و بند (۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه^(۲) همخوانی دارد و مغایرتی از این جهت با

۱. بند (ط) ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۸۴- ...

ط- مصارف صندوق:

۱- اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات عمومی غیردولتی برای تولید و توسعه سرمایه‌گذاری‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی.
۲- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- اعطای تسهیلات موضوع این ماده فقط به صورت ارزی است و سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از این تسهیلات اجازه تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی را ندارند.

تبصره ۳- اعطای کلیه تسهیلات صندوق صرفاً از طریق عاملیت بانک‌های دولتی و غیردولتی خواهد بود.»

۲. بند (۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: «۲۲- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» و ایجاد صندوق توسعه ملی با تصویب اساسنامه آن در مجلس شورای اسلامی در سال اول برنامه پنجم و برنامه‌ریزی برای استفاده از مزیت نسبی نفت و گاز در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین‌دستی وابسته بدان با رعایت:

۱-۲۲- ...

سیاست‌های کلی نظام و اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند الحاقی (۲) به تبصره (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۲- ...

بند الحاقی ۶- مطالبات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های تجاری بابت اصل و سود تسهیلات به شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت، به مدت دو سال امهال می‌شود. هزینه‌های امهال به عهده شرکت مذکور است.

دیدگاه مغایرت

اصل (۵۲) قانون اساسی اشعار می‌دارد که بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌شود. مفهوم و ماهیت «بودجه» در قانون اساسی نیز ناظر بر تعیین هزینه‌ها و درآمدهای سالانه‌ی دولت است. بر این اساس، حکم مقرر در بند الحاقی (۶) این مصوبه مبنی بر امهال دوساله‌ی مطالبات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های تجاری بابت اصل و سود تسهیلات پرداختی به شرکت دولتی تابعه‌ی ذی‌ربط وزارت نفت، به دلیل اینکه ناظر به یک حکم کلی و دائمی - فراتر از یک سال- است، با اصل سالانه‌بودن بودجه در تضاد است. به علاوه، امهال مطالبات بانک‌ها آن هم به مدت دو سال، ارتباطی با دخل و خرج یکساله کشور و ماهیت و مفهوم بودجه ندارد. لذا بند مزبور از این جهت مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

→

۲-۲۲- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی

۳-۲۲- ...

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت‌گرفته در این بند مبنی بر امهال مطالبات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های تجاری بابت اصل و سود تسهیلات پرداختی به شرکت دولتی تابعه‌ی ذی‌ربط وزارت نفت، از این جهت که پرداخت هزینه‌های امهال را بر عهده‌ی شرکت قرار داده است و برای دولت درآمد تعیین کرده است، واجد ماهیت بودجه‌ای است. لذا ذکر آن در قانون بودجه، از این جهت، توجیه‌پذیر بوده و تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند الحاقی (۶) به تبصره (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۲- ...

بند الحاقی ۷- وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط خود با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، در تأمین دانش فنی متانل به بنزین (MTG)، متانل به پلی‌پروپیلن (MTPP)، گاز به مایع (GTL)، اسمز معکوس (RO) و غشاهای نانویی مورد نیاز صنعت گاز و پتروشیمی کشور مشارکت نماید به‌گونه‌ای که حداقل یک واحد تولیدی توجیه‌پذیر در موارد مذکور در کشور استقرار یابد.

دیدگاه مغایرت

مفاد بند الحاقی (۷) این مصوبه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا اصل (۵۲) قانون اساسی بیان می‌کند که بودجه‌ی سالانه کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌شود. مفهوم و ماهیت «بودجه» در قانون اساسی نیز ناظر بر تعیین هزینه‌ها و درآمدهای سالانه‌ی دولت و تخصیص اعتبارات در ردیف‌های مصوب است. بر این اساس، مفاد این بند که ناظر بر اعطای مجوز به وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط جهت مشارکت در تأمین دانش فنی برخی فعالیت‌ها در حوزه صنایع نفت است، از آن جهت که ارتباطی با موضوع بودجه و درآمد و

هزینه‌های سالانه‌ی دولت ندارد، فاقد ماهیت بودجه‌ای و در نتیجه مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی محسوب می‌شود. لذا لازم است این گونه موارد، تحت قوانین مستقل به تصویب مجلس برسد.

نظر شورای نگهبان

– از آنجا که بند (س) و بند الحاقی (۷) این تبصره [= تبصره (۲)]، ماهیت بودجه‌ای ندارند، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی شناخته شدند.
– تذکر: در بند الحاقی (۷) به تبصره (۲)، بعد از عبارت «تأمین دانش فنی»، واژه «تبدیل» اضافه شود.

* * *

تبصره ۳-

الف- در راستای اجرای تبصره (۱) بندهای (الف) و (ب) ماده (۳) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵ و اصلاحات بعدی آن^(۱) وزارت امور

۱. بندهای (الف) و (ب) ماده (۳) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵: «ماده ۳- قلمرو فعالیت‌های اقتصادی دولت به شرح زیر تعیین می‌شود: الف- مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت برای دولت در آن دسته از بنگاه‌های اقتصادی که موضوع فعالیت آنها مشمول گروه یک ماده (۲) این قانون است، اعم از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تأسیس مؤسسه و یا شرکت دولتی، مشارکت با بخش‌های خصوصی و تعاونی و بخش عمومی غیر دولتی، به هر نحو و به هر میزان ممنوع است.

تبصره ۱- دولت مکلف است سهم، سهم‌الشرکه، حق تقدم ناشی از سهام و سهم‌الشرکه، حقوق مالکانه، حق بهره‌برداری و مدیریت خود را در شرکت‌ها، بنگاه‌ها و مؤسسات دولتی و غیردولتی که موضوع فعالیت آنها جزء گروه یک ماده (۲) این قانون است، تا پایان قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی واگذار نماید.

تبصره ۲- ...

ب- دولت مکلف است هشتاد درصد (۸۰٪) از ارزش مجموع سهام بنگاه‌های دولتی در هر فعالیت مشمول گروه دو ماده (۲) این قانون به استثناء راه و راه‌آهن را به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی واگذار نماید.
تبصره ۱- دولت مجاز است به منظور حفظ سهم بهینه بخش دولتی در فعالیت‌های گروه دو ماده (۲) این قانون با توجه به حفظ حاکمیت دولت، استقلال کشور، عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی به میزانی سرمایه‌گذاری نماید که سهم دولت از بیست درصد (۲۰٪) ارزش این فعالیت‌ها در بازار بیشتر نباشد.

اقتصادی و دارایی مجاز است از طریق سازمان خصوصی سازی تا پایان سال ۱۳۹۴ کلیه سهام، سهم الشرکه، حق تقدم ناشی از سهام و سهم الشرکه، حقوق مالکانه، حق بهره برداری و مدیریت دولت را در بنگاه های گروه های یک و دو ماده (۲) قانون مذکور^(۱) و شرکت مادر تخصصی (هلدینگ) خلیج فارس و حقوق مالکانه و حق بهره برداری از کلیه معادن در حال بهره برداری فعال و غیرفعال و نیز باطله های قابل فروش موجود در معادن متعلق به دولت و شرکت ها و سازمان های دولتی از جمله سازمان توسعه و نوسازی معادن و

→

تبصره ۲- ...»

۱. ماده (۲) قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵: «ماده ۲- فعالیت های اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران شامل تولید، خرید و یا فروش کالاها و یا خدمات به سه گروه زیر تقسیم می شود:

گروه یک- تمامی فعالیت های اقتصادی به جز موارد مذکور در گروه دو و سه این ماده.

گروه دو- فعالیت های اقتصادی مذکور در صدر اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به جز موارد مذکور در گروه سه این ماده.

گروه سه- فعالیت ها، مؤسسات و شرکت های مشمول این گروه عبارتند از:

(۱) شبکه های مادر مخابراتی و امور واگذاری بسامد (فرکانس)

(۲) شبکه های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی

(۳) تولیدات محرمانه یا ضروری نظامی، انتظامی و امنیتی به تشخیص فرماندهی کل نیروهای مسلح

(۴) شرکت ملی نفت ایران و شرکت های استخراج و تولید نفت خام و گاز

(۵) معادن نفت و گاز

(۶) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک توسعه صادرات، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه تعاون

(۷) بیمه مرکزی و شرکت بیمه ایران

(۸) شبکه های اصلی انتقال برق

(۹) سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران

(۱۰) سدها و شبکه های بزرگ آبرسانی

(۱۱) رادیو و تلویزیون.

تشخیص، انطباق و طبقه بندی فعالیت ها و بنگاه های اقتصادی موضوع این ماده با هر یک از سه گروه به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف شش ماه به تصویب هیئت وزیران می رسد و در مورد بند (۳) گروه سه، مصوبه هیئت وزیران باید به تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح برسد.»

صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آن سازمان به بخش‌های خصوصی و تعاونی با اولویت تعاونی از طریق بورس، فرابورس و مزایده واگذار و منابع حاصل را به ردیف‌های شماره (۳۱۰۵۰۲) جدول شماره (۵) این قانون واریز کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری،^(۱) دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل (۴۴) را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل (۴۴) نباشد، حداکثر تا پایان برنامه‌ی پنج‌ساله چهارم (سالانه حداقل ۲۰ درصد کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند. این در حالی است که در بند (الف) تبصره‌ی (۳) این مصوبه، در مقام ذکر اشخاصی که سهام و سهم‌الشرکه‌ی موضوع این بند به آنها واگذار می‌شود، تنها به «بخش‌های تعاونی و خصوصی» اشاره شده و ذکری از «بخش‌های عمومی غیردولتی» نشده است. لذا بند مزبور، از این حیث که با سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی مقام معظم رهبری منطبق نیست، دارای اشکال بوده و در نتیجه مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی محسوب می‌گردد که تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران را پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، جزء وظایف و اختیارات رهبری برشمرده است.

۱. بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری: «الف- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی:

۱- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل (۴۴) را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل (۴۴) نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج‌ساله چهارم (سالانه حداقل ۲۰ درصد کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیر دولتی واگذار کند. با توجه به مسئولیت نظام در حُسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری، خارج از عناوین صدر اصل (۴۴) توسط دولت بنا به پیشنهاد هیئت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است. اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.»

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در خصوص واگذاری برخی از فعالیت‌های اقتصادی به بخش‌های تعاونی، خصوصی و عمومی غیردولتی، لزوماً به معنای تقسیم مساوی واگذاری‌ها به هر سه بخش مزبور و در هر مصوبه‌ای نیست، بلکه در واقع اجازه‌ای است که دولت می‌تواند به استناد آن و بر اساس مصالح کشور واگذاری‌های خود را به هر کدام از آنها یا به هر سه بخش انجام دهد. به بیان دیگر، مقصود از ذکر نام سه بخش مزبور در سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، مشخص نمودن اشخاص واجد صلاحیت در این رابطه است؛ یعنی واگذاری فعالیت‌ها نباید خارج از این سه بخش صورت پذیرد. به همین علت بند (الف) تبصره (۳) مصوبه‌ی بودجه که صرفاً «بخش‌های تعاونی و خصوصی» را جهت واگذاری سهام و سهم‌الشرکه‌ی موضوع این بند مشخص نموده و لزومی به ذکر نام «بخش‌های عمومی غیردولتی» ندیده است، مغایرتی با سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و مآلاً تغایری با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (الف) تبصره (۳)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۳-

الف- ...

ج- به دولت اجازه داده می‌شود بدهی‌های خود به بخش‌های خصوصی و تعاونی و پیمانکاران، شهرداری‌ها، صندوق‌های بیمه‌ای، صنایع دفاعی و مصارف جدول (۱۸) را با اولویت پرداخت رد دیون و تعهدات و بدهی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مطالبات و دیون ایثارگران، جانبازان، آزادگان، خانواده شهدا و مطالبات شاعلان و بازنشستگان ارتش جمهوری اسلامی ایران از محل منابع حاصل از واگذاری سهام، سهم‌الشرکه، حق بهره‌برداری و بهره مالکانه موضوع این تبصره و ردیف شماره (۹- ۱۰۱۰۰۰) جدول شماره (۸) این قانون پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

کشور با اعلام سازمان حسابرسی و یا ذی حساب دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط حسب مورد بدون الزام به رعایت ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) پرداخت و یا تسویه و سپس تهاتر کند.

واگذاری تهاتری باید با رعایت اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (گردش خزانه) انجام شود و قیمت سهام تهاتر شده نباید از قیمت پایه بورس و یا پایه مزایده کمتر باشد. پرداخت مطالبات و دیون ایثارگران، جانبازان، آزادگان و خانواده معظم شهدا مشمول تأیید سازمان حسابرسی نمی‌شود و با تأیید ذی‌حساب و رئیس دستگاه اجرایی و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور انجام می‌پذیرد.

۱. ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵: «ماده ۲۹- با توجه به بند (د) سیاست‌های کلی، وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع این قانون از جمله شرکت‌های مادر تخصصی و عملیاتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در موارد زیر مصرف می‌شود:

- ۱- ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی
  - ۲- اختصاص سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی، شامل تخفیف‌های موضوع ماده (۳۴) این قانون
  - ۳- ایجاد زیربنای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته
  - ۴- اعطاء تسهیلات (وجوه اداره‌شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذارشده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیر دولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته و تقویت منابع بانک توسعه تعاون
  - ۵- مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیر دولتی تا سقف چهل و نه درصد (۴۹٪) به منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته
  - ۶- تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام شرکت‌های دولتی با رعایت فصل پنجم این قانون
  - ۷- ایفاء وظایف حاکمیتی دولت در حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و پرخطر
  - ۸- بازسازی ساختاری، تعدیل نیروی انسانی و آماده‌سازی بنگاه‌ها جهت واگذاری.
- تبصره ۱- اعتبارات بندهای فوق در قوانین بودجه سالانه در جدولی واحد درج خواهد شد.
- تبصره ۲- آیین‌نامه اجرایی این ماده ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت تعاون تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.»

دیدگاه مغایرت

در جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری،^(۱) تحت عنوان «مصارف درآمد‌های حاصله از واگذاری» برای هزینه‌ی وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، محل‌های شش‌گانه‌ای تعیین گردیده است. ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی که در تاریخ ۱۳۸۷/۳/۲۵ به تصویب مجلس رسیده است نیز در راستای اجرایی شدن سیاست‌های کلی مقرر در جزء (۲) بند (د) اصل (۴۴) قانون اساسی وضع شده است. بر این اساس، حکم مقرر در بند (ج) تبصره (۳) این مصوبه که به دولت اجازه داده است بدهی‌های خود به بخش‌های خصوصی و تعاونی و پیمانکاران، شهرداری‌ها، صندوق‌های بیمه‌ای، صنایع دفاعی و برخی مصارف دیگر را با اولویت رد دیون و تعهدات و بدهی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مطالبات و دیون اینترگران، جانبازان، آزادگان، خانواده شهدا و مطالبات شاغلان و بازنشستگان ارتش جمهوری اسلامی ایران، از منابع حاصل از واگذاری سهام، سهم‌الشرکه، حق بهره‌برداری و

۱. جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری: «د- سیاست‌های کلی واگذاری:

۱-...

۲- مصارف درآمد‌های حاصله از واگذاری:

وجوه حاصل از واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در قالب برنامه‌ها و بودجه‌های مصوب به ترتیب زیر مصرف می‌شود:

۲-۱- ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی.

۲-۲- اختصاص سی درصد (۳۰٪) از درآمد‌های حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی.

۲-۳- ایجاد زیربنای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۲-۴- اعطای تسهیلات (وجوه اداره‌شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیر دولتی با اولویت بنگاه‌های واگذارشده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیر دولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۲-۵- مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف چهل و نه درصد (۴۹٪) به منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۲-۶- تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام شرکت‌های دولتی با رعایت بند (الف) این سیاست‌ها.»

بهره‌ی مالکانه (وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)، بدون الزام به رعایت ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی پردازد، در حقیقت مجوزی برای عدم رعایت جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی به دولت داده است. از این رو، حکم بند (ج) تبصره (۳) در تغایر با سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی قلمداد می‌شود؛ چه آنکه اطلاق مصارف پیش‌بینی شده در این بند از تبصره (۳) بودجه، خارج از دایره‌ی تعیین‌شده در سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری است. بنابراین این مصوبه از آن جهت که برخی از محل‌های مصرف برای درآمدهای حاصل از واگذاری‌های موضوع این بند را خارج از مصادیق جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی تعیین کرده است و همچنین از آن جهت که دولت را ملزم به رعایت ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) نکرده و در نتیجه، به صورت تلویحی بر عدم رعایت سیاست‌های کلی نظام در خصوص اصل (۴۴) قانون اساسی، تأکید کرده است، با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی که ناظر بر صلاحیت تعیین سیاست‌های کلی نظام توسط رهبری است، مغایر است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در این بند، در خصوص دادن اجازه به دولت جهت بازپرداخت بدهی‌های خود به بخش‌های خصوصی و تعاونی و پیمانکاران، شهرداری‌ها، صندوق‌های بیمه‌ای، صنایع دفاعی و برخی مصارف دیگر از منابع حاصل از واگذاری سهام، سهم‌الشرکه، حق بهره‌برداری و بهره‌ی مالکانه، به این دلیل که منطبق با برخی از مصادیق بند (۲) قسمت (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، از جمله ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی و ... است، تغایری با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

- نظر به اینکه جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصارف وجوه حاصله را مشخص نموده است، لذا اطلاق بند (ج) تبصره (۳)، مغایر بند مذکور و بالتیجه مغایر بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

- تذکر: در بند (ج) تبصره (۳)، عبارت «پرداخت رد دیون» نیازمند اصلاح عبارتی است.

* * *

تبصره ۳-

الف - ...

د- هزینه کارشناسی از محل منابع حاصل از واگذاری‌ها توسط سازمان خصوصی‌سازی قابل تأمین و پرداخت است.

دیدگاه مغایرت

در جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری،^(۱) تحت عنوان «مصارف درآمدهای حاصله از واگذاری» برای هزینه‌ی وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی محل‌های شش‌گانه‌ای تعیین گردیده است. بر این اساس، پیش‌بینی صورت‌گرفته در بند (د) تبصره (۳) مبنی بر قابل پرداخت بودن هزینه‌های کارشناسی از محل منابع حاصل از واگذاری‌ها، به این دلیل که پرداخت این هزینه‌ها جزء «مصارف درآمدهای حاصله از واگذاری» موضوع جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی محسوب نمی‌شود، برخلاف سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی است و از این جهت، مغایر با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است که تعیین سیاست‌های کلی نظام را از جمله صلاحیت‌های رهبری شمرده است.

دیدگاه عدم مغایرت

پرداخت هزینه‌ی کارشناسی از محل منابع حاصل از واگذاری‌ها که در بند (د) این تبصره، پیش‌بینی شده است، جزء لوازم ضروری هرگونه واگذاری است و بدون آن عملاً امکان اجرای فرایندهای مربوطه وجود نخواهد داشت. پس این مصوبه از این حیث تغایری با جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ندارد و لاجرم مغایرتی با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی نیز نخواهد داشت.

نظر شورای نگهبان

بند (د) تبصره (۳)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

۱. برای آگاهی از مفاد جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بنگرید به پاورقی پیشین.

* * *

تبصره ۳-

الف - ...

ل- درآمد اماکن ورزشی اجاره داده شده موضوع ماده (۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)،^(۱) صرفاً برای ورزش همان شهرستان هزینه می شود و انتقال و هزینه آن به شهرستان دیگر ممنوع است.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی همه‌ی پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون (= قانون بودجه‌ی سنواتی) انجام گیرد. به بیان دیگر در واقع آنچه اصل (۵۳) قانون اساسی مدّ نظر دارد توجه به این نکته است که همه‌ی هزینه‌های کشور می‌بایست در سند بودجه‌ی سالانه‌ی کشور به صورت دقیق و با ذکر ردیف و سقف مشخص پیش‌بینی شود. بر همین اساس، حکم مقرر در بند (ل) تبصره (۳) مبنی بر لزوم هزینه‌ی درآمد اماکن ورزشی اجاره داده شده برای ورزش همان شهرستان، به دلیل اینکه فاقد ردیف بوده و سقف، میزان و مبلغ آن نیز نامشخص

---

۱. ماده (۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹: «ماده ۵- به دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری اجازه داده می‌شود واحدهای خدماتی و رفاهی و مجتمع‌های فرهنگی، هنری و مازاد ورزشی را از طریق برگزاری مزایده به اشخاص صاحب صلاحیت بخش‌های خصوصی، تعاونی، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها با اولویت بخش تعاونی در شرایط برابر و در اماکن ورزشی در شرایط مساوی با اولویت فدراسیون‌های ورزشی، رده‌های مقاومت بسیج و هیئت‌های ورزشی استانی و شهرستانی به صورت اجاره و اگذار نماید. نظارت بر کاربری و استانداردهای بهره‌برداری و خدمات‌رسانی این مؤسسات و همچنین رعایت حقوق مصرف‌کننده به عنوان بخشی از قرارداد فی‌مابین بر عهده دستگاه اجرایی مربوط است. معادل وجوه حاصل از اجرای این ماده بر اساس ردیف‌های درآمد- هزینه‌ای که در قوانین بودجه سنواتی به صورت ملی یا استانی پیش‌بینی می‌شود، به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط ملی یا استانی اختصاص می‌یابد تا در قالب مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هزینه شود.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه واگذاری، تعیین و واریز وجوه اجاره‌بها به درآمد‌های عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور، نحوه تعیین صلاحیت شرکت‌ها و ارائه خدمات به مصرف‌کنندگان با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.»

است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود.

نظر شورای نگهبان

بند (ل) این تبصره [= تبصره (۳)]، از حیث فقدان ردیف و مشخص نبودن سقف، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.

* * *

تبصره ۳-

الف- ...

ف- کارفرمایان بخش‌های خصوصی و تعاونی مکلفند در مجموعه‌های بیش از هزار واحد مسکونی که در سال ۱۳۹۴ نسبت به عقد قرارداد ساخت آنها اقدام می‌کنند، بر اساس برآورد اداره اوقاف و امور خیریه هزینه‌های احداث مسجد و خانه عالم را تأمین و یا رأساً نسبت به احداث آن اقدام کنند.

دولت موظف است در مجموعه‌های بیش از هزار واحد مسکونی، واحدهای آموزشی، فرهنگی، پاسگاه و کلانتری، مدرسه و پایگاه بسیج احداث کند.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی همه پرداخت‌ها و هزینه‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون (= قانون بودجه سنواتی) انجام گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی است. بر این اساس، ملزم نمودن دولت در ذیل بند (ف) تبصره (۳)، به احداث واحدهای آموزشی، فرهنگی، پاسگاه و کلانتری، مدرسه و پایگاه بسیج در مجموعه‌های بیش از هزار واحد مسکونی به دلیل اینکه فاقد ردیف اعتباری مشخص و تعیین میزان هزینه‌ها است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی است.

ب) مطابق با اصل (۷۵) قانون اساسی، طرح‌های قانونی و پیشنهادهای اصلاحاتی که نمایندگان مجلس در لوایح اعمال می‌کنند چنانچه منجر به افزایش هزینه‌های عمومی دولت شود، در صورتی قابل طرح در مجلس است که طُرُق تأمین این هزینه‌ها

مشخص شود. با این وصف، از آنجا که از سویی حکم مقرر در ذیل بند (ف) تبصره (۳) این مصوبه، که دولت را به احداث واحدهای آموزشی، فرهنگی، پاسگاه و کلانتری، مدرسه و پایگاه بسیج ملزم کرده، به موجب پیشنهاد نمایندگان مجلس به لایحه‌ی دولت الحاق شده است و از سوی دیگر، برای این حکم که موجب افزایش هزینه‌های عمومی دولت می‌شود، محل و منعی برای تأمین این هزینه‌ها مشخص نشده است، بند (ف) تبصره (۳) مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

الزام دولت در ذیل بند (ف) تبصره (۳) به احداث واحدهای آموزشی، فرهنگی، پاسگاه و کلانتری، مدرسه و پایگاه بسیج در مجموعه‌های بیش از هزار واحد مسکونی، تغایری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد؛ زیرا محل تأمین و ردیف هزینه‌ی احداثات مزبور از محل بودجه‌ای است که در این لایحه جهت ساخت واحدهای مسکونی به دولت تعلق گرفته است. بر این اساس، دیگر نیازی به ذکر ردیف‌های جدید در این مصوبه نیست.

نظر شورای نگهبان

فراز دوم بند (ف) این تبصره [= تبصره (۳)]، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی می‌باشد.

* * *

تبصره ۳-

الف - ...

ص - مطالبات سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران موضوع بند (الف) ماده (۱۹) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷،^(۱) و بند (ج) ماده (۸)

۱. بند (الف) ماده (۱۹) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷: «ماده ۱۹ - درآمدهای ناشی از فروش سهام شرکت‌ها، فروش دارایی‌ها، اجاره شرکت‌ها و کلیه قراردادهای موضوع این فصل در دوره مالی مورد نظر پس از واریز به خزانه به صورت زیر هزینه می‌شود:

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱،^(۱) بابت واگذاری‌های قبل از ابلاغ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به مبلغ سه هزار و سیصد میلیارد (۳,۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از محل فروش اموال سهام، سهم‌الشرکه، اموال بنگاه‌ها یا منابع حاصل از فروش آنها تأمین کند و برای سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام به حساب سازمان ذی‌ربط واریز می‌شود.

فراز الحاقی - به سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اجازه داده می‌شود با استفاده از منابع داخلی خود، تسهیلات ریالی و ارزی در قالب تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس)، بیع متقابل (بای‌بک)، خرید محصول (بای‌پروداکت) و سایر روش‌های تأمین مالی نسبت به سرمایه‌گذاری تبدیل گاز طبیعی به فرآورده تا جمع سه میلیون

→

الف- پنجاه درصد (۵۰٪) با اولویت پرداخت بدهی شرکت قابل فروش به منظور اصلاح ساختار شرکت‌های در حال فروش و بهسازی و آماده‌سازی شرکت‌ها برای فروش و توسعه صنعتی به حساب شرکت‌های مادر ذی‌ربط.

ب- ...»

۱. بند (ج) ماده (۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱: «ماده ۸- وجوه حاصل از فروش سهام شرکت‌های دولتی در حساب خاصی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به نام خزانه‌داری کل کشور، متمرکز و به حساب‌های مربوط منتقل می‌گردد:

الف- ...

ج- معادل هفتاد درصد (۷۰٪) به حساب شرکت مادر تخصصی ذی‌ربط برای موارد ذیل:

- ۱- پرداخت دیون شرکت مادر تخصصی به دولت (وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و خزانه‌داری کل کشور)
- ۲- آماده‌سازی، بهسازی و اصلاح ساختار شرکت‌های دولتی برای واگذاری
- ۳- کمک به تأمین هزینه‌های تعدیل نیروی انسانی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (مهارتی) کارکنان شرکت‌های قابل واگذاری
- ۴- کمک به توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در فعالیت‌های اقتصادی در قالب بودجه‌های سنواری
- ۵- تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام و سرمایه‌گذاری در چارچوب بودجه مصوب.»

تن در مناطق کمتر توسعه یافته کشور اقدام کند تا ضمن ایجاد ارزش افزوده، زمینه سرمایه‌گذاری‌های پایین‌دستی توسط بخش خصوصی فراهم شود.

دیدگاه مغایرت

بر مبنای بند (الف) ماده (۸۲) قانون برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام،^(۱) دولت صرفاً مجاز به استفاده از روش‌های بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) در طول برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه است. این در حالی است که به موجب فراز الحاقی این مصوبه، به سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اجازه داده شده است که به منظور سرمایه‌گذاری در تبدیل گاز طبیعی به فرآورده، علاوه بر استفاده از برخی منابع از جمله منابع داخلی خود، تسهیلات ریالی و ارزی در قالب تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس)، بیع متقابل (بای‌بک) و خرید محصول (بای‌پروداکت)، از سایر «روش‌های تأمین مالی» نیز استفاده کند. از آنجا که اطلاق این فراز الحاقی، منجر به توسعه‌ی شمول آن به غیر از منابع مندرج در مصوبه‌ی مجمع می‌شود، مغایر با مصوبه‌ی مجمع تشخیص مصلحت نظام و در نتیجه مغایر با اصل (۱۱۲) قانون اساسی و نظریه‌ی تفسیری شورای نگهبان از این اصل می‌باشد. مطابق این اصل و نظریه‌ی شماره ۵۳۱۸ مورخه ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان،^(۲) هیچ‌یک از مراجع قانون‌گذاری حق رد

۱. بند (الف) ماده (۸۲) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۸۲-»

الف- استفاده دستگاه‌های اجرایی از تسهیلات مالی خارجی در طول برنامه در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز است. سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) مربوط به برنامه‌های سوم و چهارم (با رعایت ضوابط اسلامی از جمله تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام) در طول برنامه پنجم نیز به قوت خود باقی است.

ب- ...»

۲. نظریه‌ی تفسیری شماره ۵۳۱۸ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان: «هیچ یک از مراجع قانون‌گذاری حق رد و ابطال و نقض و فسخ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارد؛ اما در صورتی که مصوبه مجمع مصلحت مربوط به اختلاف نظر شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی بود، مجلس پس از گذشت زمان معتدب که تغییر مصلحت موجه باشد حق طرح و تصویب قانون مغایر را دارد و در مواردی که موضوع به عنوان معض از طرف مقام معظم رهبری به مجمع ارسال شده باشد در صورت استعلام از مقام رهبری و عدم مخالفت معظم‌له، موضوع قابل طرح در مجلس شورای اسلامی می‌باشد.»

و ابطال و نقض و فسخ مصوبه‌ی مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارند.

دیدگاه عدم مغایرت

شورای نگهبان در هنگام بررسی لایحه‌ی برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه، از آن جهت که فاینانس (روش تأمین مالی) را مشتمل بر روش‌های ربوی می‌دانست، مصوبه مربوط به قانون برنامه‌ی پنجم را مغایر با شرع تشخیص داد که در نهایت با اصرار مجلس شورای اسلامی بر مصوبه‌ی مزبور، روش تأمین مالی (فاینانس) در مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب رسید. آنچه در فراز الحاقی به بند (ص) تبصره (۳) در خصوص اعطای مجوز به سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران جهت استفاده از «سایر روش‌های تأمین مالی» آمده، غیر منطبق با مصوبه‌ی مجمع تشخیص مصلحت نظام نیست. توضیح آنکه، مصادیق «سایر روش‌های دیگر» از دو حالت خارج نیست؛ یا شامل روش‌های مشروع و غیر ربوی است که این موضوع منطبق با قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران است و ایرادی نسبت به آن وارد نیست و یا اینکه منظور از «سایر روش‌های دیگر»، روش‌های تأمین مالی غیر مشروع و ربوی است که در حالت اخیر، روش‌های مزبور از مصادیق روش تأمین مالی (فاینانس) هستند که به‌کارگیری آنها به موجب قانون برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه مجمع تشخیص مصلحت نظام به صورت موقت در طول اجرای برنامه‌ی پنجم توسعه تجویز شده است. بنابراین، این فراز الحاقی در مصوبه‌ی بودجه، ضمن اینکه ابهامی از این جهت ندارد، مغایرتی با مصوبه‌ی مجمع تشخیص مصلحت نظام و در نتیجه اصل (۱۱۲) قانون اساسی و نظریه‌ی تفسیری شماره ۵۳۱۸ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان در خصوص اصل (۱۱۲) ندارد.

دیدگاه ابهام

در فراز الحاقی بند (ص)، به سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اجازه داده شده تا از سایر روش‌های تأمین مالی جهت سرمایه‌گذاری در تبدیل گاز طبیعی به فرآورده استفاده کند. در این فراز، عبارت «روش‌های تأمین مالی»، از این جهت که مشخص نیست آیا شامل روش‌های تأمین مالی ربوی و غیر مشروع نیز می‌شود یا نه، واجد ابهام است و لذا اظهار نظر در خصوص آن ممکن نیست؛ زیرا اگر اطلاق عبارت مزبور، شامل روش‌های تأمین مالی ربوی و یا غیرشرعی باشد، این فراز الحاقی مغایر

با موازین شرع است و در غیر این صورت، این مصوبه مغایرتی با موازین شرعی ندارد. لذا ابتدا باید این ابهام مصوبه برطرف شود تا بتوان نسبت به مغایرت و یا عدم مغایرت آن با موازین شرع اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

در فراز الحاقی به بند (ص) این تبصره [= تبصره (۳)]، عبارت «سایر روش‌های تأمین مالی» از این جهت که مشخص نیست آیا شامل موارد غیر مشروع هم می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

* * *

تبصره ۳- ...

بند الحاقی ۱- ...

بند الحاقی ۲- وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخش‌داری‌ها موظفند بنا بر درخواست سازمان بسیج مستضعفان در شهرک‌ها و شهرهای جدید، اراضی مناسب را با در نظر گرفتن طرح‌های تفصیلی و هادی مصوب، با رعایت ماده (۶۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷^(۱) جهت احداث حوزه‌های مقاومت بسیج و سالن‌های ورزشی صالحین پس از آماده‌سازی بدون اخذ هزینه در اختیار سازمان بسیج قرار دهند.

۱. ماده (۶۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷: «ماده ۶۹- کلیه اراضی، املاک و ابنیه‌ای که برای استفاده وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی از جمله مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام یا تابع مقررات و قوانین خاص است به یکی از طُرُق قانونی تملک شده است و یا به نام آن وزارتخانه، مؤسسه خریداری شده یا می‌شود متعلق به دولت بوده و در اسناد مالکیت آنها نام دولت جمهوری اسلامی ایران به عنوان مالک با حق استفاده وزارتخانه یا مؤسسه مربوط درج می‌گردد. تغییر دستگاه بهره‌بردار در هر مورد به عهده هیئت وزیران می‌باشد. کلیه اسناد، سوابق، مدارک موجود مرتبط با این اموال در اختیار وزارت امور اقتصادی و دارایی (اداره کل اموال دولتی) قرار می‌گیرد و در خصوص واگذاری حق استفاده از ساختمان‌های مازاد دستگاه‌های مذکور مطابق بند (ب) ماده (۸۹) این قانون اقدام خواهد شد.»

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور باید توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و ناظر بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در مصوبه‌ی بودجه لحاظ شود. حکم مقرر در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳) در خصوص الزام وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخشداری‌ها به واگذاری اراضی مورد درخواست بسیج به این نهاد پس از آماده‌سازی و بدون اخذ هزینه، به دلیل اینکه جزء دخل و خرج سالانه‌ی کشور محسوب نمی‌گردد، فاقد ماهیت بودجه‌ای است و نباید در قالب بودجه‌ی سنواتی گنجانده شود، بلکه باید در مصوبه‌ای غیر از بودجه، به تصویب مجلس برسد. بنابراین این بند، از این جهت مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

ب) مطابق با اصل (۷۵) قانون اساسی، طرح‌های قانونی و پیشنهادهای اصلاحاتی که نمایندگان مجلس در لوایح اعمال می‌کنند چنانچه منجر به کاهش درآمد عمومی دولت شود، در صورتی قابل طرح در مجلس است که محل جبران کاهش آن درآمدها مشخص شود. بر این اساس، حکم مقرر در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳) مبنی بر تکلیف وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخشداری‌ها به واگذاری اراضی مورد درخواست بسیج به این نهاد پس از آماده‌سازی و بدون اخذ هزینه، چون اولاً به موجب پیشنهاد نمایندگان مجلس به لایحه‌ی بودجه الحاق شده است؛ ثانیاً اجرای این حکم، در عمل منجر به کاهش درآمد دولت می‌شود و ثالثاً طریقی برای جبران این کاهش درآمد دولت در این مصوبه‌ی مجلس در نظر گرفته نشده است، مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی است.

ج) مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی همه پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب، به موجب قانون انجام گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در مصوبه‌ی بودجه‌ی سالانه است. با این وصف، از آنجا که حکم مقرر در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳) مبنی بر الزام وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و

بخشداری‌ها به واگذاری اراضی مورد درخواست سازمان بسیج به این نهاد، به‌رغم داشتن هزینه برای دولت جهت آماده‌سازی این اراضی، فاقد ردیف بودجه و تعیین اعتبار مشخص در این مصوبه است، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) حکم مقرر در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳) در خصوص الزام وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخشداری‌ها به واگذاری اراضی مورد درخواست سازمان بسیج به این نهاد، هزینه‌ای برای دولت ندارد؛ چه آنکه در این مصوبه، صرفاً موضوع انتقال زمین به سازمان بسیج مد نظر بوده است. بر این اساس، این حکم نیازی به گنجاندن ردیف و یا اعتباری مشخص در قانون بودجه ندارد. بنابراین مصوبه‌ی مزبور از این جهت، تغایری با اصل (۵۳) قانون اساسی که بر تعیین اعتبارات مصوب و ذکر ردیف هزینه‌ها در قانون بودجه تأکید می‌کند، ندارد.

ب) مکلف نمودن وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخشداری‌ها به واگذاری اراضی مورد درخواست سازمان بسیج به این نهاد در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳)، در واقع انتقال یک مال از یک نهاد دولتی به یک نهاد دولتی دیگر است که از این جهت باعث کاهش درآمد عمومی دولت نمی‌شود. بنابراین حکم مقرر در این مصوبه، نیازی به پیش‌بینی طریق جبران کاهش درآمد توسط نمایندگان مجلس نداشته است تا بخواهیم عدم تعیین طریق جبران کاهش درآمد در این مصوبه را مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی بدانیم.

نظر شورای نگهبان

- بند الحاقی (۲) به تبصره (۳)، مغایر اصول (۵۲) و (۵۳) قانون اساسی است.
- تذکر: در بند الحاقی (۲) به تبصره (۳)، واژه «مستضعفان» به «مستضعفین» اصلاح شود.

* * *

تبصره ۵-

و- ...

ز- به‌منظور تحقق بخشی از اهداف مندرج در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری و

اختراعات مصوب ۱۳۸۹/۸/۵ به ویژه تبصره (۲) ماده (۵) قانون مذکور،^(۱) معادل ریالی مبلغ سیصد میلیون (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از محل صندوق توسعه ملی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان اختصاص می‌یابد. مبلغ ارزی مذکور برای صندوق توسعه ملی بازگشت از منابع محسوب می‌شود. تبدیل دلار به ریال موضوع این بند زیر نظر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صورت می‌گیرد.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کل کشور باید توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، پیش‌بینی صورت‌گرفته در بند (ز) تبصره (۵)، در خصوص اختصاص معادل ریالی مبلغ سیصد میلیون دلار از محل صندوق توسعه‌ی ملی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، به این دلیل که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی محسوب می‌شود. توضیح اینکه، صندوق توسعه‌ی ملی دارای اساسنامه و به تبع آن هیئت‌امنا است و

۱. تبصره (۲) ماده (۵) قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری و اختراعات مصوب ۱۳۸۹/۸/۵: «ماده ۵- به منظور کمک به تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات و شکوفاسازی و کاربردی نمودن دانش فنی از طریق ارائه کمک و تسهیلات قرض‌الحسنه و تسهیلات بدون اخذ هرگونه تضمین و مشارکت با اختیار بخشش تمام یا بخشی از سهم مشارکت به شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، صندوقی تحت عنوان صندوق نوآوری و شکوفایی وابسته به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری و زیر نظر رئیس شورا تأسیس می‌شود. منابع مالی صندوق شامل کمک‌های دولت، اعتبارات مندرج در بودجه سالانه، هرگونه کمک و سرمایه‌گذاری اشخاص حقیقی و حقوقی و شرکت‌های دولتی وابسته و تابع، نهادهای عمومی غیر دولتی و شهرداری‌ها و شرکت‌های وابسته و تابع می‌باشد. بانک‌ها نیز می‌توانند بخشی از منابع تسهیلات موضوع صندوق یادشده را تأمین نمایند. به منظور تأمین منابع مالی صندوق، دولت موظف است از سال سوم به بعد در لایحه بودجه، حداقل نیم درصد (۰/۵٪) از منابع بودجه عمومی خود را جهت کمک به این صندوق در نظر بگیرد.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- سرمایه اولیه صندوق نوآوری و شکوفایی به میزان سی هزار میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به تدریج حداکثر ظرف سه سال از محل صندوق توسعه ملی یا حساب ذخیره ارزی تأمین می‌گردد.

تبصره ۳- ...»

تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع آن بر مبنای سازوکار پیش‌بینی شده در اساسنامه و توسط هیئت امنای صورت می‌گیرد و نیازی به درج آن در بودجه‌ی سنواتی نیست. به عبارت دیگر، منابع صندوق توسعه‌ی ملی ارتباطی با بودجه‌ی عمومی دولت ندارد و نباید در قانون بودجه‌ی سالانه که متکفل تعیین حدود و ثغور درآمدها و هزینه‌های سالانه‌ی کشور است تعیین تکلیف شود. بنابراین چون موضوع این بند، جزء دخل و خرج سالانه‌ی کشور محسوب نمی‌گردد، ماهیت بودجه‌ای نداشته و تصویب آن در قانون بودجه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

* * *

تبصره ۵- ...

ی- در سال ۱۳۹۴ طرح‌های نیمه‌تمام تولیدی و اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی که از حساب ذخیره ارزی، تسهیلات ارزی دریافت کرده‌اند و در حال حاضر به دلیل عوامل غیرارادی امکان انجام تعهدات خود را ندارند، می‌توانند با رعایت ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران^(۱) و مقررات صندوق توسعه ملی

۱. ماده (۸۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۸۴- صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی تشکیل می‌شود. صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت. اموال و دارایی‌های این صندوق متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

→

الف- ارکان صندوق عبارتند از:

۱- هیئت امناء

۲- هیئت عامل

۳- هیئت نظارت

ب- هیئت امناء به عنوان بالاترین رکن صندوق، دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱- راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط مشی‌ها

۲- تصویب شرایط و نحوه اعطاء تسهیلات برای تولید و سرمایه‌گذاری به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی

۳- تصویب نظامنامه‌ها، برنامه‌های راهبردی، بودجه سالانه، صورت‌های مالی و گزارش عملکرد صندوق

۴- انتخاب رئیس و سایر اعضاء هیئت عامل مطابق بندهای (د) و (ه)

۵- عزل رئیس و اعضاء هیئت عامل با پیشنهاد هر یک از اعضاء هیئت امناء و تصویب هیئت امناء

۶- اتخاذ تصمیم درباره ارجاع دعوی به داوری و صلح دعاوی با رعایت اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی

۷- تعیین انواع فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی

۸- تعیین حداقل نرخ بازده مورد انتظار از منابع صندوق و همچنین نرخ بازده مورد قبول طرح‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری برای پرداخت تسهیلات و تعیین نرخ سهم مشارکت در طرح‌های سرمایه‌گذاری به نحوی که میانگین این نرخ‌ها کمتر از متوسط نرخ بازده سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی نباشد.

ج- هیئت امناء

ترکیب اعضاء هیئت امناء به شرح زیر است:

۱- رئیس جمهور (رئیس هیئت امناء)

۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور (دبیر هیئت امناء)

۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴- وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی

۵- وزیر نفت

۶- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۷- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران به عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی

۸- رئیس اتاق تعاون ایران به عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی

۹- دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب مجلس شورای اسلامی

۱۰- دادستان کل کشور

تبصره ۱- جلسات هیئت امناء حداقل سالی دو بار تشکیل می‌شود.

←

→

تبصره ۲- جلسات هیئت امناء با حداقل دو سوم اعضاء صاحب رأی رسمیت یافته و تصمیمات آن با حداقل پنج رأی اتخاذ می‌گردد.

تبصره ۳- رؤسای هیئت عامل و هیئت نظارت بدون حق رأی می‌توانند در جلسات هیئت امناء شرکت نمایند.
تبصره ۴- هرگونه تصمیم هیئت امناء در مورد تصویب ترازنامه و صورت‌های مالی صندوق و نیز انتصاب رئیس و اعضاء هیئت عامل در روزنامه رسمی کشور و نیز یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار به انتخاب هیئت امناء، درج می‌گردد.

تبصره ۵- دستور جلسه، تاریخ و محل جلسات هیئت امناء توسط دبیر هیئت امناء تعیین و حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه برای اعضاء هیئت ارسال می‌شود.
تبصره ۶- بودجه ستاد صندوق به تصویب هیئت امناء می‌رسد.

د- به منظور اداره امور صندوق در چهارچوب مفاد اساسنامه و مصوبات هیئت امناء، هیئت عامل مرکب از پنج نفر از افراد صاحب‌نظر، با تجربه و خوش‌نام در امور اقتصادی، حقوقی، مالی، بانکی و برنامه‌ریزی با حداقل ده سال سابقه مرتبط و مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد توسط هیئت امناء انتخاب و با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شوند و دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشند:

۱- پیشنهاد فعالیتهای مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی به هیئت امناء

۲- پیشنهاد موارد سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی بین‌المللی و داخلی به هیئت امناء

۳- تعیین چهارچوب قراردادهای عاملیت با بانک‌های عامل و تعیین مسئولیت‌ها و اختیارات بانک عامل در چهارچوب این قراردادها

۴- برقراری نظام حسابرسی داخلی و استقرار نظام کنترل‌های داخلی مناسب

۵- تأیید صورت‌های مالی ارزی و ریالی و ارائه آن به هیئت امناء

۶- ارائه پیشنهاد به هیئت امناء در خصوص نظامنامه‌ها و شرایط و نحوه اعطای تسهیلات

۷- اتخاذ تصمیم نسبت به هرگونه اقدامی به نام صندوق در محدوده وظایف و اهداف مندرج در اساسنامه به جز آنچه تصمیم درباره آنها به صراحت در حوزه صلاحیت هیئت امناء یا رئیس هیئت عامل است مگر اینکه به هیئت عامل تفویض شده باشد.

۸- اتخاذ تصمیم راجع به کلیه اموری که توسط رئیس هیئت عامل در محدوده اختیارات خود در دستور کار هیئت عامل قرار می‌گیرد.

۹- اجرای مصوبات هیئت امناء

۱۰- پیشنهاد ارجاع دعای به داوری، تعیین داور و صلح دعای به هیئت امناء

۱۱- افتتاح یا بستن حساب‌های ارزی در نزد بانک مرکزی و معرفی صاحبان امضای مجاز از بین اعضاء هیئت عامل، رئیس و سایر مدیران صندوق

۱۲- انعقاد قرارداد با مشاور معتبر بین‌المللی در امور سرمایه‌گذاری و مهندسی مالی برای ارزیابی، بهبود و ارتقاء عملکرد صندوق.

←

→

۱۳- سایر موارد ارجاعی از سوی هیئت امانه

تبصره ۱- برکناری و قبول استعفای اعضای هیئت عامل مشروط به تأیید دو سوم اعضای صاحب رأی هیئت امانه خواهد بود.

تبصره ۲- اعضای هیئت عامل باید تمام وقت بوده و هیچ گونه فعالیت اقتصادی و شغل دیگری به استثناء تدریس نداشته باشند. اعضای هیئت عامل مشمول حکم مندرج در اصل یکصد و چهل و دوم (۱۴۲) قانون اساسی می‌باشند.

تبصره ۳- دوره تصدی هیئت عامل پنج سال بوده و انتخاب مجدد اعضاء بلامانع است.

تبصره ۴- کلیه اوراق بهادار، چک‌ها، سفته‌ها، بروات، قراردادهای و سایر اسناد تعهدآور با امضای دو عضو از سه عضو هیئت عامل که توسط این هیئت تعیین می‌شوند همراه با مهر صندوق معتبر خواهد بود.

تبصره ۵- تصمیمات هیئت عامل با حداقل سه رأی نافذ است.

ه- رئیس هیئت عامل که بالاترین مقام اجرایی صندوق است از بین اعضای هیئت عامل توسط هیئت امانه انتخاب و با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود. رئیس هیئت عامل دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشد:

۱- ابلاغ و صدور دستور اجرای تصمیمات هیئت عامل و نظارت بر حسن اجرای آن

۲- تعیین دستور جلسه و اداره جلسات هیئت عامل

۳- اداره صندوق در چهارچوب مصوبات هیئت عامل و هیئت امانه

۴- تهیه و تنظیم طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی در حیطه فعالیت‌های موضوع صندوق

۵- تهیه و تنظیم برنامه، بودجه، صورت‌های مالی صندوق و پیش‌نویس گزارش هیئت عامل به هیئت امانه

۶- اداره امور داخلی صندوق، به‌کارگیری نیروی انسانی و انجام هزینه‌های جاری و اداری صندوق

۷- تهیه و تنظیم گزارش عملکرد صندوق برای ارائه به هیئت عامل حداقل هر سه ماه یک بار

۸- نمایندگی صندوق در برابر اشخاص ثالث و کلیه مراجع داخلی و خارجی اعم از قضایی، اداری، ثبتی و مشابه آنها با حق توکیل به غیر ولو به طور مکرر

۹- اقامه یا دفاع از دعاوی یا شکایات مربوط به امور صندوق اعم از حقوقی و کیفری با کلیه اختیارات مربوط به امور دادرسی به جز حق مصالحه و ارجاع امر به داوری

۱۰- سایر امور ارجاعی از سوی هیئت عامل

و- به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط مشی‌ها و سیاست‌ها، هیئت نظارت با ترکیب رئیس دیوان محاسبات کشور، رئیس سازمان حسابرسی کشور، رئیس سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌شود.

تبصره ۱- نظارت این هیئت نافی وظایف قانونی دستگاه‌های نظارتی نظیر دیوان محاسبات و بازرسی کل کشور نخواهد بود.

←

→

تبصره ۲- هیئت نظارت دارای رئیس، نایب رئیس و دبیر خواهد بود که در اولین جلسه هیئت نظارت انتخاب خواهند شد.

ز- وظایف هیئت نظارت:

۱- رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیئت امناء و مجلس شورای اسلامی

۲- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی آنها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور

۳- رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق.

این هیئت در ایفاء وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیئت موظف است گزارش نظارتی خود را هر شش ماه یک‌بار به هیئت امناء و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره- هیئت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

ح- منابع صندوق:

۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی

۲- حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهاتری اقلام فوق‌الذکر

۳- افزایش سهم واریزی از منابع بندهای (۱) و (۲) هر سال به میزان سه واحد درصد

۴- پنجاه درصد (۵۰٪) مانده نقدی حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد

۵- منابع قابل تحصیل از بازارهای پولی بین‌المللی با مجوز هیئت امناء با رعایت قوانین مربوط

۶- سود خالص صندوق طی سال مالی

۷- درآمد حاصل از سود موجودی حساب صندوق در بانک مرکزی، معادل میانگین نرخ سود سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی با محاسبه و پرداخت هر سه ماه یک‌بار

۸- بیست درصد (۲۰٪) منابع موضوع جزء (د) بند (۴) قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور

تبصره ۱- بازپرداخت اصل و سود تسهیلات پرداختی از محل صندوق توسعه ملی به حساب صندوق واریز و مجدداً در جهت اهداف صندوق به کار گرفته می‌شود.

تبصره ۲- حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد.

ط- مصارف صندوق:

۱- اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات عمومی غیردولتی برای تولید و توسعه سرمایه‌گذاری‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی

←

→

- ۲- اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی به شرکت‌های خصوصی و تعاونی ایرانی که در مناقصه‌های خارجی برنده می‌شوند از طریق منابع خود یا تسهیلات سندیکایی
- ۳- اعطای تسهیلات خرید به طرف‌های خریدار کالا و خدمات ایرانی در بازارهای هدف صادراتی کشور
- ۴- سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی
- ۵- اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی به منظور جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران با رعایت اصل هشتماد (۸۰) قانون اساسی می‌باشد.
- ۶- تأمین هزینه‌های صندوق
- تبصره ۱- استفاده از منابع صندوق برای اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بازپرداخت بدهی‌های دولت به هر شکل ممنوع است.
- تبصره ۲- اعطای تسهیلات موضوع این ماده فقط به صورت ارزی است و سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از این تسهیلات اجازه تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی را ندارند.
- تبصره ۳- اعطای کلیه تسهیلات صندوق صرفاً از طریق عاملیت بانک‌های دولتی و غیردولتی خواهد بود.
- ی- سایر مقررات:
- ۱- سهم عاملیت بانک‌ها در شرایط رقابتی متناسب با نرخ کارمزد و توان تخصصی و کارشناسی بانک‌ها توسط هیئت عامل تعیین می‌شود.
- ۲- سهم صندوق از منابع موضوع جزء (۱) و (۲) بند (ح) این ماده ماهانه توسط بانک مرکزی به حساب صندوق واریز و در پایان سال مالی با توجه به قطعی شدن منابع تسویه می‌شود.
- ۳- پرداخت تسهیلات از محل منابع صندوق بدون تأیید توجیه فنی، اقتصادی، مالی و اهلیت متقاضی توسط بانک عامل ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی خواهد بود. ارزیابی گزارش‌های توجیه فنی، اقتصادی و مالی و احراز کفایت بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ عامل خطرپذیری، به میزانی که از نرخ سود تسهیلات مورد انتظار اعلام‌شده توسط هیئت اماناء کمتر نباشد به عهده بانک عامل و به مثابه تضمین بانک عامل در بازپرداخت اصل و سود تسهیلات به صندوق است.
- صندوق، منابع مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، آب و منابع طبیعی را از طریق بانک عامل یا صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی به صورت ارزی و با سود انتظاری کمتر در اختیار سرمایه‌گذاران بخش قرار می‌دهد.
- ۴- مجموع تسهیلات اختصاص یافته از منابع صندوق با عاملیت بانک‌ها به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته در هر حال نباید بیش از بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق باشد.
- تبصره ۱- از نظر این ماده مؤسسات و شرکت‌ها در صورتی غیر عمومی محسوب می‌شوند که حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) سهام یا سهم‌الشرکه آنها مستقیم و یا با واسطه اشخاص حقوقی متعلق به اشخاص حقیقی باشد. مؤسسات و شرکت‌هایی که اکثریت مطلق سهام آنها متعلق به مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه نظیر موقوفات، صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و مؤسسات خیریه عمومی است از نظر این ماده در حکم مؤسسات و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی هستند.

←

باقی مانده تسهیلات خود را از این صندوق دریافت کنند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه کل کشور و مشتمل بر هزینه- درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. بدین لحاظ، حکم مقرر در بند (ی) تبصره (۵) در خصوص امکان دریافت باقی مانده‌ی تسهیلات طرح‌های نیمه تمام تولیدی و اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی از صندوق توسعه‌ی ملی، به این دلیل که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است. توضیح اینکه، صندوق توسعه‌ی ملی دارای اساسنامه و به تبع آن هیئت امانا است و تصمیم‌گیری در خصوص

→

تبصره ۲- بنگاه‌های اقتصادی که صرف نظر از نوع مالکیت بیش از بیست درصد (۲۰٪) اعضاء هیئت مدیره آنها توسط مقامات دولتی تعیین می‌شوند از نظر این ماده دولتی محسوب می‌گردند و پرداخت از منابع صندوق به آنها ممنوع است.

تبصره ۳- صندوق موظف است در توزیع منابع بین بخش‌های اقتصادی و استان‌ها، توازن منطقه‌ای را مدنظر قرار دهد.

۵- سال مالی صندوق از اول فروردین ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال است.

۶- صندوق در امور اداری، استخدامی، مالی و معاملاتی تابع این اساسنامه و قوانین مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و سیاست‌های پولی و ارزی می‌باشد. آیین‌نامه‌های لازم به پیشنهاد هیئت امانای صندوق به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید و طبق اصل یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی اقدام خواهد شد.

۷- رئیس هیئت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر شش ماه یکبار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیئت امانا، هیئت نظارت و مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.

۸- هیئت نظارت در صورت برخورد با تخلف و جرم در اجرای احکام این ماده، حسب مورد مراتب را به مراجع صالحه اعلام می‌دارد.

۹- ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق به همراه گزارش و اظهار نظر هیئت نظارت باید حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه به هیئت امانا تسلیم گردد.

۱۰- صدور هرگونه ضمانت‌نامه و پرداخت هرگونه تسهیلات از محل منابع صندوق فقط از طریق بانک‌های عامل اعم از دولتی یا غیردولتی و صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی انجام می‌شود.

۱۱- تغییر در اساسنامه و انحلال صندوق تنها با تصویب مجلس شورای اسلامی است.»

نحوه‌ی اختصاص منابع آن بر مبنای سازوکار پیش‌بینی شده در اساسنامه و توسط هیئت امنای صورت می‌گیرد و نیازی به درج آن در بودجه‌ی سنواتی نیست. به عبارت دیگر، منابع صندوق توسعه‌ی ملی ارتباطی با بودجه‌ی عمومی دولت ندارد و نباید در قانون بودجه‌ی سالانه که متکفل تعیین حدود و ثغور درآمدها و هزینه‌های سالانه‌ی کشور است تعیین تکلیف شود. بنابراین چون موضوع این بند، جزء دخل و خرج سالانه‌ی کشور محسوب نمی‌گردد، ماهیت بودجه‌ای نداشته و تصویب آن در مصوبه‌ی بودجه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (ی) تبصره (۵) در خصوص امکان دریافت باقی‌مانده‌ی تسهیلات طرح‌های نیمه‌تمام تولیدی و اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی از صندوق توسعه‌ی ملی، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اگرچه طبق اساسنامه‌ی صندوق، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع توسط هیئت امنای انجام می‌شود، اما چون منابع صندوق در حقیقت جزء درآمدهای عمومی کشور محسوب می‌شود، می‌بایست در مجلس و طی لایحه‌ی بودجه در خصوص چگونگی هزینه‌کرد و تخصیص منابع آن تصمیم‌گیری شود. بنابراین حکم مزبور، دارای ماهیت بودجه‌ای بوده و گنجاندن آن در قانون بودجه‌ی سالانه کل کشور، فاقد اشکال مغایرت با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

بند (ی) تبصره (۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۵- ...

ک- به صندوق توسعه ملی اجازه داده می‌شود که در سال ۱۳۹۴ نسبت به اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی یا تعاونی برای طرح‌های توسعه‌ای بالادستی نفت و گاز با اولویت میدان‌های مشترک با تضمین وزارت نفت و بدون انتقال مالکیت نفت و گاز موجود در مخازن و تولیدی از آنها اقدام کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور باید توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. بر این اساس، آنچه در بند (ک) تبصره (۵) مصوبه‌ی بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور آمده است، با مفاد اصل (۵۲) همخوانی ندارد؛ زیرا این بند از تبصره (۵)، به صندوق توسعه‌ی ملی اجازه داده است که نسبت به اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی یا تعاونی برای برخی طرح‌های نفت و گاز اقدام کند، این در حالی است که مطابق با اساسنامه‌ی صندوق توسعه ملی، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع صندوق، توسط هیئت امنا صورت می‌گیرد. بنابراین از آنجا که تخصیص منابع صندوق توسعه‌ی ملی ارتباطی با بودجه‌ی عمومی دولت ندارد و نباید در قانون بودجه‌ی سالانه که متکفل تعیین حدود و ثغور درآمدها و هزینه‌های سالانه‌ی کشور است، تعیین تکلیف شود، مفاد بند (ک) تبصره (۵)، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (ک) تبصره (۵) در خصوص اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی یا تعاونی برای برخی طرح‌های نفت و گاز از سوی صندوق توسعه‌ی ملی، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اگرچه طبق اساسنامه‌ی صندوق، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع توسط هیئت امنا انجام می‌شود، لیکن چون منابع صندوق در حقیقت جزء درآمدهای عمومی کشور محسوب می‌شود می‌بایست در مجلس و طی لایحه‌ی بودجه در خصوص چگونگی هزینه‌کرد و تخصیص منابع آن تصمیم‌گیری شود. بنابراین، حکم مزبور در بند (ک) تبصره (۵)، واجد ماهیت بودجه‌ای بوده و گنجانیدن آن در قانون بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور، در راستای مفاد اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

بند (ک) تبصره (۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تبصره ۵- ...

ل- به صندوق توسعه ملی در سال ۱۳۹۴ اجازه داده می‌شود تا نسبت به اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و یا تعاونی برای طرح‌های توسعه‌ای شقوق مختلف حمل و نقل بدون انتقال مالکیت و با معرفی وزارت راه و شهرسازی و تضمین سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه و ذی‌ربط این وزارتخانه در قبال اخذ حق دسترسی تا استهلاك اصل سرمایه و سود آن از استفاده‌کنندگان اقدام کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. این در حالی است که در بند (ل) تبصره (۵)، به صندوق توسعه‌ی ملی اجازه داده شده تا نسبت به اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و یا تعاونی برای طرح‌های توسعه‌ای حمل و نقل اقدام کند که این امر ارتباطی با بودجه‌ی کل کشور ندارد؛ چه آنکه طبق اساسنامه‌ی صندوق توسعه‌ی ملی، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع این صندوق توسط هیئت امنای انجام می‌شود و اصولاً منابع صندوق ارتباطی با بودجه‌ی عمومی دولت ندارد و در سرجمع درآمد کشور محاسبه نمی‌شود. لذا احکام مربوط به صندوق توسعه‌ی ملی اساساً نباید در قانون بودجه‌ی سالانه تعیین تکلیف شود. بدین لحاظ، بند (ل) تبصره (۵)، با مفاد اصل (۵۲) قانون اساسی مغایرت دارد.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (ل) تبصره (۵) در خصوص اعطای مجوز به صندوق توسعه‌ی ملی جهت اعطای تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و یا تعاونی برای طرح‌های توسعه‌ای حمل و نقل، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اگرچه طبق اساسنامه‌ی صندوق، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع توسط هیئت امنای صندوق انجام می‌شود، اما چون منابع صندوق در حقیقت جزء درآمدهای عمومی کشور محسوب می‌شود، چگونگی هزینه‌کرد و تخصیص منابع آن باید در

مجلس و طی لایحه‌ی بودجه مشخص شود. بنابراین، گنجاندن احکام مربوط به صندوق توسعه‌ی ملی در قانون بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور، مطابق با مفاد اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

بند (ل) تبصره (۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره ۵- ...

بند الحاقی ۱- به منظور آبرسانی به روستاها معادل ریالی مبلغ پانصد میلیون (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار به صورت تسهیلات از محل صندوق توسعه ملی در اختیار دولت قرار می‌گیرد تا در سال ۱۳۹۴ هزینه کند. این مبلغ طی هشت سال از محل عواید حاصل از اجرای این طرح‌ها به صندوق توسعه ملی بازپرداخت می‌شود.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، حکم مقرر در بند الحاقی (۱) به تبصره (۵)، در خصوص دادن تسهیلات آبرسانی به روستاها از محل صندوق توسعه‌ی ملی، از آن جهت که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است. توضیح اینکه، صندوق توسعه‌ی ملی دارای اساسنامه و به تبع آن هیئت امانت و تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع آن بر مبنای سازوکار پیش‌بینی شده در اساسنامه و توسط هیئت امانت صورت می‌گیرد و نیازی به درج آن در بودجه‌ی سنواتی نیست. به عبارت دیگر، منابع صندوق توسعه‌ی ملی ارتباطی با بودجه‌ی عمومی دولت ندارد و نباید در قانون بودجه‌ی سالانه که متکفل تعیین حدود و ثغور درآمدها و هزینه‌های سالانه‌ی کشور است، تعیین تکلیف شود. بدین لحاظ چون موضوع این بند، جزء دخل و خرج سالانه‌ی کشور محسوب نمی‌گردد، ماهیت بودجه‌ای نداشته و تصویب آن در مصوبه‌ی بودجه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

ب) در بند الحاقی (۱) به تبصره (۵) مقرر شده است که به منظور آبرسانی به روستاها معادل ریالی مبلغ پانصد میلیون دلار به صورت تسهیلات از محل صندوق توسعه‌ی ملی در اختیار دولت قرار گیرد. این در حالی است که مطابق بند (۲-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه،^(۱) منابع صندوق توسعه‌ی ملی صرفاً به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی تعلق می‌گیرد. بنابراین بند الحاقی مزبور، به این دلیل که برخلاف تصریح سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری، بخشی از منابع صندوق را در قالب تسهیلات در اختیار دولت قرار می‌دهد با سیاست‌های مزبور، مغایر بوده و در نتیجه مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی محسوب می‌شود؛ زیرا مطابق این بند از اصل (۱۱۰)، تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، جزء صلاحیت‌های رهبری است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند الحاقی (۱) به تبصره (۵) در خصوص ارائه‌ی تسهیلات آبرسانی به روستاها از محل صندوق توسعه‌ی ملی، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اگرچه طبق اساسنامه‌ی صندوق، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه‌ی اختصاص منابع توسط هیئت امانا این صندوق اتخاذ می‌شود، اما چون منابع صندوق در حقیقت جزء درآمدهای عمومی کشور محسوب می‌شود می‌بایست در مجلس و طی مصوبه‌ی بودجه در خصوص چگونگی هزینه‌کرد و تخصیص منابع آن تصمیم‌گیری شود. از این رو، حکم مذکور در بند الحاقی (۱) به تبصره (۵)، ماهیت بودجه‌ای دارد و گنجاندن آن در قانون بودجه‌ی سالانه، مغایرتی با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند الحاقی (۱) به تبصره (۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

۱. بند (۲-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: «۲-۲۲- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیر دولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی.»

تبصره ۶-

الف- ...

د- به شهرداری‌های کشور و سازمان‌های وابسته به آنها اجازه داده می‌شود به طور مشترک یا انفرادی با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با تأیید وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) تا سقف هفتاد هزار میلیارد (۷۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال اوراق مشارکت و صکوک اسلامی با تضمین خود با بازپرداخت اصل و سود آن با رعایت قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت و آیین‌نامه اجرایی آن توسط شهرداری‌ها منتشر کنند. حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از سقف اوراق موضوع این بند به طرح‌های قطار شهری اختصاص می‌یابد. مجوز فروش اوراق مشارکت سنوات گذشته تا سقف تعیین شده سال صدور در سال ۱۳۹۴ نافذ است.

ه- تضمین بازپرداخت اصل و سود اوراق مشارکت برای اجرای طرح‌های قطار شهری به نسبت پنجاه درصد (۵۰٪) دولت و پنجاه درصد (۵۰٪) شهرداری‌ها با نرخ مالیاتی صفر است و تضمین پنجاه درصد (۵۰٪) سهم دولت بر عهده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور می‌باشد.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور باید توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، حکم مقرر در بند (ه) تبصره (۶)، مبنی بر تضمین بازپرداخت اصل و سود اوراق مشارکت برای اجرای طرح‌های قطار شهری از طرف دولت و شهرداری‌ها ارتباطی با دخل و خرج سالانه‌ی کشور ندارد که ذکر آن در مصوبه‌ی بودجه توجیه‌پذیر باشد؛ لذا این بند از این مصوبه به دلیل فقدان ماهیت بودجه‌ای، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (هـ) تبصره (۶) در خصوص تضمین بازپرداخت اصل و سود اوراق مشارکت برای اجرای طرح‌های قطار شهری از طرف دولت و شهرداری‌ها، در حقیقت توضیحات بند (د) تبصره (۶) بوده و به نوعی تضمین‌کننده‌ی تأمین بخشی از درآمدهای کشور (بودجه شهرداری‌ها و سازمان‌های وابسته به آنها) است. بنابراین از آنجا که این مصوبه به صورت کلی مرتبط با دخل و خرج سالانه‌ی کشور است می‌توان آن را واجد ماهیت بودجه‌ای دانست و گنجاندن آن در مصوبه‌ی بودجه را مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی ندانست. به بیان دیگر بند (هـ) به یک معنا در حکم قبض و بسط بودجه‌ی سالانه‌ی کشور بوده و تصویب آن در ضمن مصوبه‌ی بودجه، اشکالی را به وجود نمی‌آورد.

نظر شورای نگهبان

بندهای (د) و (هـ) تبصره (۶)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۶-

الف- ...

ط- دولت مجاز است اسناد خزانه اسلامی با حفظ قدرت خرید را با سررسید یک تا سه سال به صورت بی‌نام و یا بانام، صادر کند و به منظور تسویه بدهی مسجل خود بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مابه‌التفاوت قیمت تمام‌شده برق و آب با قیمت تکلیفی فروش آن در سنوات قبل به شرکت‌های برق و آب مطابق ماده (۲۰) قانون محاسبات عمومی کشور^(۱) به قیمت اسمی تا سقف پنجاه هزار میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به طلبکاران غیردولتی واگذار نماید. اسناد مزبور از پرداخت هرگونه

۱. ماده (۲۰) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱: «ماده ۲۰- تسجیل عبارت است از

تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به موجب اسناد و مدارک اثبات‌کننده بدهی.»

مالیات معاف بوده و به عنوان ابزار مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ محسوب شده و با امضای وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر می‌شود.

۱- دولت به منظور تأمین اعتبار اسناد مزبور در زمان سررسید، ردیف خاصی را در لایحه بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌کند. در صورت عدم وجود یا تکافوی اعتبار مصوب در بودجه عمومی دولت، اسناد خزانه اسلامی در سررسید، توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی از محل درآمد عمومی همان سال قابل تأمین و پرداخت است. این حکم تا زمان تسویه اسناد یادشده به قوت خود باقی است.

۲- ...

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه- درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. آنچه در جزء (۱) بند (ط) تبصره (۶) در خصوص الزام دولت به پیش‌بینی ردیفی خاص در لایحه‌ی بودجه‌ی سنواتی به منظور تأمین اعتبار اسناد موضوع این بند، مورد حکم قرار گرفته، به دلیل اینکه اعتبار حکم این بند بیش از یک سال و به صورت کلی در خصوص لوایح بودجه‌ی سنواتی سال‌های بعد است، ماهیت غیر بودجه‌ای داشته و با اصل سالانه بودن قانون بودجه و به تبع، اصل (۵۲) قانون اساسی مغایرت دارد.

ب) مطابق با اصل (۷۵) قانون اساسی، طرح‌های قانونی و پیشنهادها و اصلاحاتی که نمایندگان مجلس در لوایح اعمال می‌کنند چنانچه منجر به افزایش هزینه‌های عمومی دولت شود، در صورت قابل طرح در مجلس است که طریق تأمین این هزینه‌ها مشخص شود. در جزء (۱) بند (ط) تبصره (۶)، که به موجب پیشنهاد نمایندگان مجلس به لایحه اضافه گردیده است، دولت ملزم به پیش‌بینی ردیف خاصی در لوایح بودجه‌ی سنواتی به منظور تأمین اعتبار اسناد موضوع این بند شده است. این حکم در عمل منجر به افزایش هزینه‌های عمومی دولت خواهد شد و از آنجا که

طریق تأمین این هزینه‌ها در این مصوبه پیش‌بینی نشده است، این مصوبه مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در جزء (۱) بند (ط) تبصره (۶) در خصوص الزام دولت به پیش‌بینی ردیف خاص در لایحه بودجه‌ی سنواتی به منظور تأمین اعتبار اسناد موضوع این بند، به علت نداشتن ماهیت بودجه‌ای اصولاً نمی‌بایست طی احکام بودجه‌ی سنواتی مصوب گردد؛ بنابراین در درجه‌ی اول گنجانده شدن این جزء در این مصوبه، طبق اصل (۵۲) قانون اساسی با اشکال مواجه است. حال اگر این مصوبه را مغایر اصل (۷۵) قانون اساسی تلقی کنیم به صورت ضمنی پذیرفته‌ایم که قرار گرفتن آن در بودجه‌ی سنواتی بدون اشکال است. توضیح اینکه، در خصوص بررسی مصوبه‌ی بودجه، احراز مغایرت با اصل (۷۵) فرع بر اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا در احکام بودجه از آنجا که ردیف و محل اعتبار هزینه‌ها و کاهش درآمدها مشخص است، این احکام مغایرتی با اصل (۷۵) قانون اساسی ندارند، مگر اینکه بپذیریم که می‌توان احکام دائمی (غیر بودجه‌ای) که دارای بار مالی برای دولت است را در لایحه‌ی بودجه به تصویب رساند. بنابراین وارد کردن ایراد اصل (۷۵) به احکام بودجه، مساوی با پذیرش ذکر احکام غیر بودجه‌ای در مصوبه‌ی بودجه است. از این رو ایراد مغایرت با اصل (۷۵) قانون اساسی در خصوص احکام بودجه، سالبه به انتفاء موضوع خواهد بود.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

تبصره ۶-

الف- ...

ک- دولت مجاز است جهت تسویه مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از دولت و شرکت‌های دولتی تا سقف ده هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال «اوراق تنزیل بدهی» منتشر نماید. اوراق مزبور از پرداخت هرگونه مالیات معاف بوده و به عنوان ابزار مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران محسوب و با امضای وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر می‌شود. اوراق مزبور قابل معامله در بازار ثانویه است. آیین‌نامه اجرایی نحوه انتشار اوراق تنزیل بدهی، بازپرداخت، سود و تضمین آن حسب مورد توسط دولت و شرکت‌های دولتی ذی‌ربط، ظرف مدت سه ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دیدگاه ابهام

بند (ک) تبصره (۶) به دولت اجازه داده است، جهت تسویه مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از دولت و شرکت‌های دولتی تا سقف ده هزار میلیارد ریال «اوراق تنزیل بدهی» منتشر نماید. این بند، از آن جهت که مفهوم «اوراق تنزیل بدهی» مشخص نیست و در سایر قوانین و مقررات نیز تعریفی از آن صورت نگرفته است، واجد ابهام است؛ زیرا چنانچه ماهیت اوراق تنزیل بدهی، نوعی اسکناس باشد که به میزان کمتر از دین طلبکاران به آنها پرداخت می‌شود، یا ناظر بر بیع «کالی به کالی» یا «دین به دین» باشد، از آن جهت که مشمول معامله ربوی یا باطل می‌شود، این مصوبه مغایر با موازین شرع خواهد بود. بنابراین، باید مفهوم و تعریف «اوراق تنزیل بدهی» مشخص گردد تا بتوان نسبت به مغایرت یا عدم مغایرت این بند با موازین شرع اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

در بند (ک) تبصره (۶)، منظور از «اوراق تنزیل بدهی» روشن نیست و باید تعریف

شود تا اظهار نظر ممکن گردد.

***

تبصره ۷-

الف- ...

ب- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است نسبت به چاپ و انتشار ایران چک بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سقف مصوب شورای پول و اعتبار و با مسدود نمودن معادل ریالی آن تحت نظارت هیئت اندوخته اسکناس، موضوع ماده (۲۱) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸،^(۱) اقدام کند.

ج- ...

ه- به سازمان‌های توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو)، گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو)، شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت (پتروشیمی و نفت) و سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود به منظور تقویت سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های بخش خصوصی و تعاونی برای تأمین و تولید ماشین‌آلات و تجهیزات صنعت، معدن، نفت، گاز و پتروشیمی و بومی‌سازی تکنولوژی و بازسازی و نوسازی ماشین‌آلات مبلغ چهار هزار میلیارد (۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از محل منابع داخلی خود در قالب وجوه اداره‌شده یا یارانه سود و کارمزد تسهیلات بر اساس قراردادهای منعقد شده در اختیار بانک‌های عامل قرار دهد تا در چهارچوب دستورالعمل وزارتخانه‌های

۱. ماده (۲۱) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸: «ماده ۲۱- ...

الف- هیئت نظارت اندوخته اسکناس عهده‌دار نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده (۵) این قانون از طریق تحویل و نگاهداری اسکناس‌های چاپ‌شده و همچنین نگاهداری حساب‌داری‌های موضوع ماده (۵) و صورت جواهرات سلطنتی و تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آنها از خزانه بانک و به علاوه نظارت در معدوم کردن اسکناس‌هایی که باید از جریان خارج شود می‌باشد.

ب- ...»

صنعت، معدن و تجارت، راه و شهرسازی و نفت (حسب مورد) و مقررات قانونی مربوطه در اختیار متقاضیان واجد شرایط بخش‌های غیردولتی قرار گیرد.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. حکم مقرر در بند (ب) تبصره (۷)، در ارتباط با مجاز بودن بانک مرکزی نسبت به چاپ و انتشار ایران‌چک است. چاپ و انتشار ایران‌چک اقدامی است مستمر و دائمی که صرفاً مختص به یک سال خاص نیست، بلکه هر سال و بر اساس نیاز کشور و به منظور مدیریت منابع مالی کشور انجام می‌شود. بنابراین، تصویب حکمی دائمی در ضمن مصوبه‌ی بودجه‌ی سالانه، موضوعی غیر بودجه‌ای است که ذکر آن در قانون بودجه‌ی کل کشور، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است. این موضوع نیاز به یک قانون دائمی دارد و نمی‌توان آن را در خلال لایحه‌ی بودجه‌ی سنواتی که اختصاص به درآمدها و هزینه‌های یک سال کشور دارد، گنجاند.

ب) با توجه به تصریح اصل (۱۵) قانون اساسی، کلیه‌ی متون و اسناد رسمی باید به زبان و خط فارسی باشد. از این رو، استعمال واژه‌ی غیر فارسی «تکنولوژی» در بند (هـ) تبصره (۷)، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است و باید معادل فارسی آن، یعنی «فناوری» جایگزین شود.

دیدگاه عدم مغایرت

اعطای مجوز به بانک مرکزی در بند (ب) تبصره (۷) جهت چاپ و انتشار ایران‌چک در سقف مصوب شورای پول و اعتبار که با مسدود نمودن معادل ریالی آن صورت می‌گیرد، ابزاری برای مدیریت منابع مالی کشور و کاهش تورم در طول سال مالی دولت و متناسب با شرایط اقتصادی سالانه‌ی کشور است. این امر، موضوعی بودجه‌ای است و لذا ذکر آن در ضمن مصوبه‌ی بودجه، مغایرتی با ویژگی سالانه بودن بودجه و اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

در بند (هـ) تبصره (۷)، معادل فارسی واژه «تکنولوژی» ذکر گردد و الا مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی است.

* * *

تبصره ۸-

الف- به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود نسبت به صدور و تعویض گواهینامه‌های رانندگی عادی به هوشمند اقدام و به ازای هر کارت دویست هزار (۲۰۰,۰۰۰) ریال دریافت کند. درآمد حاصله به حساب ردیف درآمدی ۱۴۰۱۵۱ جدول شماره (۵) این قانون واریز می‌شود و معادل وجوه واریزی از محل اعتبار ردیف ۷۵ - ۵۳۰۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون در اختیار نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران قرار می‌گیرد تا بابت هزینه صدور گواهینامه رانندگی هوشمند، توسعه و تجهیز مراکز صدور گواهینامه رانندگی و تقویت نیروی انتظامی به مصرف برسد.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی همه‌ی پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون (= قانون بودجه) انجام گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان، مبلغ و سقف این هزینه‌ها در قانون بودجه‌ی کل کشور است. بند (الف) تبصره (۸) این مصوبه، به نیروی انتظامی اجازه داده است که دویست هزار ریال به ازای صدور و تعویض گواهینامه‌های رانندگی عادی به هوشمند دریافت و به حساب ردیف درآمدی ۱۴۰۱۵۱ واریز کند و متعاقب آن، معادل وجوه واریزی از محل اعتبار ردیف ۷۵ - ۵۳۰۰۰۰۰ جهت هزینه در فعالیت‌های مرتبط با این نیرو از خزانه دریافت کند. بدین لحاظ هر چند در این بند، ردیف اعتباری این موضوع مشخص شده است، لیکن چون سقف و میزان این هزینه‌ها از ردیف مربوطه (ردیف ۷۵ - ۵۳۰۰۰۰۰) مشخص نیست، این مصوبه مغایر با اصل (۵۳) است؛ زیرا ردیف مزبور، دارای چند منبع درآمدی بوده و در صورتی که سقف هزینه برای

نیروی انتظامی در این خصوص، مشخص نشود، دیگر نمی‌توان ردیف مزبور را یک ردیف مصوب و مشخص برای برداشت وجوه و پرداخت به نیروی انتظامی دانست. از این جهت، این بند مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است. در واقع آنچه اصل (۵۳) قانون اساسی مدّ نظر دارد توجه به این نکته است که درآمدها و هزینه‌های کشور می‌بایست در سند بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت به صورت دقیق پیش‌بینی و در مجلس به صورت قطعی به تصویب برسد و ذکر ردیف‌های کلی و عدم تعیین سقف دقیق برداشت از محل‌های مذکور، واجد اشکال است.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت‌گرفته در بند (الف) تبصره (۸) مبنی بر اعطای مجوز به نیروی انتظامی جهت دریافت دویست هزار ریال به ازای صدور و تعویض گواهینامه‌های رانندگی عادی به هوشمند و واریز معادل آن در حساب مشخص‌شده جهت هزینه در فعالیت‌های مرتبط با این نیرو، با توجه به ماهیت هزینه‌های درآمدی که میزان دقیق آن قابل تشخیص نیست، تغایری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد. در حقیقت میزان این‌گونه درآمدها متغیر بوده و بستگی به تعداد مراجعه‌کنندگان جهت دریافت خدمات موضوع این مصوبه دارد و لذا امکان تخمین یک عدد مشخص و به تبع آن تعیین سقف هزینه‌های مرتبط در هنگام تصویب لایحه‌ی بودجه وجود ندارد. لذا پس از اجرای موضوع این بند توسط نیروی انتظامی و با مشخص شدن متقاضیان گواهینامه‌ی هوشمند، میزان برداشت وجوه از ردیف مزبور و پرداخت آن به نیروی انتظامی مشخص خواهد شد. بنابراین ذکر عبارت «معادل وجوه واریزی» برای تعیین سقف هزینه‌های مورد نظر، از آن جهت که در نهایت و پس از اجرا قابل تشخیص است، جهت نیل به مقصود اصل (۵۳) قانون اساسی کافی است و این بند، مغایرتی با اصل مذکور ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (الف) تبصره (۸)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

ج- تعرفه خدمات آب و فاضلاب در چهارچوب دستورالعملی که به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، تعیین می‌گردد.

فراز الحاقی- تعرفه آب آشامیدنی روستاها به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) تعرفه نزدیک‌ترین شهر محاسبه می‌شود.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی همه پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی کل کشور است. بدین لحاظ حکم مقرر در فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۸) که تعیین تعرفه‌ی آب آشامیدنی روستاها را به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) تعرفه‌ی نزدیک‌ترین شهر مشخص کرده است، به این دلیل که فاقد میزان مشخصی از اعتبارات مصوب است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود.

ب) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، آنچه تحت عنوان تعیین تعرفه‌ی آب آشامیدنی روستاها در فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۸)، به تصویب مجلس رسیده است، به دلیل اینکه ارتباطی با هزینه-درآمد سالانه‌ی دولت ندارد، ماهیت غیر بودجه‌ای داشته و تصویب آن در ضمن قانون بودجه‌ی کل کشور، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۸) در خصوص تعیین تعرفه‌ی آب آشامیدنی روستاها تغییری با اصول (۵۲) و (۵۳) قانون اساسی ندارد؛ زیرا قانون‌گذار در این فراز الحاقی، به دنبال تعیین یک ملاک عرفی برای قیمت‌گذاری آب روستاها است که نتیجه‌ی آن کسب درآمد برای کشور از محل مصرف آب روستایی است. لذا

از آن جهت که فراز مزبور، یک موضوع مالی مرتبط با درآمد سالانه‌ی دولت است، مغایرتی با اصول (۵۲) و (۵۳) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۸)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره ۹-

الف - ...

ب- مدت اجرای آزمایشی قانون مالیات بر ارزش افزوده تا پایان

سال ۱۳۹۴ تمدید می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه- درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. بدین لحاظ، بند (ب) تبصره (۹) که مدت اجرای آزمایشی قانون مالیات بر ارزش افزوده را تا پایان سال ۱۳۹۴ تمدید کرده است، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا تمدید اجرای یک قانون آزمایشی، یک امر غیر بودجه‌ای است که ارتباطی با موضوع درآمدها و هزینه‌های دولت ندارد و اصولاً این امر، باید طی یک مصوبه‌ی مستقل در مجلس انجام پذیرد.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (ب) تبصره (۹) در خصوص تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون مالیات بر ارزش افزوده تا پایان سال ۱۳۹۴، تغییری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا مطابق این اصل یکی از مهمترین ویژگی‌های لایحه‌ی بودجه‌ی کل کشور، اصل سالانه بودن آن است و این ویژگی با تمدید یکساله قانون مالیات بر ارزش افزوده، مورد توجه قرار گرفته است.

نظر شورای نگهبان

بند (ب) تبصره (۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۹-

الف - ...

ج- شرط تسلیم اظهارنامه مالیاتی برای برخورداری از تسهیلات موضوع ماده (۱۰۱) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳^(۱) و تبصره (۲) ماده (۱۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران^(۲) برای صاحبان مشاغل وسائط نقلیه، املاک و منبع ارث برای عملکرد سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ الزامی نیست.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه- درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. بر این اساس، حکم مقرر در بند (ج)

۱. ماده (۱۰۱) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳: «ماده ۱۰۱- درآمد سالانه مشمول مالیات مؤدیان موضوع این فصل که اظهارنامه مالیاتی خود را طبق مقررات این فصل در موعد مقرر تسلیم کرده‌اند تا میزان معافیت موضوع ماده (۸۴) این قانون از پرداخت مالیات، معاف و مازاد آن به نرخ‌های مذکور در ماده (۱۳۱) این قانون مشمول مالیات خواهد بود. شرط تسلیم اظهارنامه برای استفاده از معافیت فوق نسبت به عملکرد سال ۱۳۸۲ به بعد جاری است.

تبصره - ...»

۲. ماده (۱۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۱۱۹- دولت موظف است در راستای هدفمندسازی معافیت‌های مالیاتی و شفاف‌سازی حمایت‌های مالی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- جایگزینی سیاست اعتبار مالیاتی با نرخ صفر به جای معافیت‌های قانونی مالیاتی

ب- ثبت معافیت‌های مالیاتی مذکور به صورت جمعی- خرجی در قوانین بودجه سالانه

تبصره ۱- به اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول معافیت‌های قانونی مذکور، مالیات تعلق نمی‌گیرد.

تبصره ۲- تسلیم اظهارنامه مالیاتی در موعد مقرر شرط برخورداری از هرگونه معافیت مالیاتی است.»

تبصره (۹)، در خصوص الزامی نبودن شرط تسلیم اظهارنامه مالیاتی برای برخورداری از تسهیلات مالیاتی، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا اولاً این حکم، برای مدتی بیش از یک سال (برای عملکرد سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴) تعیین تکلیف کرده است و ثانیاً هیچ ارتباط واضحی با تعریف و ماهیت بودجه که ناظر بر دخل و خرج سالانه‌ی کشور است، ندارد.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی عدم الزامی بودن رعایت شرط تسلیم اظهارنامه مالیاتی برای برخورداری از تسهیلات و معافیت‌های مالیاتی موضوع مواد (۱۰۱) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و تبصره (۲) ماده (۱۱۹) قانون برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران که در بند (ج) تبصره (۹) مقرر شده است، در نهایت باعث تشویق مالیات‌دهندگان به پرداخت به‌موقع مالیات و افزایش درآمد دولت در طی سال ۱۳۹۴ خواهد شد. بر این اساس، این مصوبه از این جهت، با درآمدهای دولت در سال ۱۳۹۴ و بودجه‌ی پیش‌بینی شده از این منبع، ارتباط دارد و لذا تصویب آن در ضمن قانون بودجه، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (ج) تبصره (۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۹-

الف- ...

ک- در ماده (۲۰۲) قانون مالیات‌های مستقیم،^(۱) عبارت «برای

۱. ماده (۲۰۲) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳: «ماده ۲۰۲- وزارت امور اقتصادی و دارایی یا سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند از خروج بدهکاران مالیاتی که میزان بدهی قطعی آنها از ده میلیون (۱۰۰۰۰۰۰) ریال بیشتر است از کشور جلوگیری نماید. حکم این ماده در مورد مدیر یا مدیران مسئول اشخاص حقوقی خصوصی بابت بدهی قطعی مالیاتی شخص حقوقی اعم از مالیات بر درآمد شخص حقوقی یا مالیات‌هایی که به موجب این قانون شخص حقوقی مکلف است به کسر و ایصال آن می‌باشد و مربوط به دوران مدیریت آنان بوده نیز جاری است. مراجع ذی‌ربط با اعلام وزارت یا سازمان مزبور مکلف به اجرای این ماده می‌باشند.
تبصره-...»

اشخاص حقوقی تولیدی دارای پروانه بهره‌برداری از مراجع قانونی ذی‌ربط از بیست درصد (۲۰٪) سرمایه ثبت‌شده و یا مبلغ پنج میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال، سایر اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی تولیدی از ده درصد (۱۰٪) سرمایه ثبت‌شده و یا دو میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و سایر اشخاص حقیقی از یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال» جایگزین عبارت «ده میلیون ریال» می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۷۵) قانون اساسی، طرح‌های قانونی و پیشنهادهای اصلاحاتی که نمایندگان مجلس در لوایح اعمال می‌کنند چنانچه منجر به کاهش درآمد عمومی دولت شود، در صورتی قابل طرح در مجلس است که طریق جبران کاهش درآمدها مشخص شود. مطابق ماده (۲۰۲) قانون مالیات‌های مستقیم، وزارت امور اقتصادی و دارایی یا سازمان امور مالیاتی کشور می‌توانست از خروج بدهکاران مالیاتی از کشور که میزان بدهی قطعی آنها از ده میلیون ریال بیشتر است جلوگیری کند. حال با اصلاحات صورت‌گرفته در بند (ک) تبصره (۹)، سقف بدهی قطعی بدهکاران مالیاتی برای امکان ممنوع الخروجی بیشتر شده است که این امر، در عمل احتمال فرار مالیاتی و به تبع آن، کاهش درآمد عمومی دولت را بالا می‌برد. لذا با توجه به اینکه این بند به موجب پیشنهاد نمایندگان به لایحه افزوده شده است و نمایندگان نیز طریقی برای جبران این کاهش درآمد عمومی دولت، در نظر نگرفته‌اند، بند (ک) تبصره (۹) مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی محسوب می‌شود.

دیدگاه عدم مغایرت

در خصوص بررسی مصوبه‌ی بودجه، احراز مغایرت با اصل (۷۵) فرع بر اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا در احکام بودجه، از آنجا که ردیف و محل اعتبار هزینه‌ها و کاهش درآمدها مشخص است، این احکام مغایرتی با اصل (۷۵) قانون اساسی ندارند، مگر اینکه بپذیریم که می‌توان احکام دائمی (غیر بودجه‌ای) که دارای بار مالی برای دولت است را در لایحه‌ی بودجه به تصویب رساند. بنابراین وارد کردن ایراد اصل (۷۵) به احکام بودجه، مساوی با پذیرش ذکر احکام غیر بودجه‌ای در مصوبه‌ی بودجه است. از این رو ایراد مغایرت با اصل (۷۵) قانون اساسی در خصوص احکام بودجه، سالبه به انتفاء موضوع خواهد بود.

نظر شورای نگهبان

بند (ک) تبصره (۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره ۹- ...

بند الحاقی ۱- ...

بند الحاقی ۲- آستان‌های مقدس و قرارگاه‌های سازندگی مکلفند در سال ۱۳۹۴ اظهارنامه مالیاتی و حساب سود و زیان درآمدهای سال ۱۳۹۳ مرتبط با سهام خود در شرکت‌ها و مؤسسات با فعالیت‌های اقتصادی نظیر صنعتی، معدنی، تجاری و خدماتی را تسلیم ادارات مالیات کرده و مالیات آن را بر اساس قانون مالیات‌های مستقیم پرداخت کنند. منابع درآمدهای مالیاتی شرکت‌های تابعه آستان قدس رضوی موضوع این بند در قالب قانون بودجه به صورت جمعی - خرجی در اختیار این آستان قرار می‌گیرد.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با نظر امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، آستان قدس رضوی از پرداخت مالیات معاف است. بر این اساس، بند الحاقی (۲) به تبصره (۹)، آستان قدس رضوی را مکلف به ارائه اظهارنامه‌ی مالیاتی و پرداخت مالیات درآمدهای شرکت‌های تابعه کرده است، از این جهت که مغایر با احکام حکومتی ولی فقیه است، مغایر با موازین شرع محسوب می‌شود.^(۱)

ب) مطابق با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی، دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است که تبعیضات ناروا را رفع و امکانات عادلانه را برای همه ایجاد کند. بند الحاقی (۲) به تبصره (۹)، با بازپرداخت میزان مالیات آستان قدس رضوی به صورت جمعی -

۱. برای مشاهده‌ی نظر مشابه در این زمینه، بنگرید به ایراد شورای نگهبان نسبت به ماده الحاقی (۵۳) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹، مندرج در بند (۳۵) نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۰/۳۲۸۴ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۲۱ شورای نگهبان خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

خرجی، در واقع آنها را از شمول مالیات معاف کرده است. از آنجا که معافیت مراکز مذکور از مالیات و اخذ مالیات از دیگر نهادها، سازمان‌ها و... از مصادیق تبعیض ناروا است، بند الحاقی (۲)، از این جهت که تساوی میان اشخاص و نهادها را در خصوص اخذ مالیات، خدشه‌دار کرده است، مغایر با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

اگرچه مطابق قسمت ابتدایی بند الحاقی (۲) به تبصره (۹)، آستان قدس رضوی همانند سایر آستان‌های مقدس مکلف به پرداخت مالیات درآمدهای شرکت‌های تابعه‌ی خود شده است، اما طبق قسمت پایانی این بند الحاقی، منابع درآمدهای مالیاتی شرکت‌های تابعه‌ی آستان قدس رضوی در قالب قانون بودجه و به صورت جمعی - خرجی در اختیار این آستان قرار می‌گیرد. به بیان دیگر هدف از تأکید بر لزوم پرداخت مالیات و سپس استرداد وجوه مأخوذه، فراهم نمودن امکان ثبت میزان درآمد و مالیات این‌گونه نهادها است. فارغ از این نکته، محل اخذ مالیات‌های مزبور، صرفاً فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های آستان قدس است و شامل سایر درآمدهای آن، از جمله موقوفات نمی‌شود. بنابراین با توجه به مراتب مذکور، بند الحاقی (۲) به تبصره (۹)، فاقد هرگونه اشکال شرعی و مغایرت با احکام ولی فقیه در این خصوص است.

نظر شورای نگهبان

بند الحاقی (۲) به تبصره (۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱۰-

الف- ...

۱- ...

۶- گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است نسبت به استرداد حقوق ورودی کالاهای وارداتی از همان مواد و قطعات وارداتی موضوع مواد (۶۶) تا (۶۸) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲،^(۱)

۱. مواد (۶۶) تا (۶۸) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲: «مبحث دوم- استرداد حقوق ورودی:

ظرف مدت پانزده روز از محل درآمد جاری اقدام کند.

بند الحاقی - کلیه استخراج کنندگان معادن موظفند بابت استخراج انفال متناسب با ارزش افزوده ناشی از استخراج معادن، حق انتفاع بهره‌برداری پرداخت کنند.

میزان این حق انتفاع متناسب با حجم ذخیره معدن، نوع ماده معدنی و ارزش ذاتی آن به پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است از بهره‌برداری افراد

→

ماده ۶۶ - حقوق ورودی اخذشده از عین کالای وارداتی که از کشور صادر می‌گردد و مواد، کالاهای مصرفی و لوازم بسته‌بندی خارجی به کار رفته یا مصرف‌شده در تولید، تکمیل یا بسته‌بندی کالای صادرشده با رعایت مقررات این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن با تأخذ زمان ورود کالا باید به صادرکننده مسترد گردد.

تبصره ۱ - کالاهایی که به منظور صادرات، به مناطق آزاد یا مناطق ویژه اقتصادی حمل می‌گردد چنانچه برابر قوانین و مقررات از این مناطق صادر شود مشمول مقررات استرداد می‌گردد.

تبصره ۲ - حقوق ورودی تسریع‌کننده‌ها (کاتالیست‌ها) که لازمه واکنش شیمیایی است مشمول استرداد می‌گردد ولی ابزارآلات و مواد روان‌کننده و همانند آنها که فقط به عنوان کمک در تولید کالای صادراتی مورد استفاده و مصرف قرار می‌گیرد شامل مقررات استرداد نیست.

تبصره ۳ - استرداد می‌تواند توسط اشخاصی غیر از واردکننده کالاهای مذکور نیز درخواست شود.

تبصره ۴ - مهلت درخواست استرداد حقوق و عوارض ورودی مواد به کار رفته در کالاهای صادرشده سه سال از تاریخ امضاء پروانه یا پته گمرکی کالای ورودی است. روز امضاء پروانه یا پته گمرکی و روز تسلیم تقاضای استرداد به گمرک ایران جزء این ایام محسوب نمی‌شود.

ماده ۶۷ - به منظور تسهیل شناسایی و انطباق کالا و مواد وارداتی به کار رفته در کالای صادراتی، صادرکننده باید همزمان با تسلیم اظهارنامه صادراتی، موضوع استرداد را با قید شماره پروانه ورودی مربوطه به گمرک صدور اعلام کند و گمرک موظف است تشریفات ارزیابی کالای صادراتی را به طور کامل انجام دهد و نتیجه را در ظهر اظهارنامه صادراتی قید نماید.

تبصره - اسناد و مدارک مورد نیاز گمرک جهت انجام مراحل استرداد حقوق ورودی در آیین‌نامه اجرایی این قانون مشخص می‌گردد.

ماده ۶۸ - استرداد بر اساس ارزش گمرکی و تأخذ حقوق ورودی مندرج در اسناد گمرکی در زمان ورود محاسبه می‌شود. در صورتی که بخشی از وجوه دریافتی بابت ورود کالا توسط سازمان‌هایی غیر از گمرک وصول شود، گمرک مراتب را جهت استرداد به سازمان‌های مذکور اعلام می‌نماید. گمرک و سایر سازمان‌های وصول‌کننده باید همه‌ساله بودجه لازم برای استرداد را در بودجه سالانه منظور نمایند.»

استخراج‌کننده‌ای که حق انتفاع مذکور را پرداخت نمی‌کنند، ممانعت به عمل آورد و وزارت امور اقتصادی و دارایی (سازمان امور مالیاتی) نیز ماده (۴۸) قانون محاسبات عمومی کشور را اعمال کند.

حق انتفاع حقی است که به دارنده پروانه بهره‌برداری از معدن تعلق می‌گیرد.

جزء الحاقی ۱- سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران پس از وصول حق انتفاع پروانه بهره‌برداری موضوع این تبصره، از مجموع وصولی دریافت حقوق دولتی معادن، به تناسب به ردیف ۱۳۰۴۰۸ و باقی‌مانده را به ردیف ۱۳۰۴۱۹ پرداخت کند.

جزء الحاقی ۲- وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون راهبردهای استراتژی توسعه معادن و سامانه الکترونیکی ارزیابی و محاسبه و دریافت حقوق دولتی از معادن را تعیین کند و به اجراء گذارد.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و به خزانه‌داری کل کشور واریز شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. آنچه در جزء (۶) بند الف) تبصره (۱۰) در خصوص استرداد حقوق ورودی کالاها و مواد صادراتی پیش‌بینی شده و به تصویب مجلس رسیده است، در اصل، در ماده (۶۶) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ آمده است. در ماده (۶۸) این قانون مقرر شده است که «... گمرک و سایر سازمان‌های وصول‌کننده باید همه‌ساله بودجه‌ی لازم برای استرداد را در بودجه‌ی سالانه منظور نمایند». در همین راستا در جزء (۶) بند الف)، به گمرک اجازه داده شده است که حقوق ورودی اخذشده از کالاهای صادرشده را از محل درآمدهای

جاری خود مسترد نماید. بر این اساس گمرک مجاز خواهد بود که بخشی از درآمدهای جاری خود را به صورت مستقیم و بدون اینکه آنها را به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز کند، جهت استرداد مبالغ مربوط به حقوق ورودی کالاها و مواد صادراتی اختصاص دهد. بر این اساس، این مصوبه از جهت تجویز عدم واریز بخشی از درآمدهای گمرک به خزانه‌داری کل کشور و هزینه‌کرد آن برای استرداد حقوق ورودی کالاها و مواد صادراتی، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

ب) بر اساس قاعده «اوفوا بالعقود» نمی‌توان قرارداد و یا شروط آن را به صورت یکجانبه لغو و یا تعدیل کرد. بند الحاقی به قسمت (الف) تبصره (۱۰)، کلیه‌ی استخراج‌کنندگان معادن را موظف به پرداخت حق انتفاع بهره‌برداری بابت استخراج انفال کرده است. این در حالی است که این واگذاری‌ها در گذشته و به موجب قرارداد میان دولت و استخراج‌کنندگان انجام گرفته و چنین شرطی در قرارداد وجود نداشته است. بنابراین، بر اساس موازین شرعی، نمی‌توان استخراج‌کنندگان را ملزم به رعایت ضوابط مزبور کرد. لذا، حکم قسمت (الف) تبصره (۱۰)، از آنجا که موجب تغییر شرایط قرارداد از سوی یک طرف عقد می‌شود، مغایر با قاعده «اوفوا بالعقود» و در نتیجه مغایر با موازین شرع است.

ج) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. بر این اساس، پیش‌بینی صورت گرفته در بند الحاقی به قسمت (الف) تبصره (۱۰)، در خصوص موظف نمودن کلیه‌ی استخراج‌کنندگان معادن به پرداخت حق انتفاع بهره‌برداری، از آنجا که یک حکم کلی و دائمی و در نتیجه فاقد ماهیت بودجه‌ای است، مغایر با مفاد اصل (۵۲) قانون اساسی است. در واقع این‌گونه مصوبات به علت اینکه نیاز به قانون دائمی دارند می‌بایست طی یک قانون مجزا مورد حکم قرار گیرند و تصویب آنان در ضمن قانون بودجه‌ی سنواتی باعث ایجاد خدشه در یکی از مهمترین ویژگی‌های مصوبه‌ی بودجه که «سالانه بودن» است، می‌شود.

د) مطابق با اصل (۱۵) قانون اساسی، متون و اسناد رسمی باید به زبان رسمی

باشد. بر این اساس، به کارگیری واژه‌ی غیر فارسی «استراتژی» در جزء الحاقی (۲) به قسمت (الف) تبصره (۱۰)، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی است و باید معادل فارسی آن، مانند «راهبرد» استعمال شود.

دیدگاه عدم مغایرت

حکمی که در بند الحاقی به قسمت (الف) تبصره (۱۰)، در خصوص موظف نمودن کلیه‌ی استخراج‌کنندگان معادن به پرداخت حق انتفاع بهره‌برداری بابت استخراج انفال پیش‌بینی شده است، تغییری با موازین شرعی ندارد؛ زیرا منظور از حق انتفاع در اینجا به نوعی وضع یک نوع مالیات یا عوارض جدید است که اصولاً وضع و اخذ آن در اختیار حکومت است که در همه‌ی قراردادها به عنوان شرط ثابت گنجانده می‌شود و مورد پذیرش طرفین قرارداد نیز هست. لذا مفاد این بند الحاقی، مغایرتی با موازین شرع ندارد.

نظر شورای نگهبان

- جزء (۶) بند (الف) تبصره (۱۰)، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد. همچنین در جزء الحاقی (۲) به این بند، واژه «استراتژی» حذف گردد و الا مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی است.

- همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

***

تبصره ۱۱-

الف- به منظور تشویق و جلب سرمایه‌گذاران حقیقی و حقوقی بخش غیردولتی و تعاونی‌های تولیدی و تشکل‌های آب‌بران و شرکت‌های سهامی زراعی و شهرک‌های کشاورزی در امر احداث

آب‌بندان‌ها، تسریع در احداث، تکمیل و تجهیز طرح‌های شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی، اجرای عملیات آب و خاک کشاورزی و روش‌های نوین آبیاری و بهینه‌سازی مصرف آب و انرژی، دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی از محل اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مربوط ذیل برنامه‌های ۴۰۱۵۲ و ۴۰۲۰۱، اعتبارات مورد نیاز احداث و تکمیل طرح‌های موصوف را تا هشتاد و پنج درصد (۸۵٪) به عنوان سهم دولت به صورت بلاعوض و باقی‌مانده به عنوان سهم بهره‌برداران به صورت نقدی یا تأمین کارگر یا تهاتر زمین یا کالای مورد نیاز در اجرای طرح پرداخت نمایند.

مناطق محروم و بهره‌بردارانی که در احداث شبکه‌های اصلی آبیاری و زهکشی مشارکت نموده باشند از پرداخت سهم نقدی مشارکت در احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی معافند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. آنچه در بند (الف) تبصره (۱۱) در خصوص الزام دائمی دولت به اختصاص برخی منابع خود برای پرداخت تا هشتاد و پنج درصد (۸۵٪) هزینه‌ی مورد نیاز احداث و تکمیل برخی طرح‌های عمرانی پیش‌بینی شده و به تصویب رسیده است، به این دلیل که حکمی دائمی در خصوص مورد صادر کرده است، ماهیت غیر بودجه‌ای دارد که نباید در ضمن قانون بودجه بیان شود. کما اینکه عین همین مقرر در ماده (۱۱) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت نیز ذکر شده بود که به جهت ایراد شورای نگهبان و در مقام اصلاح حذف گردید. بنابراین، تصویب بند مزبور در مصوبه‌ی بودجه‌ی سالانه، از آن جهت که ماهیت غیر بودجه‌ای دارد، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد

ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

* * *

تبصره ۱۱-

الف- ...

د- حذف شد.

فراز الحاقی به بند (د)- برای تسهیل و تسریع در انعقاد قراردادهای سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش غیردولتی و به منظور جلب انگیزه سرمایه‌گذاری در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای کشور، بانک‌های عامل مکلفند قراردادهای خرید تضمینی کالاها و خدمات تولیدشده بخش غیردولتی و بیع متقابل منعقدشده با دستگاه‌های اجرایی در این گونه طرح‌ها را به عنوان تضمین‌های قابل قبول برای اعطای تسهیلات بانکی تلقی نمایند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه سالانه کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. آنچه در فراز الحاقی به بند (د) تبصره (۱۱) این مصوبه در خصوص مکلف نمودن بانک‌های عامل به پذیرش قراردادهای خرید تضمینی کالاها و خدمات تولیدشده بخش غیردولتی و بیع متقابل به‌عنوان تضمین‌های قابل قبول برای اعطای تسهیلات بانکی آمده و به تصویب مجلس رسیده است، حکمی دائمی و ناظر به امور بانکی است که ماهیت بودجه‌ای ندارد تا ذکر آن در ضمن قانون بودجه، توجیه‌پذیر باشد. از این رو، این مصوبه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند..

* * *

تبصره ۱۱-

الف - ...

ه- کشاورزانی که در اثر حوادث غیرمترقبه از جمله خشکسالی خسارت دیده‌اند و قادر به پرداخت حق بیمه اجتماعی در موعد مقرر نشده‌اند، از پرداخت جریمه برای مدت معذورت معاف می‌باشند. آیین‌نامه اجرایی این بند با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت جهاد کشاورزی حداکثر ظرف مدت دو ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، حکم مقرر در بند (ه) تبصره (۱۱) در خصوص معافیت از پرداخت جریمه برای کشاورزانی که در اثر حوادث غیرمترقبه از جمله خشکسالی خسارت دیده‌اند، از آنجا که یک حکم کلی و دائمی است و ارتباطی با هزینه‌ها و درآمدهای دولت در سال ۱۳۹۴ ندارد، واجد ماهیت غیر بودجه‌ای است و تصویب آن در ضمن مصوبه‌ی بودجه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

معافیت پیش‌بینی شده در بند (ه) تبصره (۱۱)، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی

ندارد؛ زیرا حکم مزبور صرفاً مربوط به یک سال یعنی سال ۱۳۹۴ بوده و دائمی محسوب نمی‌شود. پس ذکر آن در مصوبه‌ی بودجه‌ی سال ۱۳۹۴، قابل توجیه است و نمی‌توان آن را مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی دانست.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

* * *

تبصره ۱۱-

الف- ...

و- کلیه بانک‌های کشور اعم از دولتی، غیردولتی و مؤسسات مالی و صندوق‌های حمایتی که به بخش کشاورزی تسهیلاتی پرداخت نموده‌اند، موظفند بازپرداخت وام‌های اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی که دچار خسارت خشکسالی یا سرمازدگی یا آفات و بیماری‌های همه‌گیر و یا حوادث غیرمترقبه و یا آتش‌سوزی غیرعمدی شده باشند را با تأیید کارگروهی متشکل از نمایندگان جهاد کشاورزی شهرستان، بانک مربوط در شهرستان، صندوق بیمه کشاورزی شهرستان و فرمانداری شهرستان، مشروط به تأمین بار مالی اضافی از محل اعتبارات ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب ۱۳۸۷/۲/۳۱^(۱) و اعتبارات پیش‌بینی

۱. ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب ۱۳۸۷/۲/۳۱: «ماده ۱۲- به دولت اجازه داده می‌شود در صورت وقوع حوادث طبیعی و سوانح پیش‌بینی نشده، معادل یک و دو دهم درصد (۱/۲٪) از بودجه عمومی هر سال را از محل افزایش تنخواه‌گردان خزانه تأمین کند تا به صورت اعتبارات خارج از شمول با پیشنهاد شورای عالی و تأیید رئیس‌جمهور هزینه گردد.»

نشده قانون بودجه به مدت سه سال امهال کنند.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. پیش‌بینی صورت گرفته در بند (و) تبصره (۱۱) در مورد الزام کلیه‌ی بانک‌های کشور به امهال سه‌ساله بازپرداخت وام‌های اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی که دچار خسارت خشکسالی یا سرمازدگی یا آفات و بیماری‌های همه‌گیر و یا حوادث غیرمترقبه و یا آتش‌سوزی غیرعمدی شده باشند، ناظر بر حکمی کلی و دائمی است و ماهیت غیر بودجه‌ای دارد. بنابراین، گنجاندن چنین حکمی در قانون بودجه‌ی سالانه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

***

تبصره ۱۱-

الف- ...

ح- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود کل هزینه‌های مربوط به تهیه و نصب کتور حجمی هوشمند چاه‌های کشاورزی را از محل اعتبارات ردیف‌های طرح «تبادل بخشی، تغذیه مصنوعی و کنترل سیل» پرداخت و به صورت اقساطی با روشی که وزارت نیرو تعیین می‌نماید از صاحبان چاه‌ها دریافت و به حساب خزانه واریز کند. صد

درصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی صرفاً برای اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی منابع آب زیرزمینی در اختیار وزارت نیرو قرار می‌گیرد.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. حکم مقرر در ذیل بند (ح) تبصره (۱۱) مبنی بر اعطای مجوز به وزارت نیرو جهت دریافت اقساطی هزینه‌های مربوط به تهیه و نصب کنتور حجمی هوشمند چاه‌های کشاورزی از صاحبان چاه‌ها و واریز آن به حساب خزانه و به تبع آن اختصاص صد درصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی برای اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی منابع آب، به دلیل اینکه ردیف واریزی و سقف مشخص برای برداشت از اعتبارات مصوب ندارد، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود. ضمن اینکه، ردیف‌های طرح «تعادل‌بخشی، تغذیه مصنوعی و کنترل سیل» در صدر این بند، ناظر بر ردیف‌های هزینه‌ای و پرداختی است و ردیف‌های وصول و واریز وجوه‌های دریافتی از صاحبان چاه‌ها به خزانه‌داری کل کشور محسوب نمی‌شود.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت گرفته در ذیل بند (ح) تبصره (۱۱) مبنی بر اعطای مجوز به وزارت نیرو جهت دریافت اقساطی هزینه‌های مربوط به تهیه و نصب کنتور و واریز آن به حساب خزانه و به تبع آن اختصاص صد درصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی برای اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی منابع آب، به دلیل اینکه در صدر این بند، محل تأمین هزینه‌های مربوطه، ردیف‌های طرح «تعادل‌بخشی، تغذیه مصنوعی و کنترل سیل» تعیین شده است، واجد ردیف و سقف مشخصی از اعتبارات مصوب محسوب می‌شود و لذا تغییری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

در بند (ح) تبصره (۱۱)، از آنجا که در خصوص ذیل آن، ردیف و سقف تعیین نشده است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.

* * *

تبصره ۱۳-

الف- در اجرای ماده (۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

۱- حذف شد.

۲- به وزارت آموزش و پرورش اجازه داده می‌شود، به منظور پوشش کامل تحصیلی دانش‌آموزان لازم‌التعلیم، نسبت به خرید خدمات آموزشی از طریق پرداخت سرانه دانش‌آموزی اقدام کند. واگذاری مدارس دولتی به بخش خصوصی تا پایان قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران ممنوع می‌باشد.

۳- در سال ۱۳۹۴ ساختمان‌های متعلق به دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری که به عنوان مدرسه مورد استفاده قرار گرفته است، همچنان در اختیار وزارت آموزش و پرورش باقی می‌ماند.

جزء الحاقی- وزارت آموزش و پرورش مکلف است در مناطقی که نمی‌تواند خدمات آموزشی ارائه کند، سرویس ایاب و ذهاب رایگان به نزدیک‌ترین محل آموزشی برای کلیه دانش‌آموزان فراهم نماید.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه است. جزء

الحاقی به بند (الف) تبصره (۱۳)، وزارت آموزش و پرورش را مکلف کرده است که در مناطقی که نمی‌تواند خدمات آموزشی ارائه کند، برای کلیه دانش‌آموزان سرویس ایاب و ذهاب رایگان فراهم کند. این در حالی است که در این مصوبه، ردیف اعتباری مشخص جهت تأمین هزینه‌های انجام این تکلیف و نیز سقف هزینه‌ی قابل برداشت برای این منظور تعیین نشده است. بر این اساس، این مصوبه از این جهت که حدود اعتبارات و ردیف اعتباری مربوط به آن در مصوبه‌ی بودجه مشخص نشده است، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

ب) مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. آنچه در جزء الحاقی به بند (الف) تبصره (۱۳) در خصوص تکلیف وزارت آموزش و پرورش به فراهم نمودن سرویس ایاب و ذهاب رایگان برای کلیه دانش‌آموزان موضوع این مصوبه پیش‌بینی شده است، یک حکم کلی و دائمی در خصوص مورد است که فاقد ماهیت بودجه‌ای است. بنابراین، تصویب این حکم دائمی در مصوبه‌ی بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت گرفته در جزء الحاقی به بند (الف) تبصره (۱۳) در خصوص تکلیف وزارت آموزش و پرورش به فراهم نمودن سرویس ایاب و ذهاب رایگان برای کلیه دانش‌آموزان موضوع این مصوبه، تغایری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا این حکم، محدود به یک سال مشخص، یعنی سال ۱۳۹۴ است و صرفاً در این سال، قابلیت اجرایی دارد. از این رو، این مسئله مطابق با ویژگی سالانه بودن بودجه‌ی سنواری کشور و اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

جزء الحاقی به بند (الف) ... تبصره (۱۳)، از حیث مشخص نبودن ردیف و سقف، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.

تبصره ۱۳- ...

الف- ...

ج- به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و ورزش و جوانان اجازه داده می‌شود درآمدهایی را که بر اساس قوانین مصوب دریافت می‌کنند به استثنای درآمدهای موضوع بند (م) تبصره (۳) این قانون، به حساب درآمد اختصاصی که توسط خزانه‌داری کل کشور افتتاح می‌شود، واریز کنند و معادل آن را وصول نمایند. مازاد درآمد اختصاصی ادارات کل آموزش و پرورش و ورزش و جوانان هر استان به همان استان و شهرستان وصول‌کننده اختصاص می‌یابد.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. حکم مقرر در بند (ج) تبصره (۱۳) در خصوص اعطای مجوز به برخی از وزارتخانه‌ها جهت واریز درآمدهایی که بر اساس قوانین مصوب دریافت می‌کنند به حساب درآمد اختصاصی که توسط خزانه‌داری کل کشور افتتاح می‌شود و وصول معادل آن برای خود و همچنین تصریح صورت‌گرفته مبنی بر اختصاص مازاد درآمد اختصاصی ادارات کل هر استان به همان استان و شهرستان وصول‌کننده، به دلیل اینکه ردیف اعتباری و سقف مشخص برای این دریافت‌ها مشخص و معلوم نیست، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

بند‌های (ج)، (ز) و (ح) تبصره (۱۳)، از حیث مشخص نبودن ردیف و سقف، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شدند.

* * *

تبصره ۱۳-

الف- ...

ز- وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری (سازمان امور دانشجویان) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجازند طبق قوانین و مقررات، درآمد حاصل از خرید عدم انجام تعهدات بورس و ارزشگیر با هزینه شخصی و جریمه‌های آن را اخذ و به حساب درآمد اختصاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند. صد درصد (۱۰۰٪) این درآمد به عنوان درآمد اختصاصی وزارتخانه‌های یادشده تلقی می‌شود و به منظور تحقق برنامه‌های مؤسسات آموزش عالی در مناطق شهری کمتر از دویست هزار نفر جمعیت به آنها اختصاص می‌یابد.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. پیش‌بینی صورت گرفته در ذیل بند (ز) تبصره (۱۳)، در خصوص تلقی نمودن صد درصد (۱۰۰٪) درآمد موضوع این بند به عنوان درآمد اختصاصی وزارتخانه‌های یادشده و اختصاص آن به مؤسسات آموزش عالی در مناطق شهری کمتر از دویست هزار نفر جمعیت، به این دلیل که ردیف درآمدی و همچنین سقف دریافتی وزارتخانه‌های مزبور در این زمینه، مشخص و معلوم نیست، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود.

نظر شورای نگهبان

بندهای (ج)، (ز) و (ح) تبصره (۱۳)، از حیث مشخص نبودن ردیف و سقف،

مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شدند.

* * *

تبصره ۱۳-

الف - ...

ح- صد درصد (۱۰۰٪) وجوه اداره شده پرداختی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۱ به صندوق رفاه دانشجویان، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان کمک جهت افزایش سرمایه صندوق‌های رفاه دانشجویان تلقی می‌شود و وجوه حاصل از بازپرداخت وام‌های مذکور در قالب درآمد اختصاصی برای پرداخت مجدد به دانشجویان به مصرف می‌رسد.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. بر اساس بند (ح) تبصره (۱۳)، صد درصد (۱۰۰٪) وجوه اداره شده پرداختی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۱ به صندوق رفاه دانشجویان، به عنوان درآمد اختصاصی صندوق رفاه جهت ارائه تسهیلات مجدد به دانشجویان اختصاص یافته است. این در حالی است که ردیف این درآمدهای اختصاصی و همچنین سقف اعتبارات مربوطه جهت اختصاص به صندوق رفاه در این مصوبه مشخص نشده است. از این رو بند مزبور، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

بند‌های (ج)، (ز) و (ح) تبصره (۱۳)، از حیث مشخص نبودن ردیف و سقف، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شدند.

* * *

تبصره ۱۳ -

الف - ...

ک - مازاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی در سقف اعتباراتی که برای این منظور در این قانون پیش‌بینی شده است، حسب مورد به همان دستگاه اجرایی که درآمد را کسب کرده است، اختصاص می‌یابد تا مطابق موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هزینه شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی است. بر این اساس، حکم مقرر در بند (ک) تبصره (۱۳) مبنی بر اختصاص مازاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی به همان دستگاه اجرایی که درآمد را کسب کرده است، به این دلیل که سقف مشخصی ندارد، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (ک) تبصره (۱۳) در خصوص اختصاص مازاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی به همان دستگاه اجرایی که درآمد را کسب کرده است، تغایری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد؛ زیرا در خود این مصوبه، حداکثر مبلغی که از این طریق به دستگاه‌ها تعلق می‌گیرد با عبارت «در سقف اعتباراتی که برای این منظور در این قانون پیش‌بینی شده»، تعیین شده است. این بدان معنا است که هر دستگاه حداکثر تا سقف بودجه‌ای که در این قانون برایش تعیین شده، می‌تواند دریافتی مجدد داشته باشد. بنابراین این بند، واجد سقف مشخصی از اعتبارات است و از این حیث مغایرتی با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد، ضمن اینکه مفاد این مصوبه، هر ساله در قوانین بودجه پیش‌بینی می‌شده و مغایر اصل (۵۳) شناخته نمی‌شده است.

نظر شورای نگهبان

بند (ک) تبصره (۱۳)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱۴-

الف- ...

د- دولت موظف است رزمندگان غیر شاغل و پیشمرگان کُرد مسلمان را تحت پوشش بیمه درمانی قرار دهد. اعتبارات این بند از محل ردیف بیمه ایرانیان قابل پرداخت است.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه- درآمد یکساله‌ی دولت است، باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. با این وصف، حکم مقرر در بند (د) تبصره (۱۴)، مبنی بر الزام دولت جهت تحت پوشش بیمه قرار دادن رزمندگان غیر شاغل و پیشمرگان کُرد مسلمان، چون یک حکم کلی و دائمی است، ذکر آن در مصوبه‌ی بودجه که قانونی سالانه و موقت است، صحیح نیست و از این جهت، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

***

تبصره ۱۴-

الف- ...

بند الحاقی ۱- دولت مکلف است کمک‌هزینه مسکن کارکنان نیروهای مسلح (نظامی- انتظامی) ساکن در خانه‌های سازمانی را پس از کسر از دریافتی آنان به حساب خاص نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کند. معادل وجوه واریزی سال قبل، در اعتبارات نیروهای مسلح برای تأمین هزینه تعمیر و نگهداری خانه‌های سازمانی پیش‌بینی می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و ثانیاً کلیه هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. بند الحاقی (۱) به تبصره (۱۴)، در خصوص تکلیف دولت جهت کسر کمک هزینه‌ی مسکن کارکنان نیروهای مسلح (نظامی- انتظامی) ساکن در خانه‌های سازمانی از دریافتی آنان و واریز آن به حساب خاص نزد خزانه‌داری کل کشور و اختصاص معادل وجوه واریزی سال قبل در اعتبارات نیروهای مسلح به منظور تأمین هزینه تعمیر و نگهداری خانه‌های سازمانی، به این دلیل که فاقد ردیف هزینه‌ای و سقف مشخصی از اعتبارات مصوب است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌گردد.

نظر شورای نگهبان

بند الحاقی یک به تبصره (۱۴)، از جهت عدم تعیین ردیف و سقف، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.

***

تبصره ۱۴-

الف- ...

بند الحاقی ۲- مدت اجرای آزمایشی قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶ و اصلاحات بعدی آن تا پایان سال ۱۳۹۴ تمدید می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. این در حالی است که در بند الحاقی (۲) به تبصره (۱۴)، صرفاً مدت اجرای آزمایشی قانون اصلاح قانون بیمه‌ی اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث تمدید شده است. روشن است که تمدید مدت یک قانون آزمایشی، هیچ‌گونه ارتباطی با درآمد-هزینه‌های دولت و ماهیت قانون بودجه ندارد. بنابراین، تصویب بند مزبور که ماهیتی غیر بودجه‌ای دارد، در ضمن مصوبه‌ی بودجه، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

از آنجا که تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون اصلاح قانون بیمه‌ی اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در بند الحاقی (۲) به تبصره (۱۴)، صرفاً برای سال ۱۳۹۴ صورت می‌گیرد، این امر می‌تواند توجه‌کننده‌ی ذکر این موضوع در قانون بودجه و مطابقت آن با ویژگی سالانه بودن بودجه باشد.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

* * *

تبصره ۱۵-

الف- تحصیل ایثارگران، حافظان کل قرآن کریم و قاریان ممتاز کشوری و مشمولان بند (ک) ماده (۲۰) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران^(۱) در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی رایگان است. شهریه‌های مربوط به دانشگاه پیام نور، دانشگاه‌های علمی- کاربردی و دوره‌های شبانه و همچنین مراکز آموزشی و پژوهشی غیردولتی از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط اعم از بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان اوقاف و امور خیریه در ابتدای هر نیمسال تحصیلی از محل اعتبارات برنامه ۳۰۱۶۶ پیوست شماره (۴) این قانون پرداخت می‌شود. کمک‌هزینه تحصیلی اعم از شهریه ثابت و متغیر پرداختی توسط بنیاد شهید و امور ایثارگران به ایثارگران و افراد مشمول خانواده آنها که در واحدهای بین‌الملل داخل یا خارج دانشگاه‌های دولتی و یا غیردولتی پذیرفته می‌شوند، معادل حداکثر شهریه پرداختی به پذیرفته‌شدگان رشته‌ها و مقاطع مشابه در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و واحدهای دانشگاهی داخلی تعیین و پرداخت می‌شود و باقیمانده شهریه توسط دانشجو اعم از ایثارگر یا خانواده وی تأمین و پرداخت می‌گردد.

آیین‌نامه اجرایی این بند ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصویب این قانون به پیشنهاد دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۱. بند (ک) ماده (۲۰) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵:

«ماده ۲۰-

الف- ...

ک- شهریه دانشجویان جانباز بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و فرزندان آنان، فرزندان شاهد، آزادگان و فرزندان آنان و دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از محل اعتبارات ردیف مستقل معاونت تأمین شود.

تبصره ۱- «...»

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» که در ذیل این اصل در خصوص «پرداخت‌های دولت» به کار رفته است، به معنای آن است که محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت دولت باید به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آن در قانون بودجه‌ی سنواتی مشخص شود. در بند (الف) تبصره (۱۵) پرداخت هزینه‌ی تحصیل ایثارگران، حافظان کل قرآن کریم و قاریان ممتاز کشوری و مشمولان بند (ک) ماده (۲۰) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط اعم از بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان اوقاف و امور خیریه، پیش‌بینی شده است. هر چند که در این بند، محل اعتبارات اجرای این حکم مشخص شده است، لیکن سقف اعتبارات پرداختی برای این هزینه‌ها تعیین نشده است که از این جهت، بند مزبور، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند (الف) تبصره (۱۵) در خصوص پرداخت هزینه‌ی تحصیل ایثارگران، حافظان کل قرآن کریم و قاریان ممتاز کشوری و مشمولان بند (ک) ماده (۲۰) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط، به دلیل اینکه ردیف اعتباری آن در این بند مشخص شده و بیان شده که این هزینه‌ها از محل اعتبارات برنامه ۳۰۱۶۶ پیوست شماره (۴) قانون بودجه ۱۳۹۴ پرداخت می‌شود، تغییری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد؛ ضمن اینکه این حکم، هر ساله در قوانین بودجه‌ی سنواتی پیش‌بینی شده و می‌شود.

نظر شورای نگهبان

بند (الف) تبصره (۱۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱۵-

الف - ...

ج- در اجرای بند (ل) ماده (۴۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران،^(۱) وزارت راه و شهرسازی موظف است با هماهنگی و معرفی بنیاد شهید و امور ایثارگران نسبت به تأمین مسکن و یا زمین مسکونی به قیمت منطقه‌ای و سایر هزینه‌ها به قیمت تمام‌شده برای حداقل هفتاد هزار نفر از واجدان شرایط که قبلاً از زمین و یا مسکن واگذاری از سوی دولت استفاده نکرده‌اند، اقدام کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت نیز در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل به معنای آن است که در تعیین هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، باید دقیقاً ردیف‌های اعتباری مربوط به هر هزینه، محل مصرف و میزان و مبلغ این هزینه دقیقاً مشخص باشد. بر این اساس، حکم مقرر در بند (ج) تبصره (۱۵)، در خصوص الزام وزارت راه و شهرسازی به تأمین مسکن و یا زمین مسکونی به قیمت منطقه‌ای و سایر هزینه‌ها به قیمت تمام‌شده برای حداقل هفتاد هزار نفر از واجدان شرایط، به دلیل عدم ذکر ردیف اعتباری که باید این هزینه‌ها از آن محل انجام شود و نیز سقف اعتبارات و هزینه‌های قابل انجام برای اجرای این تکلیف، مغایر با اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود.

۱. بند (ل) ماده (۴۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۴۴- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهدا و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف-...

ل- وزارت راه و شهرسازی موظف است تا پایان برنامه، مسکن جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر، جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) تا پنجاه درصد (۵۰٪) را که حداقل دو سال سابقه حضور در جبهه داشته‌اند و همچنین آزادگان و فرزندان شهدا و جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر فاقد مسکن را در صورتی که قبلاً از زمین یا مسکن دولتی استفاده نکرده‌اند تأمین نماید.»

نظر شورای نگهبان

در بند (ج) تبصره (۱۵)، ردیف و سقف ذکر گردد و الا مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی است.

***

تبصره ۱۶-

الف- در اجرای بند (ز) ماده (۱۱۲) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران،^(۱) سازمان‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی مکلفند منابع موضوع این بند را به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند. خزانه‌داری کل کشور مکلف است منابع واریزی را به نسبت مساوی برای اجرای مفاد بند یادشده به کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور در همان مناطق پرداخت کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت نیز در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. این اصل به معنای آن است که اولاً تمامی دریافت‌های دولت باید به صورت مشخص در بودجه ذکر شود و به خزانه‌داری کل کشور واریز شود و ثانیاً کلیه‌ی هزینه‌ها و پرداخت‌های دولت، محل مصارف و ردیف‌های اعتباری مربوط به هر پرداخت نیز باید به صورت مشخص و با تعیین میزان

۱. بند (ز) ماده (۱۱۲) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵: «ماده ۱۱۲- به‌منظور ساماندهی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و ایفاء نقش مؤثر آنها در تحقق اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله نظام، اعمال مدیریت یکپارچه و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در این مناطق، هم‌پوندی و تعامل اثرگذار اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی و ارائه الگوی توسعه ملی در بخش‌های مختلف: الف-...»

ز- به منظور زدودن فقر از چهره مناطق آزاد تجاری، سازمان‌های مناطق آزاد موظفند حداقل یک درصد (٪۱) از محل وصول عوارض ورود و صدور کالاها و خدمات این مناطق را از طریق نهادهای حمایتی به محرومین و نیازمندان بومی این مناطق اختصاص دهند.»

و مبلغ آنها در قانون بودجه‌ی سنواتی ذکر شود. بر این اساس، هر چند مکلف نمودن سازمان‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی در بند (الف) تبصره (۱۶)، به واریز منابع موضوع بند (ز) ماده (۱۱۲) قانون برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی پنجم توسعه به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور مطابق با صدر اصل (۵۳) قانون اساسی است، لیکن الزام خزانه‌داری کل کشور به پرداخت منابع واریزی به نسبت مساوی به کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور، به دلیل اینکه فاقد سقف مشخصی از اعتبارات است، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی محسوب می‌شود. برای برطرف شدن این ایراد، هزینه‌های اجرای حکم مصرّح در این بند، باید از ردیف اعتباری خاصی تأمین و در این مصوبه بدان تصریح شود یا اینکه حداکثر هزینه‌ای که از محل منابع واریزی سازمان‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی به خزانه‌داری کل کشور برای انجام حکم مقرر در این بند، قابل برداشت است ذکر شود.

نظر شورای نگهبان

در بند (الف) تبصره (۱۶)، ردیف یا سقف مشخص شود و الا مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی می‌باشد.

* * *

تبصره ۱۶-

الف- ...

ه- به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اجازه داده می‌شود، زندانیانی که به مرخصی اعزام می‌شوند یا در زندان‌های باز، مؤسسات صنعتی، کشاورزی و خدماتی اشتغال دارند و همچنین محکومان واجد شرایط را تحت نظارت و مراقبت الکترونیکی قرار دهد. برخورداری زندانیان از امتیاز مذکور و نیز صدور حکم نظارت و مراقبت الکترونیکی علاوه بر سپردن تأمین‌های مندرج در قانون آیین دادرسی کیفری منوط به تودیع ودیعه بابت تجهیزات مربوطه می‌باشد. خسارات احتمالی وارد شده به تجهیزات مذکور از ناحیه استفاده‌کنندگان از محل ودیعه‌های اخذ شده تأمین می‌شود. تعرفه استفاده از تجهیزات مذکور روزانه یکصد هزار (۱۰۰,۰۰۰) ریال تعیین می‌شود که توسط سازمان

زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از استفاده‌کننده اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع ردیف درآمدی ۱۴۰۱۶۴ جدول شماره (۵) این قانون واریز می‌شود. دولت مکلف است صد درصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله را بابت هزینه‌های جاری به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اختصاص داده و پرداخت کند. زندانیانی که به تشخیص قاضی ناظر زندان یا اجرای حکم یا رئیس زندان و مؤسسه مربوط قادر به پرداخت تمام یا بخشی از وجوه مزبور نباشند از پرداخت آن بخش از هزینه معاف می‌باشند. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد وزیر دادگستری به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دیدگاه مغایرت

مطابق با بند (۴) اصل (۱۵۶) قانون اساسی، تعقیب و مجازات مجرمین از وظایف قوه قضائیه است. همچنین اصل (۱۵۷) قانون اساسی، مسئولیت کلیه امور قضایی، اجرایی و اداری قوه قضائیه را بر عهده‌ی رئیس قوه قضائیه دانسته است. بند (هـ) تبصره (۱۶)، به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی اجازه داده است که طرح نظارت الکترونیکی و نظارت بر محکومان در خارج از زندان و همچنین تعیین شرایط مالی محکومان جهت استفاده از چنین شیوه‌ای را به اجرا گذارد. سازمان زندان‌ها نیز از توابع قوه قضائیه محسوب می‌شود، لذا مطابق با اصول مذکور، تصویب آیین‌نامه‌های مرتبط با وظایف سازمان زندان‌ها، بر عهده‌ی رئیس قوه قضائیه است. این در حالی است که ذیل بند (هـ) تبصره (۱۶)، تصویب آیین‌نامه‌ی اجرایی این قانون را بر عهده‌ی هیئت وزیران قرار داده است و لذا از این جهت، این مصوبه مغایر با بند (۴) اصل (۱۵۶) و اصل (۱۵۷) قانون اساسی است. شورای نگهبان در اظهار نظر خود در خصوص «طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت» نیز که مشابه این حکم آمده بود، همین ایراد را متذکر شده بود: «... اطلاق تصویب آیین‌نامه توسط هیئت دولت نسبت به امور قضایی، مغایر اصل (۱۵۷) قانون اساسی است.»^(۱)

۱. بند (۱۱) نظر شماره ۹۳/۱۰۰/۳۲۸۴ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص «طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت» مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی.

نظر شورای نگهبان

- در بند (ه) این تبصره [= تبصره (۱۶)]، واگذاری تصویب آیین‌نامه نسبت به امور قضایی به هیئت وزیران اشکال دارد و مغایر بند (۴) اصل (۱۵۶) و نیز اصل (۱۵۷) قانون اساسی است.
- تذکر: در بند (ه) تبصره (۱۶)، عبارت «تودیع ودیعه» به «تودیع وثیقه» اصلاح گردد.

* * *

تبصره ۱۶-

الف- ...

ط- به دولت اجازه داده می‌شود تا کلیه مشمولان خدمت وظیفه عمومی را که بیش از هشت سال غیبت دارند با پرداخت جریمه مدت زمان غیبت، معاف کند.

تمام درآمدهای حاصل از اعطای معافیت‌های مشمولان مذکور به حساب درآمد عمومی کشور موضوع ردیف ۱۵۰۱۲۸ نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و تا سقف بیست و هفت هزار میلیارد (۲۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در قالب ردیف ۱۳۵- ۵۳۰۰۰۰ به صورت مساوی به ردیف‌های ذی‌ربط تقویت بنیه دفاعی نیروهای مسلح مطابق موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هزینه می‌شود.

دارندگان کارت معافیت موضوع این بند از نامزدی نمایندگی مجلس شورای اسلامی، عضویت شوراهای اسلامی شهر و روستا و انتصاب در سمت‌های مدیریتی (سیاسی و اداری) دستگاه‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) محروم می‌باشند. میزان جریمه مشمولان غایب برای صدور کارت معافیت نظام

۱. ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: «ماده ۵- دستگاه اجرایی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند.»

وظیفه به شرح جدول زیر می‌باشد:

پایه ریالی جریمه مشمولین غایب	مدرک تحصیلی
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	زیر دیپلم
۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	دیپلم
۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	فوق دیپلم
۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	لیسانس
۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	فوق لیسانس
۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	دکترای غیر پزشکی
۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	دکترای پزشکی
۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	پزشکان متخصص و بالاتر

۱- به ازای هر سال غیبت مازاد بر هشت سال، ده درصد (۱۰٪) به مبالغ جریمه پایه اضافه و مدت غیبت بیش از شش ماه، یک سال محسوب می‌شود.

۲- برای مشمولان متأهل پنج درصد (۵٪) و برای مشمولان دارای فرزند نیز به ازای هر فرزند پنج درصد (۵٪) از مجموع مبلغ جریمه کسر می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مطابق با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی، دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است که تبعیضات ناروا را رفع و امکانات عادلانه را برای همه ایجاد کند. تبعیض ناروا زمانی اتفاق می‌افتد که در شرایط مساوی افراد در اطاعت از قانون، به برخی از اشخاص اجازه نقض قانون داده می‌شود. بند (ط) تبصره (۱۶)، به دولت اجازه داده است که کلیه مشمولان خدمت وظیفه‌ی عمومی که بیش از هشت سال غیبت دارند را در برابر اخذ جریمه، معاف کند. این موضوع باعث ایجاد تبعیض میان مشمولان

خدمت نظام وظیفه عمومی و نیز ترجیح بلا مرجح مشمولان غایب نسبت به انجام‌دهندگان خدمت نظام وظیفه خواهد شد؛ زیرا با دادن معافیت به افراد متخلف و مجرم (غایبان مشمول فراری از خدمت سربازی)، به جای تنبیه و مجازات این غایبان، به آنها امتیاز خرید و معافیت از خدمت سربازی نیز داده می‌شود. این در حالی است که افرادی که غیبت نداشته و مطابق با مقررات عمل نموده‌اند، مشمول گذراندن خدمت سربازی می‌شوند. ضمن اینکه، معافیت مشمولین غایب در ازای پرداخت وجه، زمینه‌ی غیبت و در نتیجه اخذ معافیت متمکین مالی را به وجود خواهد آورد. لذا بند مزبور، از این جهت که میان مشمولین خدمت سربازی تبعیض ناروا قائل شده است، مغایر با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه دارندگان کارت معافیت موضوع بند (ط) تبصره (۱۶)، از برخی حقوق اجتماعی از جمله نامزدی نمایندگی مجلس شورای اسلامی، عضویت شوراهای اسلامی شهر و روستا و انتصاب در سمت‌های مدیریتی (سیاسی و اداری) دستگاه‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری محروم شده‌اند، از این جهت تبعیض ناروایی در این مصوبه به نظر نمی‌رسد؛ زیرا برخلاف سایر اقشار مردم، فراریان از خدمت سربازی که با پرداخت جریمه، کارت معافیت از خدمت دریافت می‌کنند، نمی‌توانند از برخی حقوق اجتماعی برخوردار شوند. یعنی در حقیقت مجازات این‌گونه افراد برای انجام ندادن خدمت نظام وظیفه، علاوه بر پرداخت جریمه نقدی شامل محرومیت اجتماعی نیز هست که این دو امر، شبهه‌ی تبعیض‌آمیز بودن آن را برطرف می‌سازد.

نظر شورای نگهبان

بند (ط) تبصره (۱۶)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱۸-

الف- افزایش حقوق گروه‌های مختلف حقوق‌بگیر از قبیل هیئت علمی، کارکنان کشوری و لشکری و قضات به‌طور جداگانه توسط دولت به

نحوی که تفاوت تطبیق موضوع مواد (۷۱) و (۷۸) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) در حکم حقوق، ثابت باقی بماند، انجام می‌پذیرد.
ب- در تمامی دستگاه‌های اجرایی، امتیاز کمک‌هزینه فوت برای بازماندگان متوفی و ازدواج ۶۵۰۰ و امتیاز حساب پس‌انداز کارکنان دولت (سهم دولت) ۱۵۰ تعیین و پرداخت می‌شود.

۱. مواد (۷۱) و (۷۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: «ماده ۷۱- سیمت‌های ذیل، مدیریت سیاسی محسوب شده و به عنوان مقام شناخته می‌شوند و امتیاز شغلی مقامات مذکور در این ماده به شرح زیر تعیین می‌گردد:

الف- رؤسای سه قوه (۱۸۰۰۰) امتیاز

ب- معاون اول رئیس جمهور، نواب رئیس مجلس شورای اسلامی و اعضاء شورای نگهبان (۱۷۰۰۰) امتیاز

ج- وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و معاونین رئیس جمهور (۱۶۰۰۰) امتیاز

د- استانداران و سفرا (۱۵۰۰۰) امتیاز

ه- معاونین وزرا (۱۴۰۰۰) امتیاز

تبصره ۱- نخست‌وزیران دوران انقلاب اسلامی با مقامات بند (ب) این ماده هم‌تراز می‌گردند و تعیین سایر پست‌های هم‌تراز به عهده هیئت وزیران بوده و تعیین هم‌ترازی پست‌های کارکنان اداری مجلس به عهده رئیس مجلس خواهد بود.

تبصره ۲- علاوه بر حقوق موضوع ماده فوق و امتیاز ویژگی‌های شاغل (مذکور در ماده (۶۶)) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌های ماده (۶۸) این قانون نیز حسب مورد به مقامات تعلق خواهد گرفت.

تبصره ۳- مقامات مذکور در این ماده که حداقل دو سال در پست مدیریت‌های سیاسی انجام وظیفه نموده یا بنمایند پس از تصدی مقام در صورتی که به سیمت پایین‌تری منصوب شوند، چنانچه حقوق ثابت و فوق‌العاده مستمر آنها در مسئولیت جدید از هشتاد درصد (۸۰٪) حقوق ثابت و فوق‌العاده مستمر وی در پست قبلی کمتر باشد به میزان مابه‌التفاوت تا (۸۰٪) را تفاوت تطبیق دریافت خواهند نمود. این تفاوت تطبیق با ارتقاءهای بعدی (عوامل شغل و شاغل و فوق‌العاده‌ها) مستهلک می‌گردد و این مابه‌التفاوت در محاسبه حقوق بازنشستگی و وظیفه نیز ملاک عمل خواهد بود.

تبصره ۴- ...

ماده ۷۸- در دستگاه‌های مشمول این قانون کلیه مبانی پرداخت خارج از ضوابط و مقررات این فصل به استثنای پرداخت‌های قانونی که در زمان بازنشسته‌شدن یا از کارافتادگی و یا فوت پرداخت می‌گردد و همچنین برنامه کمک‌های رفاهی که به عنوان یارانه مستقیم در ازای خدماتی نظیر سرویس رفت‌وآمد، سلف سرویس، مهد کودک و یا سایر موارد پرداخت می‌گردد، با اجرای این قانون لغو می‌گردد.

تبصره- در صورتی که با اجرای این فصل، حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مشمول کسور بازنشستگی هر یک از کارمندان که به موجب قوانین و مقررات قبلی دریافت می‌نمودند کاهش یابد، تا میزان دریافتی قبلی، تفاوت تطبیق دریافت خواهند نمود و این تفاوت تطبیق ضمن درج در حکم حقوقی با ارتقاءهای بعدی مستهلک می‌گردد. این تفاوت تطبیق در محاسبه حقوق بازنشستگی یا وظیفه نیز منظور می‌گردد.»

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالانه‌ی کشور توسط دولت تهیه و تنظیم و برای تصویب به مجلس تسلیم می‌شود. بر اساس این اصل، صرفاً آنچه مشمول تعریف بودجه‌ی سالانه‌ی کل کشور و مشتمل بر هزینه-درآمد یکساله‌ی دولت است باید در لایحه‌ی بودجه لحاظ شود. احکام مقرر در بندهای (الف) و (ب) تبصره (۱۸) در خصوص نحوه‌ی افزایش حقوق گروه‌های مختلف حقوق‌بگیر توسط دولت و همچنین تعیین میزان امتیاز کمک‌هزینه‌ی فوت برای بازماندگان متوفی و ازدواج و همچنین امتیاز حساب پس‌انداز کارکنان دولت (سهم دولت) برای دستگاه‌های اجرایی، احکامی کلی و مرتبط با مقررات استخدامی هستند که ارتباطی با موضوع بودجه و هزینه-درآمد سالانه‌ی دولت ندارند. بنابراین، تصویب بندهای مزبور در ضمن مصوبه‌ی بودجه‌ی سنواتی، از این جهت که ماهیت غیر بودجه‌ای دارند، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

پیش‌بینی صورت‌گرفته در بندهای (الف) و (ب) تبصره (۱۸) در خصوص نحوه‌ی افزایش حقوق گروه‌های مختلف حقوق‌بگیر توسط دولت و همچنین تعیین میزان امتیاز کمک‌هزینه‌ی فوت و ازدواج و همچنین امتیاز حساب پس‌انداز کارکنان دولت (سهم دولت)، به دلیل اینکه صرفاً مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده و در برگیرنده‌ی برخی هزینه‌های دولت در طی این سال است، تغییری با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد. در واقع با این مصوبات به نوعی در خصوص پرداخت برخی هزینه‌های دولت که مرتبط با امور استخدامی است، تصمیم‌گیری شده و این دقیقاً مطابق با تعریف و ماهیت بودجه‌ی سنواتی کشور است.

نظر شورای نگهبان

همان‌طور که هر ساله به استحضار عالی رسید، در بودجه کل کشور مواردی که فاقد ماهیت بودجه‌ای است، منظور می‌گردد که همواره از طرف این شورا مورد اشکال قرار گرفته است. اگرچه با تصویب قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مقداری از این اشکالات رفع گردیده، اما به لحاظ طرح بودن مصوبه مرقوم، کل اشکال مربوطه مرتفع نشده است. شایسته است دولت و مجلس ترتیبی اتخاذ

نمایند تا موارد مذکور به صورت لایحه قانونی مورد بررسی و تصویب قرار گیرند.

***

تبصره ۱۹- ...

فراز الحاقی به بند (ج) - مانده وجوه مصرف نشده اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آن دسته از طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی که عملیات اجرایی آن پایان نیافته تا زمان اتمام طرح یا پروژه به سال مالی بعد منتقل می‌شود تا به مصرف همان طرح و پروژه برسد. دستگاه‌های اجرایی مکلفند طرح‌ها و پروژه‌های مذکور را مطابق برنامه زمان‌بندی اولیه به اتمام برسانند. دستورالعمل حسابداری مربوط به منظور نگهداری حساب‌ها در اجرای ماده (۱۲۸) قانون محاسبات عمومی کشور^(۱) و با رعایت اصل (۵۳) قانون اساسی تعیین می‌شود.

دیدگاه مغایرت

حکم مقرر در فراز الحاقی به بند (ج)، شبیه حکم مقرر در ذیل ماده (۲۵) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹^(۲)

۱. ماده (۱۲۸) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱: «ماده ۱۲۸- نمونه اسنادی که برای پرداخت هزینه‌ها مورد قبول واقع می‌شود و همچنین مدارک و دفاتر و روش نگهداری حساب با موافقت وزارت دارایی و تأیید دیوان محاسبات کشور تعیین می‌شود و دستورالعمل‌های اجرایی این قانون از طرف وزارت مزبور ابلاغ خواهد شد.»

۲. ماده (۲۵) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹: «ماده ۲۵- افزایش اعتبار هر یک از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تا معادل ده درصد (۱۰٪) از محل صرفه‌جویی در اعتبارات هزینه‌ای هر دستگاه مجاز است. اعمال این حکم در مورد اعتبارات دستگاه‌ها و دارندگان ردیف منوط به پیشنهاد دستگاه‌های ذی‌ربط و تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور در سقف کل اعتبارات طرح است.

مانده وجوه مصرف نشده اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آن دسته از طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی که عملیات اجرایی آن پایان نیافته تا زمان اتمام طرح یا پروژه به سال مالی بعد منتقل می‌شود تا به مصرف همان طرح و پروژه برسد. دستگاه‌های اجرایی مکلفند طرح‌ها و پروژه‌های مذکور را مطابق با برنامه زمان‌بندی اولیه به اتمام برسانند. دستورالعمل حسابداری مربوط، به منظور نگهداری حساب‌ها در

است. در ماده (۲۵) این مصوبه، تهیهی دستورالعمل حسابداری موضوع این ماده به عهدهی دیوان محاسبات کشور به همراه وزارت امور اقتصادی و دارایی نهاده شده بود که این امر از جهت عدم صلاحیت دیوان محاسبات از سوی شورای نگهبان مغایر اصل (۵۵) قانون اساسی شناخته شد^(۱) و مجلس نیز در جهت رفع مغایرت، این حکم را در مصوبه‌ی نهایی مربوط به ماده (۲۵) حذف کرد. استدلال شورای نگهبان در اعلام مغایرت ماده (۲۵) با اصل (۵۵) قانون اساسی این بود که چون اولاً مطابق با اصل (۵۵)، وظیفه‌ی دیوان محاسبات، رسیدگی و یا حسابرسی به کلیه‌ی حساب‌های وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی است که به نحوی از انحاء از بودجه‌ی کل کشور استفاده می‌کنند و ثانیاً این وظیفه‌ی مقرر برای دیوان محاسبات در قانون اساسی، وظیفه‌ای مشخص، منحصر و احصاشده است که دیگر نمی‌توان به موجب قانون عادی وظیفه‌ی جدیدی برای آن در نظر گرفت، لذا حکم مقرر در ماده (۲۵) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹ مبنی بر دخالت مؤثر در تصویب دستورالعمل حسابداری موضوع این ماده، مغایر با قانون اساسی است. با وجود این سابقه، مجلس در فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۱۹)، باز هم تعیین دستورالعمل حسابداری موضوع این بند را بر عهده‌ی دیوان محاسبات گذارده است. بر این اساس، حکم ذیل فراز الحاقی به بند (ج) نیز از جهت دخالت دادن دیوان محاسبات در تهیه‌ی دستورالعمل مزبور واجد همان اشکال ماده (۲۵) بوده و مغایر با اصل (۵۵) قانون اساسی محسوب می‌شود.

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در فراز الحاقی به بند (ج) تبصره (۱۹) مبنی بر «محول نمودن تعیین دستورالعمل حسابداری موضوع این بند بر اساس ماده (۱۲۸) قانون محاسبات عمومی

→

اجرای ماده (۱۲۸) قانون محاسبات عمومی کشور توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و دیوان محاسبات کشور تهیه می‌گردد.»

۱. بند (۱۴) نظر شماره ۹۳/۱۰۰/۳۲۸۴ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص «طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت» مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی: «۱۴- ... از آنجا که واژه «تهیه»، ظهور در تصویب دستورالعمل توسط مرجع مذکور دارد، دخالت دیوان محاسبات کشور در تصویب دستورالعمل، مغایر اصل (۵۵) قانون اساسی شناخته شد.»

کشور» در برگیرنده‌ی موضوع جدیدی است که متفاوت از حکم ماده (۲۵) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹ است. در ماده (۱۲۸) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶، دستورالعمل‌های اجرایی از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی ابلاغ می‌شود و دیوان محاسبات کشور در تهیه و تصویب این دستورالعمل‌ها نقشی ندارد. این در صورتی است که مطابق حکم ماده (۲۵) طرح الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳/۹/۱۹، تهیه‌ی دستورالعمل حسابداری موضوع آن ماده توسط دیوان محاسبات کشور به همراه وزارت امور اقتصادی و دارایی صورت می‌گرفت که در آن دیوان محاسبات کشور به صورت مؤثر در تهیه‌ی و تصویب دستورالعمل مربوطه واجد نقش بود. بنابراین، از آنجا که در فراز الحاقی به بند (ج)، تکلیفی که خارج از صلاحیت دیوان محسوب گردد برای آن در نظر گرفته نشده است، این مصوبه تغییری با اصل (۵۵) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

بند (ج) تبصره (۱۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

تبصره ۱۹- ...

م- ...

بند الحاقی - اپراتورهای ارائه‌دهنده خدمات مخابراتی موظفند علاوه بر قیمت هر پیامک (SMS) مبلغ ده (۱۰) ریال از استفاده‌کنندگان خدمات مزبور دریافت و به حساب درآمد عمومی ردیف ۱۶۰۱۵۴ نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند. درآمد حاصله متناسب با وصول از محل اعتبار ردیف ۱۴۰ - ۵۳۰۰۰۰ به شرح زیر به دستگاه‌های ذی‌ربط اختصاص می‌یابد:

۱- سی و پنج درصد (۳۵٪) به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران (بیست درصد (۲۰٪) جهت تأمین، تولید و کمک‌هزینه داروهای بیماران جهت تأمین، تولید و کمک‌هزینه داروهای بیماران با اولویت بیماران صعب‌العلاج و سرطانی و

- پانزده درصد (۱۵٪) جهت افزایش اعتبارات سازمان امداد و نجات جهت خرید تجهیزات)
- ۲- بیست درصد (۲۰٪) به کمیته امداد امام خمینی (ره) جهت توانمندسازی نیازمندان تحت پوشش
- ۳- بیست درصد (۲۰٪) به سازمان بهزیستی کشور جهت کمک به تأمین هزینه‌های درمانی و تجهیزات توان‌بخشی افراد تحت پوشش
- ۴- پنج درصد (۵٪) جهت تحت پوشش قرار دادن پنجاه درصد (۵۰٪) حق بیمه تأمین اجتماعی بسیجیان معسر
- ۵- پنج درصد (۵٪) به سازمان بیمه سلامت ایران جهت ارتقای پوشش تعهدات خدمات دندانپزشکی و خودمراقبتی کودکان و نوجوانان زیر چهارده سال
- ۶- پنج درصد (۵٪) به دانشگاه پیام نور جهت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
- ۷- پنج درصد (۵٪) به سازمان پزشکی قانونی
- ۸- پنج درصد (۵٪) به سازمان انتقال خون ایران بابت تأمین تجهیزات و ملزومات پزشکی و آزمایشگاهی.

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، نگارش اسناد و مکاتبات و متون رسمی باید به زبان و خط فارسی باشد؛ بنابراین استفاده از واژه‌ی غیرفارسی «اپراتور» در بند الحاقی به تبصره (۱۹)، مغایر این اصل مزبور تلقی می‌گردد و لازم است معادل فارسی آن ذکر شود.

ب) مطابق با اصل (۱۵) قانون اساسی، نگارش اسناد و مکاتبات و متون رسمی باید به «خط» فارسی باشد؛ زیرا بر مبنای اصل مزبور می‌توان این‌گونه استنباط کرد که علاوه بر استفاده از زبان فارسی، استفاده از خط فارسی نیز در نگارش اسناد و مکاتبات و متون رسمی الزامی است. بر همین اساس، درج عبارت (SMS) با خط غیرفارسی در بند الحاقی این تبصره، مغایر اصل (۱۵) است که لازم است این عبارت با خط فارسی نوشته شود.

نظر شورای نگهبان

در بند الحاقی به تبصره (۱۹)، معادل فارسی واژه «اپراتور» ذکر گردد و الا مغایر

اصل (۱۵) قانون اساسی می‌باشد. همچنین از آنجا که طبق اصل (۱۵)، خط رسمی نیز باید فارسی باشد، به‌کارگیری واژگان لاتین در متن قانون نظیر (SMS) مغایر این اصل می‌باشد؛ لذا باید در خصوص این مورد و سایر موارد اصلاح صورت گیرد.

* * *

تبصره ۲۱- در اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵ به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۹۴ منابع مالی حاصل از اصلاح قیمت کالاها و خدمات موضوع قانون مذکور و ردیف‌های یارانه‌ای این قانون را با استفاده از انواع روش‌های پرداخت نقدی و غیرنقدی به خانوارهای هدف و نیازمند، توزیع و همچنین برای ارائه خدمات حمایتی و کمک به بخش تولید به شرح زیر اقدام نماید:

الف- ...

د- صد درصد (۱۰۰٪) منابع حاصل از افزایش قیمت برق و آب در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و بر اساس مفاد ماده (۸) قانون هدفمندکردن یارانه‌ها^(۱) به صنعت برق و آب اختصاص می‌یابد.

---

۱. ماده (۸) قانون هدفمندکردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵: «ماده ۸- دولت مکلف است سی درصد (۳۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای پرداخت کمک‌های بلاعوض، یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره‌شده برای اجرای موارد زیر هزینه کند:

الف- بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه‌جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذی‌ربط معرفی می‌شود.

ب- اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره‌وری انرژی، آب و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر.

ج- جبران بخشی از زیان شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی و شهرداری‌ها و دهیاری‌ها ناشی از اجرا این قانون.

د- گسترش و بهبود حمل‌ونقل عمومی در چهارچوب قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت و پرداخت حداکثر تا سقف اعتبارات ماده (۹) قانون مذکور.

ه- حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی

و- ...

ز- دولت موظف است یارانه خانوارهای پردرآمد را قطع کند.

دیدگاه مغایرت

مطابق اصل (۵۳) قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه‌ی پرداخت‌های دولت در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. عبارت «حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون» در این اصل که در خصوص پرداخت‌های دولت است، به معنای تعیین هزینه‌ها، محل مصارف و تعیین ردیف‌های اعتباری مربوطه به صورت مشخص و با تعیین میزان و مبلغ آنها در قانون بودجه است. حکم مقرر در بند (د) تبصره (۲۱)، در خصوص واریز صد درصد (۱۰۰٪) منابع حاصل از افزایش قیمت برق و آب در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور جهت اختصاص آن به صنعت برق و آب، به این دلیل که فاقد سقف مشخصی از اعتبارات مصوب جهت هزینه‌کرد آن در صنعت آب و برق است، با اصل (۵۳) قانون اساسی در تضاد است.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) آنچه در بند (د) تبصره (۲۱) در ارتباط با واریز صد درصد (۱۰۰٪) منابع موضوع این بند به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور آمده، تغییری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد؛ زیرا در این بند مقرر شده است که صد درصد (۱۰۰٪) درآمد حاصله، بر اساس مفاد ماده (۸) قانون هدفمندکردن یارانه‌ها به صنعت برق و آب اختصاص یابد؛ یعنی هم میزان و سقف آن تعیین شده و هم نحوه‌ی مصرف آن مورد توجه قرار گرفته است، کما اینکه هر ساله بر همین منوال عمل می‌شده و اشکالی مطرح نمی‌گردد. لذا بند مزبور، از این جهت مغایرتی با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد.

ب) پیش‌بینی واریز صد در صد (۱۰۰٪) منابع حاصل از افزایش قیمت برق و آب در سال ۱۳۹۳، در مصوبه‌ی بودجه ۱۳۹۴ ابهامی از جهت مغایرت با اصل (۵۲) قانون

→

و- حمایت از تولید نان صنعتی

ز- حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی

ح- توسعه خدمات الکترونیکی تعاملی با هدف حذف و یا کاهش رفت و آمدهای غیر ضرور.

اساسی ندارد؛ زیرا منظور از این پیش‌بینی آن است که برخی منابع مربوط به سال ۱۳۹۳ که تاکنون تحصیل نشده است، بر اساس این مصوبه تحصیل و عمل شود. به عبارت دیگر، به موجب مصوبه‌ی بودجه ۱۳۹۴، برای باقی‌مانده‌ی منابع سال ۱۳۹۳ تعیین تکلیف شده است.

دیدگاه ابهام

الف) در بند (د) تبصره (۲۱) مقرر شده که صد درصد (۱۰۰٪) منابع حاصل از افزایش قیمت برق و آب در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. بر این اساس، با توجه به اینکه مصوبه‌ی بودجه‌ی مورد بحث صرفاً مربوط به هزینه و درآمدهای دولت در سال ۱۳۹۴ است، ذکر منابع حاصل از افزایش برق و آب در سال ۱۳۹۳ واجد ابهام است؛ زیرا اگر از محل افزایش قیمت برق و آب در سال ۱۳۹۳ درآمدی حاصل شده باشد، علی‌الاصول در همان سال مصرف شده است و لذا پیش‌بینی آن در بودجه ۱۳۹۴ مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

ب) مطابق بند (ز) تبصره (۲۱)، دولت موظف به قطع یارانه‌ی خانوارهای پردرآمد شده است. با توجه به اینکه این امر منجر به حذف برخی افراد و خانواده‌ها از دریافت یارانه می‌شود و این موضوع با حقوق و معیشت افراد در ارتباط است، لازم است ضوابط و چارچوب مشخصی برای تعیین خانوارهای مشمول این بند تعیین شود تا بر مبنای آن مجریان بتوانند خانوارهایی که در ذیل این ضوابط و معیارها می‌گنجد و به عنوان «پردرآمد» محسوب می‌شوند که نیازی به دریافت این یارانه‌ها ندارند، از دریافت آن محروم شوند؛ چه آنکه عدم تعیین ضابطه‌ی مشخص می‌تواند منجر به تبعیض و یا تزییع حقوق اشخاص و در نتیجه مغایرت این مصوبه با موازین شرع و قانون اساسی شود. بر همین اساس، از آنجا که اصطلاح «پردرآمد» در این بند، به خودی خود نمی‌تواند چارچوب مشخصی را برای شناسایی افراد مستحق و غیرمستحق برای دریافت یارانه ارائه دهد، این مصوبه واجد ابهام است و باید با تعیین ضوابط مشخص، منظور از «خانوارهای پردرآمد» مشخص شود تا بتوان نسبت به مغایرت یا عدم مغایرت آن با قانون اساسی و شرع اظهار نظر کرد.

نظر شورای نگهبان

در بند (ز) تبصره (۲۱)، منظور از «خانوارهای پردرآمد» روشن نیست؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

* * *

تبصره الحاقی ۷- شرکت‌های دولتی سودده (به استثنای شرکت ملی نفت) و بانک‌های دولتی موظفند به ترتیب یک درصد (۱٪) و دو درصد (۲٪) از هزینه‌های خود را که در پیوست شماره (۳) این قانون آمده با تأکید بر هزینه‌های اداری و عمومی صرفه‌جویی کنند. درآمد حاصله از پنجاه درصد (۵۰٪) سود ویژه و یک دوازدهم مالیات ماهانه شرکت‌ها و بانک‌های مزبور به مبلغ هفده هزار میلیارد (۱۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال پس از واریز به خزانه متناسب با وصولی از محل ردیف‌های ۱۴۹- ۵۳۰۰۰۰۰ در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد تا در امور مربوط به پرداخت مطالبات فرهنگیان هزینه شود.

دیدگاه ابهام

استفاده از عنوان «شرکت ملی نفت» در تبصره‌ی مزبور، به واسطه عدم تصویب اساسنامه‌ی مربوط و نامشخص بودن وضعیت حقوقی و قانونی و همچنین روابط مالی این شرکت با دولت، واجد ابهام است و اظهار نظر در خصوص آن، ممکن نیست؛ زیرا در صورتی که ماهیت شرکت مذکور، غیردولتی باشد، تعیین رابطه و ضوابط مالی آن در مصوبه‌ی بودجه مغایر با اصول قانون اساسی، از جمله اصل (۵۲) است.

نظر شورای نگهبان

در تبصره الحاقی (۷)، در خصوص عنوان «شرکت ملی نفت»، همان ابهام معموله در نظرات قبلی این شورا را دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

* * *

تبصره الحاقی ۱۰- مبلغ یک میلیارد و دوست میلیون (۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار یا معادل ریالی آن از صندوق توسعه ملی جهت تقویت بنیه دفاعی در اختیار نیروهای مسلح قرار می‌گیرد.

دیدگاه مغایرت

مطابق بند (۲-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ابلاغی مقام معظم رهبری

در مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱، منابع صندوق توسعه ملی صرفاً به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی تعلق می‌گیرد. این در حالی است که در تبصره الحاقی (۱۰)، مبلغ یک میلیارد و دویست میلیون دلار یا معادل ریالی آن از منابع صندوق توسعه ملی را به تقویت بنیه دفاعی نیروهای مسلح اختصاص داده است. بنابراین تبصره مزبور به این دلیل که برخلاف تصریح سیاست‌های کلی نظام، بخشی از منابع صندوق توسعه ملی را در اختیار نیروهای مسلح قرار می‌دهد با سیاست‌های مزبور و به تبع آن، بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی، مغایر است. مطابق بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی، تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران جزء صلاحیت‌های رهبری محسوب می‌شود.

دیدگاه عدم مغایرت

هر چند حکم مقرر در تبصره الحاقی (۱۰) مبنی بر اختصاص مبالغی از صندوق توسعه ملی به نیروهای مسلح در ظاهر با سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه و به تبع آن بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی در تغایر است، اما با توجه به اینکه تصویب این حکم، دارای مجوز خاص از سوی مقام معظم رهبری است و ریاست مجلس شورای اسلامی از مقام رهبری در این خصوص اذن گرفته‌اند،^(۱) اشکال مزبور منتفی بوده و این مصوبه، مغایرتی با بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

تبصره الحاقی (۱۰)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره الحاقی ۱۲- دولت مکلف است از محل اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران به جانبازان و آزادگان غیر حالت اشتغال مُعسر فاقد درآمد که بر اساس قوانین نیروهای مسلح مشمول دریافت حقوق وظیفه نمی‌باشند تا زمانی که فاقد شغل و درآمد باشند، ماهانه کمک‌معیشت معادل حداقل حقوق کارکنان دولت پرداخت کند.

۱. در این خصوص، در اسناد و مدارک در دسترس، مستندی یافت نشد.

دیدگاه مغایرت

طبق اصل (۵۳) قانون اساسی همه‌ی پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون (= قانون بودجه سنواتی) انجام گیرد. بر همین مبنا کلیه‌ی هزینه‌های پرداختی دولت در طول سال، باید دارای ردیف اعتباری مشخص و سقف پرداخت در قانون بودجه‌ی سنواتی کشور باشد؛ این در حالی است که موضوع تبصره الحاقی (۱۲) در خصوص تکلیف دولت به پرداخت ماهانه‌ی کمک‌معیشت به جانبازان و آزادگان غیر حالت اشتغال معسر، فاقد ردیف و سقف مشخصی از اعتبارات مصوب است. بنابراین مصوبه‌ی مزبور از این جهت مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه در تبصره الحاقی (۱۲)، مقرر شده است که پرداخت‌های ماهانه‌ی دولت به منظور کمک به معیشت جانبازان و آزادگان غیر حالت اشتغال معسر، می‌بایست از محل اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران انجام پذیرد، از آنجا که اعتبارات سالانه‌ی بنیاد مزبور در قالب ردیف اعتباری مشخص و سقف هزینه‌ی مشخص در بودجه‌ی سنواتی تعیین می‌شود، دیگر نیازی به درج مجدد سقف و ردیف در اینجا وجود ندارد. بنابراین این تبصره، تغایری با اصل (۵۳) قانون اساسی ندارد.

نظر شورای نگهبان

تبصره الحاقی (۱۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

تبصره الحاقی ۱۵- به دستگاه‌های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری اجازه داده می‌شود یک درصد (۱٪) از اعتبارات خود به استثنای فصول (۱)، (۴) و (۶) را به سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران اختصاص دهند تا این سازمان بر اساس تفاهم‌نامه منعقد شده با دستگاه و سازمان‌های مذکور جهت فرهنگ‌سازی و آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی نسبت به تولید و پخش برنامه‌ها و پوشش اخبار فعالیت‌های آنها اقدام کند.

دیدگاه مغایرت

بر اساس بند (۲) اصل (۳) قانون اساسی، «بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی» از جمله وظایف دولت جمهوری اسلامی (به معنای عام آن) می‌باشد. همچنین بر اساس صدر اصل (۱۷۵) قانون اساسی، تأمین آزادی بیان و نشر افکار در زمره وظایف صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران شمرده شده است. از این جهت، اطلاق حکم تبصره الحاقی (۱۵) مبنی بر اعطای مجوز به برخی از دستگاه‌های اجرایی جهت اختصاص یک درصد (۱٪) از اعتبارات خود به سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به منظور فرهنگ‌سازی و آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی با تولید و پخش برنامه‌ها و پوشش اخبار فعالیت‌های آنها، در برگیرنده وظایف ذاتی صدا و سیما نیز می‌شود که صدا و سیما باید این وظیفه ذاتی را بر اساس ردیف بودجه‌ی خود انجام دهد. بنابراین اطلاق این تبصره الحاقی از آن جهت که وظایف ذاتی صدا و سیما را نیز مشمول انعقاد تفاهم‌نامه با سازمان‌ها و دستگاه‌های دیگر می‌کند و اخذ وجه از دستگاه‌های اجرایی (حاکمیت) توسط سازمان صدا و سیما را در مقابل ایفای این وظیفه ذاتی، مجاز می‌کند، مغایر بند (۲) اصل (۳) و اصل (۱۷۵) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

تبصره الحاقی (۱۵)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تبصره الحاقی ۲۱- دولت مجاز است در سال ۱۳۹۴ در صورت درخواست بانک‌های دولتی تا سقف یکصد هزار میلیارد (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام را با حفظ کاربری پس از قیمت‌گذاری طرح‌ها با شرایط زیر، به عنوان افزایش سرمایه به آنها واگذار کند:

۱- بانک متعهد می‌گردد اعتبار مورد نیاز برای تکمیل پروژه را از منابع خود تأمین و آن را طبق زمان‌بندی که در قرارداد ذکر می‌شود به اتمام برساند.

۲- بانک موظف است پروژه موردنظر را حداکثر طی مدت سه سال

- از زمان بهره‌برداری به بخش خصوصی یا تعاونی واگذار کند.
- ۳- پس از واگذاری، طرح منظور، از پیوست قانون بودجه حذف می‌شود.
- ۴- آیین‌نامه اجرایی این تبصره به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ظرف مدت یک ماه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

دیدگاه مغایرت

بر اساس بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی،^(۱) ابلاغی مورخ ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری، دولت موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل (۴۴) نباشد، به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند. این در حالی است که به موجب تبصره الحاقی (۲۱)، دولت مجاز شده است که در صورت درخواست بانک‌های دولتی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام خود را به این بانک‌ها (که در حقیقت شرکت دولتی محسوب می‌شوند) به عنوان افزایش سرمایه واگذار نماید. بنابراین از آنجا که این واگذاری‌ها به بانک‌های دولتی اختصاص می‌یابد و با توجه به این واقعیت که اطلاق آن شامل فعالیت‌های خارج از صدر اصل (۴۴) قانون اساسی نیز می‌شود، تبصره الحاقی مزبور، مغایر با سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی مقام معظم رهبری و در نتیجه مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است. مطابق بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی، تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، از صلاحیت‌های رهبری محسوب می‌شود.

۱. بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ابلاغی ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری: «الف- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی: ۱- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل (۴۴) را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل (۴۴) نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج‌ساله چهارم (سالیانه ۲۰٪ کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند. با توجه به مسئولیت نظام در حُسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری خارج از عناوین صدر اصل (۴۴) توسط دولت، بنا به پیشنهاد هیئت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است.»

دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در تبصره الحاقی (۲۱) در خصوص اعطای مجوز به دولت جهت واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام خود به بانک‌های دولتی، تغییری با سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی ندارد؛ زیرا واگذاری‌های مزبور، مشمول محدودیت‌های مصرح در بند (۱) قسمت (الف) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی نمی‌شود، بلکه اقدامی است جهت تسریع در اتمام پروژه‌های نیمه‌تمامی که دولت بر مبنای نیازهای کشور شروع کرده، ولی به دلیل نبود منابع مالی قادر به اتمام آن نیست.

نظر شورای نگهبان

تبصره الحاقی (۲۱)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۳/۱۲/۲۴ (مرحله دوم)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ---^(۱)

ماده واحده- ...

تبصره ۱- این قانون با رعایت قوانین و مقررات ذی‌ربط قابل اجرا می‌باشد و وصول منابع و تعهد و پرداخت از محل مصارف این قانون با رعایت مفاد بندهای (و)، (ز)، (ک)، (ت) و (خ) ماده (۲۲۴) و ماده (۱۷۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ لازم‌الرعایه می‌باشد.

کلیه دستگاه‌های اجرایی که تکالیفی برای آنها در این قانون منظور شده است موظفند گزارش عملکرد خود را در موعد قانونی مقرر به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارائه کنند. سازمان مذکور موظف است گزارش کامل هر یک از تبصره‌ها و اجزاء و جداول و

۱. گفتنی است برای بررسی این مصوبه‌ی اصلاحی، در شورای نگهبان جلسه‌ی رسمی برگزار نشده است. لذا مراتب تأیید اصلاحات مجلس شورای اسلامی در این مصوبه، پس از جمع‌بندی نظرات شخصی اعضای شورای نگهبان، طی نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۲/۳۹۰۸ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۵ به مجلس شورای اسلامی اعلام شده است.

پیوست‌های این قانون را که از دستگاه‌ها دریافت می‌کند، حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از پایان هر شش ماه، برای کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و سایر کمیسیون‌های ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی به صورت کتبی و رسمی ارسال کند.

* * *

تبصره ۲-

الف- ...

ک- در راستای اجرای مفاد بند (الف) ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، موضوع مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط در سال ۱۳۹۴، موظف است موافقتنامه‌های طرح‌های سرمایه‌ای مربوط را با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مبادله کند.

ل- ...

ن- افزایش درآمد حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی نسبت به درآمد پیش‌بینی‌شده در ردیف‌های شماره ۲۱۰۱۰۱ و ۲۱۰۱۰۹ جدول شماره (۵) این قانون، مازاد منابع ارزی تا سقف یکصد و پنجاه هزار میلیارد (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال پس از کسر سهم شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت، صندوق توسعه ملی و دو درصد (۲٪) توسعه مناطق نفت‌خیز و گازخیز و مناطق محروم، به ردیف درآمدی شماره ۲۱۰۱۱۰ جدول شماره (۵) این قانون واریز و مازاد بر آن پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی به حساب ذخیره ارزی واریز می‌گردد. شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت مکلف است در صورت صادرات فرآورده‌های نفتی نسبت به پرداخت سهم صندوق توسعه ملی اقدام کند.

س- به وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط و وزارت

نیرو اجازه داده می‌شود نسبت به تأسیس شرکت گاز استان البرز به شماره ردیف ۲۹۵۴۱۰ پیوست شماره (۳) این قانون و شرکت آب و فاضلاب روستایی این استان به شماره ردیف ۲۹۵۴۵۰ پیوست شماره (۳) این قانون اقدام کند.

ع- وزارت نفت مکلف است فرآورده‌های نفتی کشف‌شده تحویلی اعم از قاچاق یا عرضه خارج از شبکه را پس از ضبط (به دلیل عدم امکان نگهداری) به فروش رسانده و وجوه حاصله را به حساب امانی دادگستری واریز نماید. در صورت صدور محکومیت قطعی متهم یا متهمان، وجوه مذکور تا سقف ده هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به خزانه‌داری کل کشور واریز و پس از کسر ده درصد (۱۰٪) هزینه بالاسری، تا سقف هفت هزار میلیارد (۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال آن بر اساس طرح توزیع ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات و مبادله موافقتنامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، جهت تقویت بنیه دفاعی و امنیتی اختصاص می‌یابد.

ستاد کل نیروهای مسلح می‌تواند تا ده درصد (۱۰٪) از وجوه حاصله را به یگان کاشف و کاشفین اعم از دفاعی و امنیتی اختصاص دهد. تا سقف دو هزار میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع این بند در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد تا جهت تأمین هزینه‌های سوخت، آب و برق واحدهای آموزشی و پرورشی و پردیس‌های استانی مراکز تربیت معلم «دانشگاه فرهنگیان» هزینه گردد.

در صورت صدور حکم قطعی مبنی بر برائت متهم یا متهمان وجوه مذکور به آنها مسترد می‌گردد.

دستورالعمل اجرایی این بند توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با همکاری وزارتخانه‌های نفت و امور اقتصادی و دارایی، ستاد کل نیروهای مسلح و ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

بند الحاقی ۷- حذف شد.

* * *

تبصره ۳- ...

ج- به دولت اجازه داده می‌شود بدهی خود به بخش‌های خصوصی و تعاونی را با رعایت بند (د) سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و ماده (۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی از طریق جدول (۱۸) پرداخت یا تسویه و سپس تهاتر نماید.

واگذاری تهاتری باید با رعایت اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (گردش خزانه) انجام شود و قیمت سهام تهاترشده نباید از قیمت پایه بورس و یا پایه مزایده کمتر باشد.

د- ...

ل- درآمد اماکن ورزشی اجاره داده شده موضوع ماده (۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، پس از واریز به ردیف ۱۳۰۳۰۱ جدول شماره (۵) این قانون، صرفاً برای ورزش همان شهرستان هزینه می‌شود و انتقال و هزینه آن به شهرستان دیگر ممنوع است.

م- ...

ف- کارفرمایان بخش‌های خصوصی و تعاونی مکلفند در مجموعه‌های بیش از هزار واحد مسکونی که در سال ۱۳۹۴ نسبت به عقد قرارداد ساخت آنها اقدام می‌کنند، بر اساس برآورد اداره اوقاف و امور خیریه هزینه‌های احداث مسجد و خانه عالم را تأمین و یا رأساً نسبت به احداث آن اقدام کنند.

ص- مطالبات سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران موضوع بند (الف) ماده (۱۹) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و بند (ج) ماده (۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱ بابت واگذاری‌های قبل از ابلاغ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون

اساسی به مبلغ سه هزار و سیصد میلیارد (۳,۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از محل فروش اموال، سهام، سهم‌الشرکه، اموال بنگاه‌ها یا منابع حاصل از فروش آنها تأمین کند و برای سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام به حساب سازمان ذی‌ربط واریز می‌شود. فراز الحاقی - به سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اجازه داده می‌شود با استفاده از منابع داخلی خود، تسهیلات ریالی و ارزی در قالب تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس)، بیع متقابل (بای‌بک)، خرید محصول (بای‌پروداکت) و سایر روش‌های تأمین مالی، با رعایت قوانین و مقررات نسبت به سرمایه‌گذاری تبدیل‌گاز طبیعی به فرآورده تا جمع سه میلیون تن در مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور اقدام کند تا ضمن ایجاد ارزش افزوده زمینه سرمایه‌گذاری‌های پایین‌دستی توسط بخش خصوصی فراهم شود.

ق - ...

بند الحاقی ۲- وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و بخشداری‌ها موظفند بنا بر درخواست سازمان بسیج مستضعفین در شهرک‌ها و شهرهای جدید، اراضی مناسب را با در نظر گرفتن طرح‌های تفصیلی و هادی مصوب با رعایت ماده (۶۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ جهت احداث حوزه‌های مقاومت بسیج و سالن‌های ورزشی صالحین پس از آماده‌سازی و پرداخت هزینه از محل اعتبارات جدول شماره (۱۸) این قانون در اختیار سازمان بسیج قرار دهند.

بند الحاقی ۳- ...

* * *

تبصره ۶-

الف - ...

ک- دولت مجاز است جهت تسویه مطالبات قطعی اشخاص حقیقی

و حقوقی خصوصی و تعاونی از دولت و شرکت‌های دولتی تا سقف ده هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال «اوراق صکوک اجاره» منتشر نماید. اوراق مزبور از پرداخت هرگونه مالیات معاف بوده و به عنوان ابزار مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران محسوب و با امضای وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر می‌شود. اوراق مزبور قابل معامله در بازار ثانویه است. آیین‌نامه اجرایی نحوه انتشار اوراق صکوک اجاره، بازپرداخت، سود و تضمین آن حسب مورد توسط دولت و شرکت‌های دولتی ذی‌ربط، ظرف مدت سه ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. اوراق صکوک اجاره، اوراق بهادار قابل نقل و انتقالی است که نشان‌دهنده مالکیت مشاعی دارنده در منافع مورد اجاره قانونی می‌باشد.

* * *

تبصره ۷-

الف- ...

ه- به سازمان‌های توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو)، گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو)، شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط وزارت نفت (پتروشیمی و نفت) و سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود به منظور تقویت سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های بخش خصوصی و تعاونی برای تأمین و تولید ماشین‌آلات و تجهیزات صنعت، معدن، نفت، گاز و پتروشیمی و بومی‌سازی فناوری (تکنولوژی) و بازسازی و نوسازی ماشین‌آلات مبلغ چهار هزار میلیارد (۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از محل منابع داخلی خود در قالب وجوه اداره‌شده یا یارانه سود و کارمزد تسهیلات بر اساس قراردادهای منعقد در اختیار بانک‌های عامل قرار دهد تا در

چهارچوب دستورالعمل وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، راه و شهرسازی و نفت (حسب مورد) و مقررات قانونی مربوطه در اختیار متقاضیان واجد شرایط بخش‌های غیردولتی قرار گیرد.

* * *

تبصره ۱۰-

الف-

۱- وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان‌های تابعه و وابسته به آن مکلفند عواید حاصل از واگذاری، استخراج و فروش معادن خود را به ردیف ۱۳۰۴۲۳ نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند.

۲- ...

۶- گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است نسبت به استرداد حقوق ورودی کالاهای وارداتی از همان مواد و قطعات وارداتی موضوع مواد (۶۶) تا (۶۸) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ ظرف مدت پانزده روز از محل تنخواه دریافتی از خزانه که تا پایان سال تسویه می‌نماید، اقدام کند.

بند الحاقی - ...

جزء الحاقی ۲- وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون، راهبردهای توسعه معادن و سامانه الکترونیکی ارزیابی و محاسبه و دریافت حقوق دولتی از معادن را تعیین کند و به اجراء گذارد.

* * *

تبصره ۱۱-

الف - ...

ح- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود کل هزینه‌های مربوط به تهیه و نصب کتور حجمی هوشمند چاه‌های کشاورزی را از محل اعتبارات ردیف‌های طرح «تبادل بخشی، تغذیه مصنوعی و کنترل سیل موضوع ردیف ۱۴۳۵۰۰ پیوست شماره (۲) این قانون پرداخت

و به صورت اقساطی با روشی که وزارت نیرو تعیین می‌نماید از صاحبان چاه‌ها دریافت و به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز کند. صد درصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی صرفاً برای اجرای طرح‌های تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی در اختیار وزارت نیرو قرار می‌گیرد.

* * *

تبصره ۱۳-

الف-...

جزء الحاقی- وزارت آموزش و پرورش مجاز است در مناطقی که نمی‌تواند خدمات آموزشی ارائه کند، از محل ردیف ۸-۱۲۷۵۰۰ سرویس ایاب و ذهاب رایگان به نزدیک‌ترین محل آموزشی برای کلیه دانش‌آموزان فراهم نماید.

ب-...

ج- به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و ورزش و جوانان اجازه داده می‌شود درآمدهایی را که بر اساس قوانین مصوب دریافت می‌کنند به استثنای درآمدهای موضوع بند (م) تبصره (۳) این قانون به حساب درآمد اختصاصی که توسط خزانه‌داری کل کشور افتتاح می‌شود، واریز کنند و معادل آن را از محل اعتبارات ردیف‌های ۱۲۷۵۰۰ و ۱۲۸۵۰۰ جدول شماره (۷) این قانون وصول نمایند. مازاد درآمد اختصاصی ادارات کل آموزش و پرورش و ورزش و جوانان هر استان به همان استان و شهرستان وصول‌کننده اختصاص می‌یابد.

د-...

ز- وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری (سازمان امور دانشجویان) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجازند طبق قوانین و مقررات، درآمد حاصل از خرید عدم انجام تعهدات بورس و اربگیری با هزینه شخصی و جریمه‌های آن را اخذ و به حساب درآمد اختصاصی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع ردیف‌های

۱۱۳۶۶۴ و ۱۲۹۰۰۰ واریز کنند. صد درصد (۱۰۰٪) این درآمد به عنوان درآمد اختصاصی وزارتخانه‌های یادشده تلقی می‌شود و به منظور تحقق برنامه‌های مؤسسات آموزش عالی در مناطق شهری کمتر از دوست هزار نفر جمعیت به آنها اختصاص می‌یابد.

ح- صد درصد (۱۰۰٪) وجوه اداره‌شده پرداختی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۱ به صندوق رفاه دانشجویان وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان کمک جهت افزایش سرمایه صندوق‌های رفاه دانشجویان تلقی می‌شود و وجوه حاصل از بازپرداخت وام‌های مذکور تا سقف یازده هزار و سیصد میلیارد (۱۱,۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در قالب درآمد اختصاصی برای پرداخت مجدد به دانشجویان به مصرف می‌رسد.

ط- ...

***

تبصره ۱۴-

الف- ...

بند الحاقی ۱- دولت موظف است کمک‌هزینه مسکن کارکنان نیروهای مسلح (نظامی و انتظامی) ساکن در خانه‌های سازمانی را تا سقف سه هزار میلیارد (۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال پس از کسر از دریافتی آنان به حساب خاص نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کند. معادل وجوه واریزی سال قبل، در ردیف‌های ۱۱۱۱۰۰، ۱۱۱۲۰۰، ۱۱۱۳۰۰ و ۱۰۶۰۰۰ نیروهای مسلح برای تأمین هزینه تعمیر و نگهداری خانه‌های سازمانی پیش‌بینی می‌شود.

بند الحاقی ۲- ...

***

تبصره ۱۵-

الف- ...

ج- در اجرای بند (ل) ماده (۴۴) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، وزارت راه و شهرسازی موظف است با هماهنگی و معرفی بنیاد شهید و امور ایثارگران نسبت به تأمین مسکن و یا زمین مسکونی به قیمت منطقه‌ای و سایر هزینه‌ها به قیمت تمام شده برای حداقل هفتاد هزار نفر از واجدان شرایط که قبلاً از زمین و یا مسکن واگذاری از سوی دولت استفاده نکرده‌اند، از طریق منابع جدول شماره (۱۸) این قانون اقدام کند.

د- ...

* * *

تبصره ۱۶-

الف- در اجرای بند (ز) ماده (۱۱۲) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، سازمان‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی مکلفند منابع موضوع این بند را به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند. خزانه‌داری کل کشور مکلف است منابع واریزی را تا مبلغ سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به نسبت مساوی برای اجرای مفاد بند یادشده به کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور در همان مناطق پرداخت کند.

ب- ...

ه- به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اجازه داده می‌شود، زندانیانی که به مرخصی اعزام می‌شوند یا در زندان‌های باز، مؤسسات صنعتی، کشاورزی و خدماتی اشتغال دارند و همچنین محکومان واجد شرایط را تحت نظارت و مراقبت الکترونیکی قرار دهد. برخورداری زندانیان از امتیاز مذکور و نیز صدور حکم نظارت و مراقبت الکترونیکی علاوه بر سپردن تأمین‌های مندرج در قانون آیین دادرسی کیفری منوط به تودیع وثیقه بابت تجهیزات مربوطه می‌باشد. خسارات احتمالی واردشده به تجهیزات مذکور از ناحیه استفاده‌کنندگان از محل وثیقه‌های اخذشده تأمین می‌شود. تعرفه

استفاده از تجهیزات مذکور روزانه یکصد هزار (۱۰۰,۰۰۰) ریال تعیین می‌شود که توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از استفاده‌کننده اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع ردیف درآمدی ۱۴۰۱۶۴ جدول شماره (۵) این قانون واریز می‌شود. دولت مکلف است صد درصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله را بابت هزینه‌های جاری به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اختصاص داده و پرداخت کند. زندانیانی که به تشخیص قاضی ناظر زندان یا اجرای حکم یا رئیس زندان و مؤسسه مربوط قادر به پرداخت تمام یا بخشی از وجوه مزبور نباشند از پرداخت آن بخش از هزینه معاف می‌باشند. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد وزیر دادگستری به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

و- ...

***

تبصره ۱۹-

الف- ...

بند الحاقی- کاروران (اپراتورهای) ارائه‌دهنده خدمات مخابراتی موظفند علاوه بر قیمت هر پیامک مبلغ ده (۱۰) ریال از استفاده‌کنندگان خدمات مزبور دریافت و به حساب درآمد عمومی ردیف ۱۶۰۱۵۴ نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند. درآمد حاصله متناسب با وصول از محل اعتبار ردیف ۱۴۰-۵۳۰۰۰۰۰ به شرح زیر به دستگاه‌های ذی‌ربط اختصاص می‌یابد:

۱- ...

***

تبصره ۲۱- در اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵ به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۹۴ منابع مالی حاصل از اصلاح قیمت کالاها و خدمات موضوع قانون مذکور و ردیف‌های یارانه‌ای این قانون را با استفاده از انواع روش‌های پرداخت

نقدی و غیرنقدی به خانوارهای هدف و نیازمند، توزیع و همچنین برای ارائه خدمات حمایتی و کمک به بخش تولید به شرح زیر اقدام نماید:
الف- ...

ز- دولت موظف است یارانه خانوارهای پردرآمد را قطع کند. خانوارهای پردرآمد به تشخیص دولت و بر اساس شرایط اقلیمی، بعُد خانوار و محل سکونت و میزان درآمد تعیین می‌شود.

ح- ...

* * *

تبصره‌های الحاقی

تبصره الحاقی ۱- ...

تبصره الحاقی ۷- شرکت‌های دولتی سودده (به استثنای شرکت دولتی تابعه وزارت نفت) و بانک‌های دولتی موظفند به ترتیب یک درصد (۱٪) و دو درصد (۲٪) از هزینه‌های خود را که در پیوست شماره (۳) این قانون آمده با تأکید بر هزینه‌های اداری و عمومی صرفه‌جویی کنند. درآمد حاصله از پنجاه درصد (۵۰٪) سود ویژه و یک‌دوازدهم مالیات ماهانه شرکت‌ها و بانک‌های مزبور به مبلغ هفده هزار میلیارد (۱۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال پس از واریز به خزانه متناسب با وصولی از محل ردیف ۱۴۹-۵۳۰۰۰۰ در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد تا در امور مربوط به پرداخت مطالبات فرهنگیان هزینه شود.

تبصره الحاقی ۸- ...

نظر نهایی شورای نگهبان

مصوبه مجلس در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.^(۱)

۱. مندرج در نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۲/۳۹۰۸ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۵ شورای نگهبان، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود را اِنفا و تحت تاثیر بیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطرو و قانون اساسی بدون بیچ ملاحظه ای جلو گیری نمایند.

(صحیفه امام ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir